

A Magyar Köztársaság legfőbb ügyészenek országgyűlési beszámolója
az Ügyészség 2000. évi tevékenységéről

TARTALOMJEGYZÉK

1. Az ügyészség szervezete a 2000. évben	6
1. Az ügyészség 2000. évi reformja, átszervezésének indokai	7
1. Az átszervezés előkészítése	9
A) Büntetőjogi szakág	10
B) Magánjogi és közigazgatási jogi szakág	13
C) A Katonai Főügyészség és a területi ügyészségek	14
D) A Legfőbb Ügyészség funkcionális egységei	14
1. Az ügyészség együttműködése egyes szervezetekkel	16
A) Az ügyészség és az Országgyűlés kapcsolata	16
a.) Interpellációk és kérdések	16
b.) Az Országgyűlés egyes bizottságainak eljárásához kapcsolódó ügyészi tevékenység	17
ba) Az ügyészség részvétele az olajügyek és a szervezett bűnözés között az esetleges korrupciós ügyek feltárására létrejött bizottság munkájában	17
bb) Az ügyészségi tevékenység az ún. megfigyelési bizottság munkájában	18
c.) A mentelmi jog felfüggesztésének indítványozása	19
B) Az ügyészség és az országgyűlési biztosok kapcsolata	20
C) Részvétel az Országos Igazságszolgáltatási Tanács munkájában	20
D) Az ügyészség kapcsolata az Alkotmánybírósággal	21
E) Az ügyészség és az Allami Számvevőszék kapcsolata	22
F) Az ügyészség és a központi közigazgatási szervek együttműködése	24
G) A Közbeszerzések Tanácsával való kapcsolat	26

1. A büntetőjogi ügyészi tevékenység	26
A.) A bűnözésre vonatkozó 2000. évi adatok	26
a) Az ismertté vált bűncselekmények számszerű alakulása	26
b) A bűnözés szerkezete	27
ba) A vagyon elleni bűncselekmények	27
bb) A személy elleni bűncselekmények	28
bc) Az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények	29
bd) A közrend elleni bűncselekmények	29
be) A gazdasági bűncselekmények	30
c) Az ismertté vált bűnelkövetők illetve a bűncselekmények sértettjei	30
B.) Az ügyészségi nyomozás	31
a) A feljelentések elbírálása	31
b) A nyomozások teljesítése	31
c) A nyomozott bűncselekmények	32
C.) A nyomozás törvényessége feletti felügyelet	32
a) A nyomozást megtagadó határozatok felügyelete	32
b) A nyomozást megszüntető határozatok felügyelete	33
c) A nyomozást felfüggesztő határozatok felügyelete	34
d) A fokozott ügyészi felügyelet	34
e) Jogorvoslat a nyomozás során	35
ea) A nyomozóhatósági határozatok elleni panaszok elbírálása	35
eb) Az ügyészségi határozatok elleni panaszok elbírálása	36
f) Az ügyészségen tett feljelentések elbírálása	36
g) A biztosíték enegdélyezése	37
h) Az előzetes letartóztatás a nyomozás során	37
i) Az ügyész eljárása a nyomozás befejezése után	38
ia) A vádemelés elhalasztása	39
ib) A bírósági eljárás egyszerűsítését szolgáló intézmények	39

j) Az ügyészégi vizsgálatok	40
D.) A vádhatósági tevékenység	42
a) A büntetőbírói tevékenységre vonatkozó statisztikai adatok	42
b) A vádképviselő ellátásával kapcsolatos munkateher	42
c) Az elsőfokú bírósági gyakorlat	44
d) A másodfokú bírósági eljárással kapcsolatos ügyészi tevékenység	44
e) A büntetőbírói gyakorlattal kapcsolatos ügyészi vizsgálatok	45
E.) Perújítás, felülvizsgálat, jogegységi eljárás, jogorvoslat a törvényesség érdekében	46
a) A perújítás	46
b) A felülvizsgálati eljárások	46
c) Jogorvoslat a törvényesség érdekében	47
d) Jogegységi eljárás	47
F.) A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelete	48
a) A büntetés-végrehajtási törvényességi felügyeletről általában	48
b) Az őrizet, az előzetes letartóztatás, az idegenrendészeti őrizet és a szabálysértési elzárás végrehajtásának törvényességére vonatkozó vizsgálatok	48
c) Fogvatartottakkal való bánásmódra vonatkozó országos vizsgálat	49
d) Eseti vizsgálatok	49
e) Büntetés-végrehajtási bírói tárgyalások és meghallgatások	50
f) Elhelyezés, anyagi és egészségügyi ellátás törvényessége	50
G.) Gyermek- és ifjúságvédelmi ügyészi tevékenység a büntetőügyekben	52
d) A fiatalkori bűnözés alakulása	52
e) A gyermekkorúak jogsértései	53
f) A bűncselekmények kiskorú sértettjei	53
g) Ügyészi fokozott felügyelet	53
h) A bírósági eljárás mellőzése	54
i) Az eljárás gyorsítását szolgáló jogintézmények alkalmazása	54

j)	A	vádhatósági	tevékenység
	55		

H.) Közlekedési ügyészi tevékenység a büntetőügyekben	55
---	----

1. A magánjogi és a közigazgatási jogi ügyészi tevékenység 57

A) Bevezetés	57
B) A magánjogi és közigazgatási jogi tevékenység és változásai	59
C) A közigazgatással kapcsolatos ügyészi feladatok	59
D) A környezetvédelemmel kapcsolatos ügyészi tevékenység	60
E) A szabálysértési eljárásokkal kapcsolatos ügyészi tevékenység	62
F) A cégbírói eljáráshoz kapcsolódó ügyészi tevékenység	64

G) A munkaviszonyra és szolgálati viszonyra vonatkozó szabályok érvényesülésének segítése	65
---	----

a) A hivatásos önkormányzati tűzoltóság tagjainak szolgálati viszonyával összefüggő munkáltatói intézkedések törvényességére vonatkozó vizsgálat	66
b) A fegyelmi felelősségre vonás alkalmazásának törvényességére vonatkozó vizsgálat	66

c) A külföldiek magyarországi foglalkoztatásának engedélyezésével kapcsolatos hatósági tevékenység vizsgálata	66
d) Jogszabály-módosításra vonatkozó javaslatok	66
e) Munkaszerződések megkötésére, módosítására, munkaviszony megszüntetésére vonatkozó vizsgálat	66

H) A társadalmi szervezetek és alapítványok törvényességi felügyelete	67
---	----

I) Az ügyészségekhez benyújtott törvényességi kérelmek intézése	68
---	----

J) Magánjogi és közigazgatási szakági vizsgálatok	69
---	----

a) A kulturális célú társadalmi szervezetek működésének törvényességi vizsgálata	69
b) A gyermekvédelmi alapítványok működésének törvényességi vizsgálata	70
c) A bűnmegelőzési alapítványok törvényességének vizsgálata	71
d) Az erdészeti hatósági tevékenység törvényességi vizsgálata az állami erdészeti szolgálat területi igazgatóságainál és az országos erdészeti hatóságnál	72

e) A helyi adók kivetésével és beszedésével kapcsolatos első és másodfokú hatósági eljárások és határozatok törvényességének ellenőrzése a települési önkormányzatok adóhatóságainál	74
f) A hivatásos önkormányzati tűzoltóság tagjai szolgálati viszonyával összefüggő munkáltatói intézkedések törvényességi vizsgálata	75
g) Az ügyészség által a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló 1997. évi CXLV. törvény alapján kezdeményezett törvényességi felügyeleti eljárások tapasztalatainak elemzése	76
7. A katonai ügyészség tevékenysége	76
A) A katonai ügyészi tevékenységről általában	76
B) A büntetőjogi katonai ügyészi tevékenység	78
C) A magánjogi és közigazgatási jogi katonai ügyészi tevékenység	83
D) A Katonai Főügyészség vizsgálatai	84
8. Az ügyészségi informatika	84
9. Az ügyészség nemzetközi tevékenysége	86
A) Nemzetközi kapcsolatok	86
B) Jogsegély-ügyek	91
C) Az Európai Unióhoz való csatlakozás előkészületei	92
a) Az ügyészek jogi felkészítését célzó programok	92
b) Az infrastruktúra fejlesztését célzó intézkedések	94
c) Nyelvoktatás	95
d) Az ügyészség részvétele a csatlakozás előkészítését célzó kormányzati tevékenységben	95
10. Az ügyészség személyügyi helyzete	96
A) Az ügyészség személyügyi helyzete	96
B) Az ügyészek képzése, továbbképzése	97
C) A katonai ügyészség személyügyi helyzete	99
11. Az ügyészség működésének gazdasági feltételei	100
12. Az ügyészek tudományos tevékenysége és az OKRI	102
1.sz. melléklet: A Fellebbviteli Főügyészség és a Katonai Fellebbviteli Ügyészség létesítéséhez és működéséhez szükséges intézkedések és azok ütemezése	105

2.sz melléklet: Az ügyészségi informatika fejlesztésének rövidtávú terve

106

Tisztelt Országgyűlés !

A Magyar Köztársaság Alkotmánya 52. §-ának (2) bekezdésében, valamint a Magyar Köztársaság Országgyűlésének Hárszabályáról szóló 46/1994. (IX.30.) OGY határozat 89. §-ában foglalt kötelezettségem alapján a Magyar Köztársaság ügyészsége 2000. évi működéséről a következő jelentést nyújtom be.

1. Az ügyészség szervezete a 2000. évben

A Legfőbb Ügyészség sok tekintetben (jogszabályok kezdeményezése, a jogalkotással összefüggő államigazgatási egyeztetés során történő véleménynyilvánítás, irányító intézkedések alkalmazása és felügyeleti ellenőrzések tartása) központi közigazgatási szervhez hasonlóan működik, feladatkörének lényege mégsem ez, hanem a későbbiekben részletezendő büntetőjogi, valamint magánjogi és közigazgatási jogi tevékenység.

A Legfőbb Ügyészség irányítása alatt húsz főügyészség áll, ezek szervezete a büntetőjogi, a magánjogi és a törvényességi felügyeleti tevékenység alapján tagozódik, apparátusuk ennek megfelelően

– nyomozás-felügyeleti, illetve büntetőbírószági szakterületre tagozódó büntetőjogi csoportból illetve osztályból, valamint

– magánjogi és közigazgatási jogi osztályból illetve csoportból áll, kiegészülve a megfelelő funkcionális szervezeti egységekkel. 1996. január 1-jétől a főügyészségek szervezetébe tartoznak az ügyészségi hatáskörbe tartozó nyomozásokat végző ügyészségi nyomozó hivatalok is. A Fővárosi Főügyészség szervezeti tagozódása - a fő jogágakon illetve jogterületeken belül, az ügyek nagy számára tekintettel, - összetettebb.

A 114 helyi (városi és fővárosi kerületi) ügyészségen önálló szervezeti egységek általában nincsenek. Az ügyészek - szakterületük szerinti beosztásban - a vezető ügyésznek, illetve helyettesének alárendelten végzik tevékenységüket.

A hatályos rendelkezések szerint a helyi ügyészség jár el azokban az ügyekben, amelyeket jogszabály vagy legfőbb ügyészi utasítás nem utal más ügyészi szerv hatáskörébe. Ez azt jelenti, hogy a helyi ügyészségek járnak el az ügyek túlnyomó részében, így az ügyészek munkaterhe is ott – elsősorban a fővárosi kerületi ügyészségeken, továbbá a Fővárosi Főügyészség gazdasági bűnügyekkel foglalkozó osztályán és a megyeszékhelyen működő helyi ügyészségeken – a legnagyobb.

A katonai ügyészi szervezet az egységes ügyészi szervezet integráns része, e szervezetet a legfőbb ügyész irányítja egyik helyettese, a katonai főügyész útján. A Katonai Főügyészségnek alárendelten működnek a területi katonai ügyészségek. A katonai ügyészek hivatásos katonák is egyben, de az irányítás rendszere folytán tevékenységükben függetlenek a katonai hierarchiától.

Az ügyészi szervezetben öt első fokú, de lényegében főügyészségi szinten lévő területi katonai ügyészség működik. (budapesti, debreceni, szegedi, kaposvári és győri székhellyel)

2. Az ügyészség 2000. évi reformja, az átszervezés indokai

Az ügyészség szervezeti és működési szabályzatának hatálybalépése óta eltelt közel hét év alatt az ügyészi szervezet társadalmi környezete, a bűnözés mennyisége és szerkezete oly mértékben megváltozott, amely elengedhetlenné tette az ügyészség, szervezetének korszerűsítését, rugalmasabbá, hatékonyabbá tételét, különös tekintettel a gazdasági és a szervezett módon elkövetett bűncselekmények üldözésére, az informatika fejlesztésére, valamint az Európai Unióhoz csatlakozásra való felkészülésre.

Általános, nem csak az ügyészséget érintő ezredvégi kihívás az információ-technológia fejlettségéből eredő változások sora. Kivételes eszközből mindennapi munkaeszközzé válik a külső és belső (szervezetten belüli) hálózatokra kapcsolt számítógép, szükségessé lesz a számítástechnikai adatbázisok készítése és feldolgozása, az informatika igénybevételével folytatott kommunikáció a szervezeten belül, valamint az ügyészség és más állami szervezetek között.

Az előbbieken megjelölt igényeken túl a reform mögött az a szándék áll, hogy olyan szervezeti felépítést kell kialakítani, amelyben elválnak egymástól az ügyészség alapfeladatainak ellátását jelentő tevékenységek és az ezekhez szükséges eszközök biztosításának érdekében végzett munka.

Az alkalmazott eszközök és döntéshozatali mechanizmusok megújítása iránti igény mellett jelentős feladat az Európai Unióhoz való csatlakozásra felkészülés. A nyelvismeret megszerzése ennek csak az első lépcsője. További igény a közösségi joganyag (az *acquis communautaire*) valamint a tagállamok jogi szabályozásának alkalmazására való felkészülés. Az ügyészségnek a csatlakozás pillanatában már rendelkeznie kell az EK önálló gazdaságirányítási jogának ismeretével, valamint azzal a hozzáértéssel, amely az Európai Unióban

kialakított, a bűnüldözési együttműködést szolgáló intézmények és szabályok alkalmazásához szükséges. Ennek egyik feltétele az ügyészek megfelelő képzése, amely már megkezdődött.

A rendszerváltozás utáni első évtized a csatlakozástól függetlenül is olyan átrendeződést idézett elő a bűnözés struktúrájában, amelyet a büntető jogalkotás és jogalkalmazás követni próbál ugyan, de a büntetőjogi eszközök hatékonysága mindeddig nem érte el a társadalom által igényelt színvonalat. 1990-ben a gazdasági bűnözés több, mint 90%-át a deviza- és vámbűncselekmények tették ki, melyek aránya 1999-ben 13,2%-ra csökkent. Rohamosan nő ezzel szemben az ún. "elektronikus bűnözés": a bankkártya-hamisítás, a számítógépes csalás és – a digitális technika rohamos terjedése folytán – a pénzhamisítás is. Az adó- és társadalombiztosítási csalások aránya is a sokszorosa a réginek, köztük több kiemelkedő súlyú ügy is előfordult (olajügyek). Változás jellemzi a gazdasági bűncselekmények körét. A számviteli fegyelem megsértése, a csődbüntetés, a gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének visszaélése, a jogosulatlan pénzügyi szolgáltatási, befektetési szolgáltatási vagy biztosítási tevékenység, a tőkebefektetési csalás és a piramisjáték szervezése, a pénzmosás és a bankkártya-hamisítás nemcsak új tényállások megtanulását, hanem azok gördülékeny alkalmazását, valamint az ügyészségi szervezet által végzett jogalkalmazói tevékenység centralizált irányítását is szükségessé teszi. A gazdasági bűncselekmények megítélése speciális ismereteket, különleges szaktudást igényel, amely nem mindig áll rendelkezésre. A szervezeti változtatás azonban azzal is indokolható, hogy a - főleg a gazdasági - bűncselekmények jelentős része nem korlátozódik az ország egy-egy megyéjére vagy meghatározott területére. Ugyanakkor e cselekmények felderítése terén rendkívül szoros együttműködés szükséges más szervekkel, például az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal szervezeti egységeivel, a Kormányzati Ellenőrzési Hivatallal, vagy a társadalombiztosítási szervekkel. Ez a kötelezettség nagyfokú rugalmasságot követel meg, hiszen ezekben az ügyekben elengedhetetlenül fontos az eljárás gyors lebonyolítása, a bizonyítékok megfelelő időn belüli összegyűjtése.

A szervezeti reform kapcsán nem hagyható figyelmen kívül a jelentős társadalmi elégedetlenséget okozó, és az állam működését alapjaiban veszélyeztető korrupció elleni hatékony küzdelem szükségessége sem. A korrupciós bűncselekmények - rejtettségük miatt - a legnehezebben nyomozható és bizonyítható bűncselekmények közé tartoznak. A hiánygazdaság megszűnésével a gazdasági vesztegetések aránya tíz év alatt jelentősen csökkent, ellenben a hivatali vesztegetéseké 30%-kal nőtt. Ez különösen azért riasztó, mert a gazdálkodással összefüggésben elkövetett közélet tisztasága elleni bűncselekmények számaránya a jelzett csökkenés ellenére is magas.

A ténybeli vagy jogi megítélés szempontjából bonyolult gazdasági és korrupciós bűncselekmények mögött gyakran állhat bűnszervezet. E bűncselekmény-kategória létezésének feltűnő megnyilvánulása volt például a gépkocsi-lopásokra, vagy a prostitúcióra “szakosodott” bűnöző csoportok megjelenése. Ilyen ügyekben esetenként az országhatáron túl mutató szervezettség is gyanítható. Még inkább igaz ez a kábítószer-bűnözésre. Az ide tartozó bűncselekmények száma az utóbbi öt évben több mint a négyszeresére nőtt. Emellett fokozódik a kábítószer szerepe más bűncselekmények elkövetésében is.

A bűnözés szerkezetének átrendeződése, különösen pedig egyes bűncselekmény-típusok együttes, vagy egymáshoz kapcsolódó elkövetése olyan összefüggésekre enged következtetni, amelyek a bűnözésnek, mint “üzletágnak” a létezését jelzik. Ezen különösen veszélyes társadalmi jelenség felszámolása nem csak a büntető ügyekben eljáró hatóságok szemléletének és módszereinek, hanem a bűnüldözés struktúrájának részleges, bár jelentős megújítását is igényli.

A bűnüldözés jelenlegi szervezete elsősorban az egyes bűncselekmény-kategóriák szerinti specializáció követelményének megfelelően épül fel. Ez az elv ma már nem lehet elsődleges és főleg nem lehet kizárólagos.

A bűnözés kontrollálhatatlanná válásának veszélye csak az állami bűnüldöző és a törvényesség érvényesülését kikényszeríteni hivatott hatóságok és más szervezetek együttműködésével küzdhető le.

Az ügyészség a rendszerváltozás nehézségein eddig eredménnyel jutott túl, működőképessége fennmaradt, jelentősebb ügyfeldolgozási elmaradásai nincsenek. Az ezredévváltás kihívásaira azonban válaszolnia kell.

3. Az átszervezés előkészítése

Hivatalba lépésem napján, 2000. május 16-án felkértem a Legfőbb Ügyészség vezetőit, hogy írásban tájékoztassanak a vezetésük alatt álló önálló szervezeti egységek által ellátott feladatokról, valamint a saját szervezeti egységükre vonatkozó, illetőleg általánosságban az ügyészi szervezetben általuk szükségesnek vélt változtatásokra irányuló javaslatokról és ezeknek személyi, tárgyi, szervezeti feltételeiről. Hasonló javaslatokat kértem a főügyészekről az első értekezlet alkalmával. Az érintettek a felkérésnek eleget tettek.

Az átalakítási tervek másik forrását az önkéntesen vagy felkérésre végzett szervezeti, illetve szakági áttekintések, elemzések jelentették. Ehhez járultak az Európa Tanács és az ENSZ különböző dokumentumai, a legfőbb ügyész

személyes tapasztalatai, amelyek elősegítették a harmadik évezred modern ügyészségével kapcsolatos elvárások pontos megfogalmazását. Az így elkészült koncepciót a Legfőbb Ügyészség szervezeti egységei, a főügyészségek, továbbá az érdekképviselői és szakmai szervezetek az elmúlt év szeptemberében véleményezték és további javaslatokat tettek. Ezek figyelembe vételével születtek meg a végső döntések.

Az alábbiak a reform mögött meghúzódó legfontosabb szempontokat, a megvalósítást megelőző előkészítő lépéseket, valamint a tervezett változtatásokat tartalmazzák. Ez utóbbiakat csak vázlatosan érintik, hiszen a reform tényleges megvalósítására 2001-ben kerül sor, ezért annak részleteit a 2001-es évről szóló legfőbb ügyészi beszámoló tartalmazza majd.

A) Büntetőjogi szakág

Az átalakítás célja a modernizálás mellett a profiltisztítás és az arányosabb munkateher-eloszlás a Legfőbb Ügyészség szervezetében a szakmai színvonal további javulása érdekében.

A legfőbb ügyész büntetőjogi helyettesének irányítása alatt működő legfőbb ügyészségi büntetőjogi egységek alapvetően a büntetőeljárás három szakaszához kapcsolódnak. Ez alól két szervezeti egység kivétel: a Közlekedési Önálló Osztály, valamint a Gyermek- és Ifjúságvédelmi Önálló Osztály.

A profiltisztítás, a hatékonyság növelése és a munkateher egyenletesebb megosztása érdekében a Közlekedési Önálló Osztály a 2000. évben elhatározott reform részeként megszűnik. Már az átalakítás előkészítése során megkérdezettek véleménye egyértelműen azt mutatta, hogy nincs olyan szakmai indok, amelyre figyelemmel a Legfőbb Ügyészségen önálló osztály keretében kell működnie a közlekedési ügyekben eljáró ügyészeknek.

A Gyermek- és Ifjúságvédelmi Önálló Osztály kiemelt, különleges garanciákkal védett személyi körhöz, a gyermek- és fiatalkorúakhoz kötődő szervezeti egység. A fiatalkorúak ügyészeinek 1995. szeptember 1. óta jelentősen megnőtt a leterheltsége, ezért szükségessé vált a főügyészségeken a szakág személyi feltételeinek a javítása. A szervezeti keretek a főügyészségeken az eltelt időszakban kialakultak: jelenleg a főügyészségek többségében három vagy annál több ügyészből álló gyermek- és ifjúságvédelmi csoport működik, illetve három főügyészségen (Főváros, Borsod-Abaúj-Zemplén megye és Pest megye) az ügyészek önálló osztály keretein belül végzik a hatáskörükbe tartozó feladatokat. A feladatok hatékonyabb ellátását ígérő javaslat nem merült fel, ezért a Legfőbb Ügyészségen az önálló osztályt a tervek szerint a reform nem érinti.

A Büntetőbírósági Főosztály a reform eredményeként új néven, Büntetőbírósági Ügyek Főosztályaként működik tovább. A főosztály struktúrája is átalakul a büntetőeljárás törvény logikájának megfelelően: új szervezeti egységei a Fellebbviteli Ügyek Osztálya és a Törvényességi Ügyek Osztálya.

A reform szerint átalakul a Nyomozás Felügyeleti Főosztály is: az átalakítást itt a gazdasági, a korrupciós és a szervezett bűnözés elleni hatékonyabb fellépés igénye indokolja. A bűnözés terén az elmúlt időszakban bekövetkezett változások szükségessé tették az újszerű bünelkövetési formákhoz igazodó szervezeti egységek létrehozását és azoknak a hagyományos bűncselekményi formákhoz igazodó szervezeti egységektől való elkülönítését. Főleg a bonyolult és nehéz jogi megítélésű ügyek fokozott figyelemmel kísérését, a szakmai irányítás összehangolását segíti elő, ha egy adott szervezeti egység kizárólag meghatározott ügycsoportokra koncentrálhat a nyomozás törvényessége feletti felügyelet során.

A főosztály új szervezeti tagozódása a 2000-ben körvonalazott reform 2001. évi életbelépésével: Általános Ügyek Osztálya, Kiemelt Ügyek Osztálya, Nemzetközi Jogsegély Ügyek Osztálya.

Ez az átszervezés megfelel a bűnözés jelenlegi szerkezetének, a specializálódás pedig segítheti a hatékonyabb működést. Szükséges - és a tervezett változtatásokkal lehetővé válik - az is, hogy bármely ügy kiemelt ügyként legyen kezelhető.

A nyomozás feletti felügyelet azonban nem elégséges az eredményes fellépéshez. Ezért kell létrehozni a Központi Ügyészségi Nyomozó Hivatalt.

A legveszélyesebb – legnehezebben felderíthető és bizonyítható – gazdasági-korrupciós bűncselekmények, a bünszervezeti elkövetési módokat elleni ügyészi nyomozati fellépés csak akkor lehet eredményes, ha minden – jogszabályi, személyi, tárgyi és infrastrukturális – feltétel biztosított.

A bűnüldözés jelenlegi széttagolt struktúrája az egyes bűncselekmény-kategóriák jellegéhez igazodó specializáció elve szerint alakult ki. Az eltérő jellegű és ezért különböző nyomozó hatóságok hatáskörébe tartozó bűncselekményi formák halmazát megvalósító bünszervezetekkel és elkövetési formákkal szemben az egyes nyomozó hatóságok önállóan, ugyanakkor hatékonyan nem léphetnek fel. Erre a feladatra – a már ismertetett elvi okok mellett – gyakorlati szempontból is a Legfőbb Ügyészség felügyelete alatt álló nyomozó hatóság lehet alkalmas.

A nyomozó hatóság tagjaitól – főleg pedig a döntési pozíciót betöltő vezetőktől – a magas szintű büntetőeljárás és büntető anyagi jogi képzettségen

kívül kriminológiai-kriminalisztikai szaktudást, gazdasági, magán- és közigazgatási jogban való jártasságot, valamint az ítélkezési gyakorlat minden területének átfogó ismeretét kell megkövetelni. Az új ügyészségi nyomozó szerv személyi állományát elsősorban a felsorolt követelményeknek megfelelő ügyészek alkothatják.

A gazdasági-korrupciós és a szervezett bűnözés elleni nyomozások elvárt minőségi szintre emelése igen komoly dologi fejlesztéseket, személyi feltételeket, azaz jelentős pénzügyi forrásokat és jogszabályi változásokat is igényel, tehát a további lépésekhez költségvetési többlet-támogatás szükséges. A legfőbb ügyész az ügyészségi nyomozás során a titkos információgyűjtés lehetőségének megteremtése, illetve a más nyomozó hatóságok által folytatott titkos információgyűjtés adataihoz való hozzáférés érdekében a szükséges jogszabályok – köztük az Ütv. és az az ügyészségi szolgálati viszonyról és az ügyészségi adatkezelésről szóló, többször módosított 1994. évi LXXX. törvény (Üsztv.) – módosítását kezdeményezte.

Az új ügyészségi nyomozó szervet fel kell ruházni olyan jogosultsággal is, amely nem csak egyedi ügyben teszi lehetővé a más hatóság által folytatott titkos információgyűjtés adatainak megismerését és elemzését, hanem módot ad arra is, hogy az új szerv tájékoztatást kérhessen minden olyan adatról és tényről is, amelyek ismeretét szükségesnek tartja a hatáskörébe utalt ügyek felderítése céljából.

A Központi Ügyészségi Nyomozó Hivatal felállításán túl, a reform részeként meg kell erősíteni a jelenleg működő megyei ügyészségi nyomozó hivatalokat is. Létszámbővítésre és mindenekelőtt technikai felszereltségük javítására van szükség.

A Büntetés-végrehajtás Felügyeleti Önálló Osztály struktúráját a változás nem érinti, mert a büntetőeljárás szakaszainak logikáját követve szükség van a büntetés-végrehajtás felügyeletét ellátó önálló szervezetre.

A feladatok jellege folytán szükséges, a gyakorlatban már részben meg is valósult az Osztály által közvetlenül ellátott felügyeleti tevékenység kiterjesztése az Országos Rendőr-főkapitányságra a rendőrség büntetés-végrehajtási tevékenységével összefüggésben. Ezt a rendőrségi fogdák helyzete, a mellékbüntetések, az elkobzás, a pártfogó felügyelet végrehajtása, a bűnmegelőzési ellenőrzés terén tapasztalt országos problémák is indokolják.

Az Országos Kriminológiai Intézet (OKRI) a legfőbb ügyész büntetőjogi helyettesének felügyelete alá kerül, mivel így hatékonyabban segítheti munkájával az ügyészi szervezetet.

B) Magánjogi és közigazgatási jogi szakág

A magánjogi és közigazgatási jogi szakág jellemzője az alkalmazandó jogszabályok rendkívül széles köre. A három – Polgári Jogi, Közigazgatási Jogi és Igazgatásrendészeti, valamint Munkajogi és Gazdasági Ügyi – osztályba szervezett Főosztály jogterületek szerinti szakosított felosztása célszerű és megfelelő. Ezen a területen jelentős változtatás nem volt indokolt.

A reform a szakág kiemelt feladataként a környezet- és természetvédelemmel kapcsolatos ügyészi tevékenység színvonalának további emelését célozta meg. A bűnügyi területhez is köthető, de alapvetően a magánjogi és közigazgatási terület egyik újonnan jelentkező, súlyos problémájaként értékelhetők a környezet sérelmével összefüggő ügyek. A környezetszennyezés napjaink globális problémájává vált, amelyre az ügyészi szervezetnek is reagálnia kell. A Magánjogi és Közigazgatási Jogi Főosztályon a Közigazgatási Jogi és Igazgatásrendészeti Osztályra koncentrálódik a jövőben a környezetvédelmi ügyek intézése, ezért elnevezése Közigazgatási Jogi, Környezetvédelmi és Igazgatásrendészeti Osztályra változik. Ezzel párhuzamosan sor kerül az érintett osztály megerősítésére és az ügyészi szervezet átalakításáról szóló 8/2000. (ÜK. 10.) LÜ utasítás alapján a főügyészek a főügyészségeken is kijelöltek egy-egy ügyészt környezetvédelmi ügyek ellátására.

A Közlekedési Önálló Osztály megszűnésének, és az ebből következő, a szervezet egészében a jövőben végbemenő változásoknak az eredményeként, a közlekedési szabálysértési ügyek a magánjogi és közigazgatási jogi egységekhez kerülnek.

A reform második lépcsőjében a megyei szinten a magánjogi és közigazgatási jogi tevékenységet alapvetően a főügyészségekre, illetve a megyeszékhely – nagyobb létszámú – helyi ügyészségére kell hogy koncentrálja a szervezet azzal, hogy indokolt esetben más, szintén nagyobb létszámú ügyészségen is működhet ilyen feladatokat ellátó ügyész. Ezzel egyidőben az ügyészség kialakítja a halaszthatatlan ügyészi feladatok – elsősorban az elővezetések – szabálysértési törvény által megkívánt ügyészi jóváhagyásának ellátási rendszerét.

A közigazgatási és magánjogi szakági feladatoknak folyamatos – elsősorban a személyi feltételek létrejöttének függvényében történő –, a főügyészségre és a megyeszékhelyen működő városi ügyészségre való

telepítésével sem szűnik meg a megyeszékhelyen kívüli helyi ügyészségeken a magánjogi és közigazgatási jogi tevékenység.

C) A Katonai Főügyészség és a területi katonai ügyészségek

A Katonai Főügyészséget és a területi katonai ügyészségeket illető szervezeti változtatás igénye nem merült fel, a Legfőbb Ügyészség katonai főosztályának elnevezése azonban az ellátott feladatokra pontosabban utaló Katonai Ügyek Főosztálya elnevezésre változott.

D) A Legfőbb Ügyészség funkcionális egységei

Az ügyészségi szakmai tevékenység személyi és tárgyi feltételeit biztosítani hivatott funkcionális egységek egységes felügyelete eddig hiányzott: a személyügyi és adminisztrációs tevékenység a legfőbb ügyész közvetlen felügyelete alá tartozott, az informatikai tevékenységet a büntetőjogi helyettes, a gazdálkodást pedig a magán- és közigazgatási jogi helyettes felügyelte.

A funkcionális egységek egyik legfontosabb ismérve, hogy feladataikat egymás nélkül nem tudják végrehajtani.

Az irányítási folyamatok optimalizálása, a működési folyamatokat irányító vezetői feladatok, szintek, megoldások egyszerűsítése, egyértelműsítése érdekében a funkcionális egységek felügyelete közvetlenül a magánjogi és közigazgatási jogi legfőbb ügyész helyetteshez kerül.

A reform eredményeként a Legfőbb Ügyészség Titkársága 2001. január 1-i hatállyal a következőképpen alakul át: A legfőbb ügyészt közvetlenül érintő feladatok ellátására Kabinetiroda jön létre. Ehhez tartozik a személyi titkár, a Parlamenti Titkárság és az új Sajtóiroda. Az átalakítással összefüggésben növekedni fog a Parlamenti Titkárság szerepe és jelentősége.

Jelentős erősítésre szorul az ügyészség kommunikációs stratégiája. A szervezeti felépítésében és feladataiban is új Sajtóiroda létrehozását az a szempont motiválja, hogy szükség van a közvélemény pontos és megfelelő mélységű információkat tartalmazó tájékoztatására, ugyanakkor a társszervekkel való kommunikáció is nélkülözhetetlen. Az ügyészi szervezet nyitottsága azonban a munka hatékonyságát negatívan nem befolyásolhatja. Ezzel párhuzamosan a sajtó munkatársaival való kapcsolattartásra a főügyészségeken

is ügyészeket jelöl ki a szervezet. A főügyész azon jogosultsága, hogy személyesen is tájékoztathassa a sajtót, továbbra is megmarad.

A megújult kommunikáció részeként és a szervezet közérdekű adatszolgáltatási kötelezettségét is teljesítve, az ügyészség létrehozta a Magyar Köztársaság Ügyészségének internetes honlapját.

Levállik a Titkárságról, de a legfőbb ügyész közvetlen felügyelete alatt marad a nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó szervezeti egység. Feladata önálló főosztályként az EU csatlakozáshoz szükséges feladatok ellátása, a PHARE ügyek intézése. 2001. január 1-től a többi szervezeti egységgel együttműködve a Nemzetközi és Európai Ügyek Irodája végzi a már elnyert támogatásokkal és a benyújtott pályázatokkal kapcsolatos tevékenységet is. A Nemzetközi és Európai Ügyek Irodája az Európai Unióhoz való csatlakozáshoz szükséges felkészüléssel összefüggésben a továbbképzés feltételeinek biztosításában is nagy szerepet kap.

A Nemzetközi és Európai Ügyek Irodájának valamint a Kabinetirodának a létrejötte után, a Titkárság reform előtt létező harmadik komponensének (az Igazgatási Osztálynak) mint önálló szervezeti egységnek a fenntartása nem indokolt. Ugyanakkor célszerűségi szempontok szólnak amellet, hogy azt a Személyügyi és Továbbképzési Főosztály szervezetébe kellene integrálni.

A többszintű ellenőrzés és tervezés biztosítása érdekében a Személyügyi, Továbbképzési és Igazgatási Főosztály tevékenysége a magánjogi és közigazgatási jogi legfőbb ügyész helyettes felügyelete alá kerül. A stratégiai kérdések eldöntése és az összes személyi kérdés a legfőbb ügyész döntési kompetenciájában marad.

A Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztály tevékenységét szintén a magánjogi és közigazgatási jogi helyettes felügyeli a fent kifejtett indokok miatt. Az ügyészség információs rendszere a 80-as évekhez képest jelentős mértékű fejlődésen ment át, a számítástechnika, és az irodatechnika által nyújtott lehetőségekhez képest azonban, a szervezet lemaradása jelentős. A reform a szervezeti változtatásokon túl, ennek megoldását is célul tűzte ki.

Az ügyészség ügyviteli nyilvántartási rendszere a leghitelesebb, jelenleg azonban megfelelő hálózati eszközök hiányában még nem használható ki a kellő mértékben.

A reform megtervezése során a szervezet a Fővárosi Főügyészség és a kerületi ügyészségek speciális helyzetét is figyelembe veszi. Itt a legnagyobb az ügyforgalom és a fővárosban foglalkoznak a viszonylagosan legbonyolultabb

ügyekkel. A fővárosi kerületi ügyészségek tevékenységére vonatkozó mutatókból kiderült, hogy az V-VIII. és XIII. Kerületi Ügyészség munkaterhe a legnagyobb, a szervezet nagysága miatt nehezebb megoldani a hatékony munkaszervezést. Ezért elkerülhetetlen az említett kerületi ügyészség szétbontása. Ennek eredményeként a tárgyévet követő év május 1-től önálló ügyészségként működik a VIII. Kerületi, valamint a V. és XIII. Kerületi Ügyészség.

A reform végrehajtása a már említett 8/2000. (ÜK. 12.) LÜ utasítás 2001. január 1-i hatályba lépésével megkezdődött. Az ügyészség új szervezeti rendjének megfelelően a Legfőbb Ügyészség főosztályainak feladatkörét pedig a kiadott új szervezeti és működési szabályzat határozza meg. Ezáltal valósul meg az ügyészi szervezet átalakításának első szakasza.

4. Az ügyészség együttműködése egyes szervekkel

A) Az ügyészség és az Országgyűlés kapcsolata

Az elmúlt évben a legfőbb ügyész személyében változás történt. A korábbi legfőbb ügyész lemondása után az Országgyűlés 2000. év május 2-án dr. Polt Pétert választotta meg legfőbb ügyésszé. Az új legfőbb ügyész 2001. május 16-án lépett hivatalba.

a) Interpellációk és kérdések

2000-ben az Országgyűlésben a képviselők öt interpellációt intéztek a legfőbb ügyészhez. (Dr. Dán János két alkalommal a makói gabonafelvásárlók ügyében; dr. Kóródi Mária az olajügyben érintett személyek büntetőjogi felelősségének tisztázása érdekében; Szabó Lukács először *“Mit tehet meg törvényesen a rendszerváltás óta egy pártvezető?”*, második alkalommal *“Mit tehet meg törvényesen a rendszerváltás után a vezető kormánypárt vezető alelnöke, ha Csurka Istvánnak hívják?”* címmel) nyújtott be interpellációt.

Az egyes interpellációkra adott válaszokat az Országgyűlés elfogadta.

Dr. Vastag Pál azonnali kérdéssel fordult a legfőbb ügyészhez, *“Milyen, az ügyészségre vonatkozó változtatásokat tart indokoltnak a gazdasági és szervezett bűnözéshez kapcsolódó büncselekmények hatékonyabb bűnüldözése érdekében?”* címmel.

A második félévben a legfőbb ügyész 15 esetben írásbeli választ adott az országgyűlési képviselők kérdéseire. *“Eredményes cégeltüntetők, eredménytelen nyomozók – avagy a német nyelv nehézségei Magyarországon”* címmel Szalay Gábor, *“Törvényesek-e a Heves Megyei Cégbírószág, a Fővárosi Cégbírószág és a Gyöngyösi Városi Rendőrkapitányság eljárásai a Brima Élelmiszergyártó Kft. vonatkozásában?”* címmel dr. Lentner Csaba, *“Törvényesnek tartják-e az Óbuda Termelő és Szolgáltató Szövetkezet, illetve a Budapest Bank Rt/2B Kft. között létrejött hitel-jelzálog szerződéseket és az ezek háttérében meghúzó földtulajdon változásokat?”* címmel dr. Lentner Csaba, *“Törvényesek-e az Óbuda Termelő és Szolgáltató Szövetkezet földalap kijelölései?”* címmel dr. Lentner Csaba, *“A tisztí beosztásban dolgozó rendőr tiszthelyettesek elmaradt beosztási illetménypótlékának kifizetésére mikor kerül sor? A kifizetésnek van-e törvényességi vagy pénzügyi akadálya?”* címmel dr. Lentner Csaba, *“A Sukhran Lilla kft. 3 milliárd forintos köztartozás meg nem fizetése tárgyában a bűncselekmény felderítésének voltak-e, illetve vannak-e akadályai, a büntetőjogi lépések milyen szintre jutottak el, a vádemelés megtörtént-e, ha nem, mi annak az akadálya?”* címmel dr. Lentner Csaba, *“A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központról szóló T/3038. számú törvényjavaslat 4. §-ában felsorolt bűncselekmények közül hány ügyben indult büntetőeljárás 1997-1998-1999. években és 2000. I. félévében?”* címmel dr. Hack Péter, *“Megállapíthatók-e pénzügyi visszaélések a Jövőért Alapítványnál és a Győri Tanárképző Főiskolán? Behatárolható-e a felelősök köre? Ha igen, milyen lépéseket tervez legfőbb ügyész úr a törvényes állapot helyreállítása és a konkrét felelősségre vonás érdekében?”* címmel dr. Lentner Csaba, *“Folytatott-e, illetve jelenleg folytat-e az Ügyészség politikusok ellen titkos vizsgálatokat?”* címmel dr. Karl Imre, *“Miért nem halad előre a vizsgálat az FKGP BAZ megyei elnökével szemben elindított eljárásban?”* címmel Keller László, *“Hogyan ítéli meg Ön a Vérellátó szolgálat vezetőjének sajátos “vérátömlesztését”?”* címmel Keller László, *“Lehet-e törvényes a zsámbéki polgármester összeférhetlensége, ha a helyi önkormányzat nem állapítja meg az összeférhetlenséget?”* címmel Keller László, *“Miért nem adnak ki körözést Varga Tamás ellen?”* címmel Szalay Gábor, *“Százötvennégy vonatszerelvény gázolajimport nyomában. Avagy be lehetett-e hozni 1995. januárja és júniusa között 154 517 500 liter gázolajat az országba a közterhek megfizetése nélkül?”* címmel dr. Lentner Csaba, *“Néhány kérdés Schlett Csaba eladó és Josip Tot és Kaya Ibrahim vevők között cégek üzletrészei tulajdonjogának átruházására vonatkozó adásvételi szerződések ügyében ”* címmel dr. Dornbach Alajos tett fel írásbeli választ igénylő kérdést.

b) *Az Országgyűlés egyes bizottságainak eljárásához kapcsolódó ügyészségi tevékenység*

A büntető anyagi jogi, az igazságügyi szervezeti és az eljárásjogi törvények megalkotásával kapcsolatos ügyészségi álláspont kifejtése céljából az Országgyűlés alkotmány- és igazságügyi, valamint az emberi jogi kisebbségi és vallásügyi bizottsága többször megkereste az ügyészséget.

ba) Az ügyészség részvétele az olajügyek és a szervezett bűnözés között az esetleges korrupciós ügyek feltárására létrejött bizottság munkájában.

A miniszterelnök kezdeményezésére a Legfőbb Ügyészség vizsgálatot végzett az ún. olajügyekben folytatott büntetőeljárások törvényessége tárgyában. A legfőbb ügyész az erről készült NF. 2287/2000. számú, 2000. március 23-án kelt jelentést az Országgyűlés elnökéhez benyújtotta.

Az ún. olajügyek kivizsgálásával összefüggő feladatokról szóló országgyűlési határozat alapján részt vettem és felszólaltam a parlamentben a határozati javaslat általános vitáján és több esetben a bizottsági üléseken is tájékoztatást adtam. A bizottság számára nyújtott tájékoztatás lényegében két tárgykört érintett: Egyrészt tájékoztattam a bizottságot az olajügyekkel foglalkozó cégek cégadatainak közlésével kapcsolatos bizottsági felkérés ügyészségi teljesítésének körülményeiről és eredményéről. Másrészt beszámoltam azoknak a büntetőeljárásoknak az eredményéről, amelyek a bizottsági ülésen elhangzott - és egyes közéleti személyiségeket érintő - kijelentések alapján indultak.

Az előbb jelzett vizsgálat lefolytatásával egyidőben a 94/1999. (XII.7.) OGY határozat vizsgáló bizottságot hozott létre "az esetleges korrupciós ügyek feltárására az olajügyek és a szervezett bűnözés között".

A bizottság felkérésére annak számos ülésén jelen volt és felszólalt a Legfőbb Ügyészség képviselője. Az Országgyűlést és a bizottságot szóban, valamint - a 88/2000. (X. 20.) OGY határozatban foglaltakat teljesítve, 2000. december 22-én 2292/2000. szám alatt - írásban tájékoztattam. A jelentés összefoglalta a Fővárosi Főügyészség által folytatott nyomozás eredményét, a Békés megyei rendkívüli rendőr halálesetek kivizsgálásának eredményét, valamint a Nógrádi Zsolt által a bizottság előtt tett kijelentések alapján folytatott nyomozások következményeit.

A Békés megyében bekövetkezett rendkívüli rendőr halálesetek ügyét az ügyészség külön megvizsgálta, amelynek megállapításait a VLÜ 1758/1999. számú jelentés összegezte. Emellett a Fővárosi Ügyészségi Nyomozó Hivatal nyomozást folytatott a rendkívüli halálesetek ügyében.

bb) Az ügyészségi tevékenység az ún. megfigyelési bizottság munkájában

Az Országgyűlés a 69/1998. (XI. 23.) OGY határozatával vizsgálóbizottságot hozott létre a politikusokról és más közéleti személyiségekről, valamint azok családtagjairól az előző parlamenti ciklusban folytatott törvénytelen és titkos adatgyűjtés vizsgálatára.

A bizottság által készített jelentés alapján a parlament a 32/2000. (IV. 14.) OGY határozattal a legfőbb ügyészt különböző vizsgálatok lefolytatására és annak eredményéről történő jelentéstételre kérte fel. Az Országgyűlés határozata alapján a vizsgálatot az ügyészség lefolytatta és az erről készült jelentést 2000. szeptember 20-án az Országgyűlés elnökéhez eljuttattam. A jelentésben beszámoltam arról, hogy Pokorni Zoltán megfigyelése ügyében az ügyészség vádat emelt hivatali visszaélés büntette és jogosulatlan adatkezelés vétsége miatt. Jelentésemben kitértem arra is, hogy a nyomozás során vizsgált többi cselekménnyel összefüggésben az ügyészség bűncselekmény hiánya, illetve elévülés miatt nem emelt vádat. Részletesen számot adtam a PINPOINT Kft. működésének törvényességét vizsgáló ügyészségi eljárás eredményéről.

c) *A mentelmi jog felfüggesztésének indítványozása*

Az Országgyűléssel való kapcsolat fontos eleme az országgyűlési képviselők Alkotmányban biztosított mentelmi jogának az országgyűlési képviselők jogállásáról szóló 1990. évi LV. törvényben és a Házzsabályban szabályozottak szerinti felfüggesztésére irányuló eljárás.

A 2000-ben a parlament elé kerülő, összesen 23 mentelmi ügy között négy olyan található, amelyben a megkereső hatóság a legfőbb ügyész volt. Dr. Rapcsák András képviselő esetén a kisebb vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelés vétsége miatt és Szabó Lukács ügyében közlekedési szabálysértés miatt hivatalba lépésem előtt tett indítványt az Országgyűlés elutasította, vagyis a képviselők mentelmi jogát fenntartotta. Székely Zoltán képviselő ellen két esetben tettem mentelmi jog felfüggesztésére vonatkozó indítványt, amelyet az Országgyűlés mindkét esetben elfogadott.

d) *A Magyar Köztársaság ügyészsége 1998. és 1999. évi tevékenységéről szóló beszámoló országgyűlési bizottsági fogadtatása*

A Magyar Köztársaság ügyészsége 1998. és 1999. évi tevékenységéről szóló beszámolót az Országgyűlés Alkotmányügyi Bizottsága 2000. szeptember 11-én tartott ülésén vitatta meg. Az egyes frakciók képviselői az ügyészség

tevékenységét sikeresnek minősítették. A bizottsági meghallgatáson a legtöbb kérdést a beszámoló által összefoglalt statisztikai adatokkal, az ügyészség nyomozás-felügyeleti tevékenységével, vádképviselési jogkörével összefüggésben kaptam. A bizottság a beszámolót egyhangúlag elfogadta.

B) Az ügyészség és az országgyűlési biztosok kapcsolata

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosával és a külön biztosokkal (a továbbiakban együtt: országgyűlési biztosok) a kapcsolat a korábbi évekhez hasonlóan kiegyensúlyozott, korrekt, egymás tevékenységét kölcsönösen segítő volt. Az országgyűlési biztosok megküldik a Legfőbb Ügyészség részére azokat a vizsgálati jelentéseiket, amelyekből törvényességi tapasztalatok nyerhetők. Az Országgyűlési Biztosok Hivatalához érkezett és az ügyészséghez továbbított törvényességi kérelmeket az illetékes ügyészségek mindenkor fokozott körültekintéssel vizsgálják, és megállapításaikról az országgyűlési biztost tájékoztatják.

A konkrét ügyekben való együttműködés főként a közigazgatási és ezen belül is az építési hatósági, valamint a társadalmi szervezetekkel kapcsolatos kérelmek vizsgálatában és a jogsérelmek orvoslásában jelenik meg.

Ha büntetőeljárással érintett személy (rendszerint a terhelt vagy a sértett) él panasszal az országgyűlési biztoshoz, a vizsgálathoz az ügyészség a szükséges iratokat rendelkezésre bocsátja, az országgyűlési biztos által kezdeményezett vizsgálatot lefolytatja, az indokolt intézkedéseket megteszi, továbbá az országgyűlési biztos ajánlásait megválaszolja.

Az ügyészség eljárásai során felmerültek olyan adatvédelmi kérdések, amelyekben a megalapozott és törvényes állásfoglaláshoz az adatvédelmi biztos véleményének megismerésére is szükség volt. Az adatvédelmi biztos álláspontját rendszerint soron kívül juttatta el a legfőbb ügyészhez.

A büntetés-végrehajtási területen is több esetben vizsgáltuk ki az elítélteknek, előzetesen letartóztatottnak az állampolgári jogok országgyűlési biztosához megküldött, majd a Legfőbb Ügyészséghez eljuttatott panaszait.

A büntetés-végrehajtás felügyeleti ügyészek 1998 óta az állampolgári jogok országgyűlési biztosának ajánlása alapján vizsgálják a fogvatartottak rendkívüli haláleseteit, továbbá a velük szemben alkalmazott lőfegyverhasználat jogszerűségét.

C) Részvétel az Országos Igazságszolgáltatási Tanács munkájában

A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény által a bíróságok igazgatásának központi feladatai ellátására létrehozott 15 tagú Országos Igazságszolgáltatási Tanácsnak (OIT) tagja a legfőbb ügyész is.

A legfőbb ügyésznek ezáltal lehetősége van arra, hogy részt vegyen minden olyan ügy eldöntésében, amelyet a törvény a Tanács feladataként határoz meg, felvesse a bíróságok működési körében az ügyészséggel és az ügyészi működéssel kapcsolatos kérdéseket, reagáljon az ügyészi szervezetet érintő, a Tanácsban elhangzott megállapításokra.

Az OIT előtt szereplő ügyek közül érdemes kiemelni a következőket:

a) A legfőbb ügyész és az igazságügy-miniszter közös indítványára került napirendre az "olajügyek" soron kívüli intézésének elrendelése. Az indítványt a Tanács elfogadta. A vita során dr. Bánk Attila országgyűlési képviselő azt javasolta, hogy ne csak az Igazságügyi Minisztérium szűkebb jegyzékével összefüggésben, hanem a Legfőbb Ügyészség által összeállított bővebb jegyzékre vonatkozóan rendeljék el a soron kívüliséget (a különbség azokat az ügyeket érintette, amelyekre a helyi vagy megyei bíróság elnöke már elrendelte a soronkivüliséget). A döntés az OIT 65/2000. (VII.5.) határozatával ennek megfelelően született meg, a soronkivüliség elrendelésére 93 ügyben került sor.

b) A bírósági és ügyészségi fogalmazók képzésének összehangolását az a felismerés tette indokolttá, hogy a két szervezetnél a titkári kinevezés képesítési követelményei azonosak (jogi diploma, három éves joggyakorlat, jogi szakvizsga), így a fogalmazói joggyakorlat időszakában van lehetőség a pályára való felkészülés érdekében a másik szervezet munkájának megismerésére. Ezt legcélszerűbben a másik szervnél folytatott néhány hónapos kötelező joggyakorlat előírásával lehetne elérni. Jelenleg ezt a megyei bíróságok és főügyészségek szintjén valósították meg. Az ügyészség tárgyalásokat folytatott az OIT-vel, a közös képzés központi szabályozására.

Az OIT-vel közösen benyújtott európai uniós felkészítést célzó PHARE pályázat alapján megvalósuló képzési programokban közös rendezvények is szerepelnek bírósági, ügyészségi fogalmazók számára. Ilyen típusú közös regionális rendezvényeknek már vannak hagyományai megyei perbeszédversenyek, konferenciák formájában.

D) Az ügyészség kapcsolata az Alkotmánybírósággal

Az Alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény 21. §-a a legfőbb ügyész részére széles körű felhatalmazást ad az Alkotmánybíróság eljárásának indítványozására. A Legfőbb Ügyészséghez több erre irányuló kérelem érkezett. Amikor annak feltételei megállapíthatók voltak, a legfőbb ügyész az indítványt benyújtotta.

Önkormányzati rendelet alkotmányosságának vizsgálatát kezdeményezte egy ízben a legfőbb ügyész, a rendeletnek az Alkotmányt kirívóan sértő tartalma miatt. Tiszaújváros Önkormányzatának a köztisztaságról és a települési szilárd hulladék gyűjtéséről szóló rendelete többek között azért volt alkotmányossági szempontból kifogásolható, mert megtiltotta és szabálysértéssé minősítette az elhelyezett gyűjtőedényekből a hulladék elvitelét. Ezzel olyan magatartást tiltott meg és rendelt büntetni, amelyet törvény nem tilt. A Ptk. 112. §-ának (1) bekezdése szerint ugyanis a tulajdonost megilleti az a jog, hogy tulajdonjogával felhagyjon, a Ptk. 127. §-a pedig úgy rendelkezik, hogy ha a dolognak nincs tulajdonosa, azon birtokbavétellel bárki tulajdont szerezhethet. Ilyennek tekinthető a tulajdonos által a hulladék gyűjtőedénybe kidobott dolog is.

Törvényességi kérelem vizsgálatát követően 1999. második félévében indítványozta a legfőbb ügyész az Alkotmánybíróságnál a Magyar Köztársaság 1999. évi költségvetéséről szóló 1998. évi XC. törvény 58. §-a (1) bekezdése alkotmányellenességének utólagos vizsgálatát.

A költségvetési törvény hivatkozott rendelkezése az életüktől és szabadságuktól politikai okból megfosztottak kárpótlásáról szóló 1992. évi XXXII. törvény 2. §-ának (1) bekezdése alapján járó összegű kárpótlást állapította meg 30.000 Ft összegben. Az Alkotmánybíróság a 46/2000. (XII.14.) AB határozatában az alkotmányellenességet kimondta, ezért az alkotmány sértő rendelkezést visszamenőleges hatállyal megsemmisítette.

Az Alkotmánybíróság az elmúlt évben is megkereste a legfőbb ügyészt annak érdekében, hogy az ügyészségre vonatkozó jogszabályokat érintő alkotmányjogi panasszal vagy egyéb beadvánnyal kapcsolatos szakmai álláspontját közölje. Az ügyészség minden esetben elkészítette részletesen indokolt véleményét és arról tájékoztatta az Alkotmánybíróságot.

E) Az ügyészség és az Állami Számvevőszék kapcsolata

a) A Legfőbb Ügyészség és az Állami Számvevőszék kapcsolatára a több éve kialakult – a hatásköri megosztás folytán nélkülözhetetlen –, kölcsönösen gyümölcsözőnek ítélt együttműködés jellemző. Azokban az ügyekben,

amelyekben az ügyészséghez benyújtott beadványban a kérelmező az Állami Számvevőszék hatáskörébe tartozó olyan jogsértést kifogásol, amelyben az ügyész nem járhat el, a kérelmet a Legfőbb Ügyészség az Állami Számvevőszéknek továbbítja (pl. a helyi önkormányzatok gazdálkodásának ellenőrzésére irányuló kérelem esetében). Az Állami Számvevőszék ügyészi vizsgálatot kezdeményez, ha ellenőrzése során ügyészségi hatáskörbe tartozó törvénysértést tapasztal. Az Állami Számvevőszék megkeresése alapján vizsgálta meg az ügyészség 2000-ben a Nógrád megyei Bátorfyerenye és a Somogy megyei Bárdudvarnok településeket érintő utak tulajdoni helyzetét, feltárva a magánútnak minősülő utak közforgalom általi használatának, továbbá önkormányzati tulajdonba adásának jogszabályi lehetőségeit is.

Az Állami Számvevőszék megkeresésére 2000-ben az ügyészségek öt párt ellen nyújtottak be keresetet a bírósághoz.

A pártok működéséről és gazdálkodásáról szóló 1989. évi XXXIII. törvény 9. §-ának (1) bekezdése értelmében a pártok kötelesek minden év április 30-áig az előző évi gazdálkodásukról szóló beszámolót (zárszámadást) a Magyar Közlönyben a törvény 1. számú mellékletében meghatározott minta szerint közzé tenni. Négy párttal szemben azért nyújtott be keresetet az ügyész, mert nem tettek eleget a beszámoló közzétételi kötelezettségüknek. A bíróság mind a négy pártot határidő tűzésével kötelezte az éves beszámoló elkészítésére és a Magyar Közlönyben való közzétételére. Egy párt ellen az ügyész a megszűnés megállapítása iránt indított keresetet, mivel a párt több mint egy éve nem működött.

b) Az elmúlt évben a Számvevőszék – ellenőrzési tervének megfelelően – három vizsgálatot végzett az ügyészi szervezetnél a következők szerint:

Az első, az ügyészség 1999. évi költségvetése végrehajtásának ellenőrzéséről készült jelentés megállapította, hogy a Magyar Köztársaság Ügyészségének pénzügyi-gazdasági tevékenységét összességében a törvényi és jogszabályi előírások szem előtt tartása jellemezte.

A jelentés az általánosan kedvező, pozitív megítélés mellett négy területre kiterjedően tesz említést (3. sz. füzet) az ügyészség gazdálkodását érintően, részint kisebb hiányosságokra utalva, részint a korábbi vizsgálatok során feltárt hibák megszüntetésére, pótlására tett intézkedéseket megemlítve.

A másik vizsgálat keretében az Állami Számvevőszék az ügyészség 2001-2002. évi költségvetési tervezési munkáját ellenőrizte, melyet összességében eredményesnek ítélt. A számvevői jelentés megállapítása szerint az előző évihez

viszonyított növekedés fedezetet nyújt a tervezett keresetnövelésen túl a számításokkal alátámasztott működési többletekre, a jogszabály módosításokból adódó többlet-kiadásokra, a szervezeti változások miatti létszámfejlesztésekre.

Ez a megítélés egyben erősítette azon igények jogosságát, amelyeket az ügyészség a tervező munka során előterjesztett.

A harmadik vizsgálat a központi költségvetés területén működő belső kontroll-mechanismusok ellenőrzésére terjedt ki. A Számvevőszék által tett megállapításokat többszöri egyeztetés és vélemény-nyilvánítás után az ügyészség elfogadta, illetve tudomásul vette.

F) Az ügyészség és a központi közigazgatási szervek együttműködése

A Legfőbb Ügyészség a kodifikációs tevékenységben – a megelőző évekhez hasonlóan – egyrészt a jogszabályok előkészítésében való közvetlen közreműködéssel, másrészt pedig azok észrevételezésével vett részt.

Közvetlen közreműködésre általában az ügyészség tevékenységét közvetlenül érintő, az ügyészi jogalkalmazás tárgyát képező jogszabályok előkészítése során került sor.

Ilyen volt például az elmúlt évben, a Büntető Törvénykönyvnek (Btk.) a 2000. évi CXXV. törvénnyel való módosításában, vagy a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központról szóló 2000. évi CXXVI. törvény előkészítésében való közreműködés. Nagyobb számban jelentek meg olyan alacsonyabb szintű jogszabályok, amelyek előkészítése az ügyészség aktívabb beavatkozását igényelte. Ezek közé tartoznak a bűnügyi nyilvántartásról és a hatósági erkölcsi bizonyítványról szóló 1999. évi LXXXV. törvény végrehajtására vonatkozó miniszteri rendeletek (7/2000. (II. 16.) BM-IM együttes rendelet, 8/2000. (II. 16.) BM-IM-PM együttes rendelet), továbbá a Be. 404. §-ában adott felhatalmazás alapján hozott, a büntetőeljáráshoz kapcsolódó különböző miniszteri rendeletek.

Az 1999. évi CX. törvény folytatta az 1998. évi XIX. törvénnyel kihirdetett, de eddig hatályba nem lépett Be. egyes intézményeinek és rendelkezéseinek a hatályos büntetőeljárás törvénybe történő átvételét. Ilyenek pl. a tanúvédelemmel kapcsolatos további rendelkezések, a lakhelyelhagyási tilalom újraszabályozása, ennek keretében a házi őrizet bevezetése, az útlevél elvételére vonatkozó rendelkezések, a távollévő terhelttel szembeni eljárás vagy a tárgyalásról való lemondás.

Az 1999. évi CX. törvénynek a Be.-t módosító rendelkezései 2000. március 1-jén léptek hatályba és erre tekintettel módosítani kellett azt a hét legfőbb ügyészi utasítást, amelyek a büntetőeljárás különböző területein, illetve szakaszaiban rendelkeznek az ügyészi feladatokról. A törvénymódosítások tehát a Legfőbb Ügyészségre az ügyészi szervezeten belüli szabályozás tekintetében is feladatokat hárítanak, ennek az 1/2000. (ÜK. 2.) LÜ utasítás tett eleget.

Az ügyészség nagyszámú egyéb jogszabálytervezetre, illetve törvényjavaslatra is észrevételt tett. Jelentőségüknél fogva említést érdemelnek a korrupció elleni hatékonyabb fellépést célzó, valamint a titokvédelem újraszabályozásával kapcsolatos előkészítő munkálatok során készült jogszabálytervezetek, illetve a koncepciók észrevételezése. Ezek a munkálatok az elmúlt évről húzódtak át a 2000. évre.

Az Igazságügyi Minisztérium közvetlen megkeresése alapján vettünk részt a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútuma ratifikációjának, továbbá a szervezett bűnözés elleni, valamint a korrupcióval szembeni szigorúbb fellépés biztosítását célzó büntető anyagi és eljárási jogi törvénymódosítások előkészítésében.

A törvényességi vizsgálatok során feltárt hiányosságok megszüntetésére irányuló intézkedései között kezdeményezte az ügyészség egyes jogszabályok megváltoztatását is, így javasolta a rendőrségi fogdák rendjéről szóló 19/1995. (XII. 13.) BM rendelet módosítását.

Részt vett az ügyészség az új büntetés-végrehajtási törvény koncepcióját kidolgozó munkabizottságban, észrevételezte és javaslatokat tett az alacsonyabb szintű büntetés-végrehajtási szabályokra is.

Az egyedi ügyek intézése során szerzett törvényességi tapasztalatok figyelmeztettek arra, hogy a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) IX. fejezetében a rendőri intézkedések elleni jogorvoslatot szabályozó törvényi rendelkezések nincsenek összhangban a büntető-, a szabálysértési és az államigazgatási eljárásokat szabályozó törvények előírásaival. Mivel ez a körülmény a jogalkalmazásban különböző nehézségeket okozott, a Legfőbb Ügyészség kezdeményezte az Rtv. IX. fejezetében szabályozott jogorvoslati eljárásokra vonatkozó rendelkezések felülvizsgálatát.

A központi közigazgatási szervektől a magánjogi és közigazgatási jogi szakterületen a 2000. évben 572 (az összes észrevételezett jogszabály száma 2000-ben 677) jogszabálytervezet érkezett előzetes észrevételezésre. Ezek közül a magánjogi és közigazgatási jogi szakág 152 tervezetre (az ügyészség összesen

186 jogszabály tervezetére) tett érdemi törvényességi észrevételt, amelyeket az előterjesztő szinte kivétel nélkül elfogadott (32. sz. tábla). Az észrevételezésre érkező jogszabályok száma az előző évhez képest csökkenést mutat. Az észrevételezésre érkező és az ügyészség által érdemi észrevétellel visszaküldött jogszabályok egymáshoz viszonyított aránya az előző évhez képest azonban lényegében nem változott.

Változatlanul nehezíti a tervezetek elmélyült tanulmányozását és érdemi észrevételezését, hogy a tervezetek előkészítői gyakran nem tartják meg a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény 31. §-ának rendelkezéseit, miszerint a véleménynyilvánítás határidejét a tervezet előkészítőjének úgy kell megállapítania, hogy a véleményező megalapozott véleményt adhasson és azt a tervezet elkészítésénél figyelembe lehessen venni.

A Legfőbb Ügyészség képviselői – meghívás alapján – rendszeresen részt vesznek a jogszabálytervezetekre tett észrevételeket egyeztető megbeszéléseken.

G) A Közbeszerzések Tanácsával való kapcsolat

A közbeszerzésekről szóló 1995. évi XL. törvény (Kbt.) 12. §-a (2) bekezdésének a) pontja alapján a Közbeszerzések Tanácsának tagja a legfőbb ügyész által kijelölt személy. A legfőbb ügyész rendelkezése alapján a tanácstagi feladatot a magánjogi és közigazgatási jogi legfőbb ügyész helyettes látja el.

Részt vesz a Közbeszerzések Tanácsának ülésein, véleményt nyilvánít a közbeszerzési eljárást érintő jogszabályok tervezeteiről és a Tanács által kibocsátani kívánt ajánlások tervezeteiről.

A Kbt. 79. §-a (4) bekezdésének a) pontja alapján a Közbeszerzések Tanácsának tagjai jogosultak arra, hogy kezdeményezzék a Közbeszerzési Döntőbizottság hivatali jogorvoslati eljárásának hivatalból való megindítását. Ezt a jogkörét a Közbeszerzések Tanácsának legfőbb ügyész által delegált tagja rendszeresen gyakorolja.

3. A büntetőjogi ügyészi tevékenység

A) A bűnözésre vonatkozó 2000. évi adatok

- a) Az ismertté vált bűncselekmények számszerű alakulása

Hangsúlyozva, hogy tendenciákat csak több év adatai alapján lehet biztosan felvázolni, azt kell megállapítani, hogy az ismertté vált bűncselekményekre vonatkozó statisztikai mutatókból kirajzolódó, 1983 utáni fokozatos, majd 1990-től robbanásszerű emelkedést mutató tendencia 1999-ben megfordult, (1998: 600.621, 1999: 505.716, 2000: 450.673) és azóta csökkenő irányt mutat (2. sz. tábla).

b) A bűnözés szerkezete

A bűncselekményekre vonatkozó számadatok fontosak ugyan mind a társadalom erkölcsi állapotára, mind pedig a közbiztonságra levonható következtetések szempontjából, nem kisebb jelentőségűek azonban a bűnözés összetételére vonatkozó azon adatok, amelyekből a közbiztonságot meghatározó körülményekre vonhatók le következtetések.

A bűnözés szerkezetét illetően az elmúlt évre is jellemző az a mutató, amely szerint az ismertté vált bűncselekmények között a vagyon elleni bűncselekményeknek meghatározó jelentősége van. 2000-ben az ismertté vált bűncselekmények 69,1 %-a vagyon elleni bűncselekmény volt. 1999-hez képest tehát a vagyon elleni bűncselekményeknek az össz-bűnözéshez viszonyított aránya lényegében nem változott.

ba) A vagyon elleni bűncselekmények

A 2000. évben az ismertté vált vagyon elleni bűncselekmények száma 311.611 (1999-ben: 358.036) volt. A csökkenés csak részben magyarázható azzal, hogy a Btk.-t módosító 1999. évi CXX. törvény, 2000. március 1-jétől a vagyon elleni bűncselekmények esetében a bűncselekmény alsó értékhatárát 5.000 forintról 10.000 forintra emelte, ezért ettől az időponttól számítottan a korábban bűncselekményként számba vett ilyen ügyeket ma már szabálysértésként bírálják el.

A vagyon elleni bűncselekményeken belül a lopás (2000: 230.830, 1999: 254.147, 1998: 293,759) és a csalás (2000: 27.391, 1999: 52.269, 1998: 119.646) a meghatározó. Amint ez az előbbi számadatokból is kitűnik, e két bűncselekmény évenkénti előfordulásának változásai nagyrészt meghatározzák az adott év bűncselekményeinek számát. Éppen ezért az össz-bűnözés minőségi változásaira vonatkozóan tett megállapításokkal összefüggésben elemzést igényel ezeknek a bűncselekményeknek a természete (tárgyi súlya, elkövetési tárgya, az elkövetés módja stb.) is.

Az ismertté vált csalások azokban az években növekedtek ugrásszerűen, amikor sorozatban elkövetett bűncselekmények (pl. újsághirdetésben nem létező külföldi munka ígéretével, ennek előzetes költségeire hivatkozva több ezer esetben egyenként néhány ezer forintot szerez meg a csaló, és más hasonló ügyek) miatt fejezték be a nyomozást. A csalások 2000. évi alacsonyabb száma azzal kapcsolatos, hogy több száz, illetőleg ezres nagyságrendű sorozatcselekmény nem fordult elő.

Amíg az ismertté vált lopások és csalások száma jelentős mértékben csökkent, más vagyon elleni bűncselekményeké emelkedett, így például gyakoribb a szerzői vagy szomszédos jogok megsértése (2000: 19.020, 1999: 13.623). A "szerzői és szomszédos jogok megsértése" nevű bűncselekmény aránya az összes vagyon elleni bűncselekményhez képest 1999-ben 3,8 %, 2000-ben 6,1 %. Ez a változás csak részben vezethető vissza a vizsgált bűncselekmény elkövetésének számszerű emelkedésére. A módosulás másik oka a vagyon elleni bűncselekmények számának csökkenése. Összességében azonban mindenképpen egyfajta – a vagyon elleni bűncselekmények csoportján belüli – átrendeződésre utal.

A rablások száma az 1999-es 3.167-ről 2000-ben 3.494-re nőtt. A 3.494 rablásból 514 cselekmény súlyosabban minősülő volt, mert azt jelentős értékre, fegyveresen, bűnszövetségben vagy bűnszervezet tagjaként követték el. Ide tartoznak a nem ritkán előforduló, a pénzügyintézetek (pénzszállítók, posta) továbbá a benzinkutak elleni, rendszerint fegyveres támadások.

A vagyon elleni bűncselekmények körében kedvező változások is tapasztalhatóak. Számottevően csökkent például a betöréses lopások (2000: 71.635, 1999: 81.184), a személygépkocsi lopások (2000: 10.022, 1999: 11.556) és a zsebtolvajlások (2000: 7.782, 1999: 8.561) száma.

A vagyon elleni bűnözés veszélyességét az ilyen bűncselekményekkel okozott kár (elkövetési érték, vagyoni hátrány) összegével is jellemezni lehet. Az elkövetési érték 1999-ben 80,7 milliárd forint, 2000-ben pedig közel 20 %-kal több, 96,5 milliárd forint volt. A két adat közötti különbség nem csak önmagában kifejezve érdekes, hanem azzal az előbb megjelölt ténnyel összekapcsolva is, hogy a vagyon elleni bűncselekmények száma 2000-ben kevesebb volt, mint 1999-ben, vagyis az egy vagyon elleni bűncselekményre jutó kár az előző évhez képest megnőtt.

bb) A személy elleni bűncselekmények

A személy elleni bűncselekmények között kiemelkedő jelentősége van a befejezett emberölésnek, amely immár három éve folyamatosan csökken (2000:

203, 1999: 250, 1998: 287). E bűncselekmények száma 1991 óta nem volt ilyen alacsony és a vizsgált bűncselekmény csoport mennyisége lényegében az 1991 előtti évtizedek számadatainak nagyságrendjével azonos. A megkísérelt emberölések száma is kevesebb volt a vizsgált évben, mint az azt megelőzőben. (2000: 152, 1999: 164).

A személy elleni bűncselekmények körében a szándékos testi sértés kisebb eltérésekkel évről évre azonos számban válik ismertté (2000: 10.901, 1999: 10.748, 1998: 11.031). A testi sértések közül ki kell emelni a 65 halált és a 401 életveszélyt okozó esetet.

bc) Az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények

A államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni 10.408 bűncselekménynek változatlanul meghatározó összetevője az embercsempészség, amely az e csoportba tartozó összes bűncselekmény csaknem felét (5.178) tette ki. Ha ehhez hozzászámítjuk a 735 jogellenes belföldi tartózkodást, akkor jelentős számú bűncselekményt közvetlen kapcsolatba hozhatunk a hazánkat különben is terhelő migrációval.

Jelentőségüknél fogva ki kell emelni a korrupciós cselekményeket. A korrupciós bűncselekmények kategóriájába a vesztegetés aktív és passzív alakzatai, a sajtó útján elkövetett vesztegetés, valamint a befolyással üzérkedés tényállásai tartoznak. A vizsgált kategóriába tartozó bűncselekmények száma 1999-ben 610, [ebből 458 hivatali (ezen belül egy sajtó útján elkövetett) vesztegetés, 106 gazdasági vesztegetés, 46 befolyással üzérkedés]. 2000-ben 650 [ebből 401 hivatali (ezen belül egy sajtó útján elkövetett) vesztegetés, 126 gazdasági vesztegetés és 123 befolyással üzérkedés]. A passzív hivatali vesztegetések száma 162, az aktívaké 238 volt. Az ún. gazdasági vesztegetés a passzív oldalon 38, az aktív oldalon 88 esetben vált ismertté. Bizonyos, hogy ezek a számok nem fejezik ki a korrupciós cselekmények valóságos számszerű előfordulását. E bűncselekmények nagyszámú felderítetlenül maradásának oka az, hogy a korrupciós bűncselekményeknél a felek mindegyikének a cselekmény titokban tartása az érdeke.

bd) A közrend elleni bűncselekmények

A közrend elleni bűncselekmények száma 2000-ben 76.312. (1999-ben ugyanez a szám 71.063) Ezen bűncselekményi csoport összbűnözéshez viszonyított aránya 16,9 %, ami nem jelent lényegi változást az 1999-es 14,1 %-hoz képest. E bűncselekmény csoportban a legnagyobb mennyiséget az

okiratokkal kapcsolatos bűncselekmények adják (közokirat-hamisítás: 10.448, hivatalos személy által elkövetett közokirat-hamisítás: 1.450, magánokirat-hamisítás 19.221, okirattal visszaélés: 24.604). Ezek a bűncselekmények a közbizalom megingására vezethetnek, veszélyességük tehát túlmegy azon az érdeksérelmen, amit a sértettnek közvetlenül okoznak. Különösen veszélyesek ezek a cselekmények a piacgazdaság viszonyai között, ahol a forgalom és a közteherviselés biztonságának egyik alapját az okiratok és az azokba vetett bizalom képezi. Gyakoriak a külföldi állampolgárok által, hamis útiokmánnyal megkísérelt, vagy megvalósított határátlépési cselekmények is.

Egyes jogszabályi változások a vagyoni elleni bűncselekmények körében a bűncselekmények számának csökkenését eredményezték, más változások ellenkezőleg hatottak. 1999. március 1-je óta bűncselekmény az egyedi azonosító jel (többnyire gépkocsi alváz- és motorszám) meghamisítása, amiből 5.494 vált ismertté. Magas számuk bizonyítja, hogy szükséges volt a cselekmény bűncselekménnyé nyilvánítani.

A közrend elleni bűncselekmények kategóriájába tartozik a következményei folytán mind az egyénre, mind a társadalomra különösen veszélyes kábítószerrel való visszaélés, amely évről évre növekvő számban (1997: 943, 1998: 2.068, 1999: 2.860, 2000: 3.445) fordul elő. Sajnálatos, hogy a fiatalok bizonyos köreiből terjed a kábítószer fogyasztása és ismétlődik a kábítószereknek az országon – olykor igen nagy tételben – történő átszállítása. Leleplezésük jelentősége nemcsak a büntetőjogi felelősségre vonás lehetőségének megteremtésében, hanem abban is áll, hogy a kábítószer elkobzása megakadályozza, hogy az forgalomba kerülhessen.

be) A gazdasági bűncselekmények

Az ismertté vált gazdasági bűncselekmények száma 10.968, ami mintegy fele a megelőző évinek (20.318). A csökkenést döntően a bankkártyával kapcsolatban elkövetett visszaélések számának változása okozza, amennyiben az 1999. évi 9.820-szal szemben 825 ilyen bűncselekmény vált ismertté. Közrehatott a csökkenésben a pénzhamisítás jelentős mértékű (1999: 2.833, 2000: 1.429) visszaesése is, ami a megelőző évek nagyarányú felderítéseivel is magyarázható. A nyomozó hatóságok által felderített bűncselekményekkel összefüggésben ugyanis a pénzhamisításhoz szükséges infrastruktúrális háttér is kikerül a lehetséges elkövetői körök irányítása alól.

Az ismertté vált adó- és társadalombiztosítási csalások száma (2.552) nagymértékben nőtt az 1999. évihez (1.731) képest. Ez bizonyára nem a

bűncselekmények számának emelkedésével, hanem az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal Bűnügyi Igazgatósága létrejöttével magyarázható.

Több, nagyobb figyelmet igénylő gazdasági bűncselekmények száma valamelyest emelkedett (számveteli fegyelem megsértése 1999: 612, 2000: 734, csődbüntett: 1999: 617, 2000: 748).

c) Az ismertté vált bűnelkövetők, illetve a bűncselekmények sértettjei

Az elmúlt évben tovább csökkent (1998: 140.083, 1999: 131.658, 2000: 122.860) az ismertté vált bűnelkövetők száma (3. sz. tábla). Ez csak részben magyarázható a bűncselekmények számának csökkenésével, közrehat ebben a nyomozás eredményességének csökkenése (46,7 %; 3,4 %-kal alacsonyabb az előző évinél). A bűnelkövetők 9 %-a fiatalok, 5.767 (4,7 %) ismertté vált bűnelkövető pedig külföldi állampolgár (5. sz. tábla).

259.035 bűncselekményt követtek el természetes személy sérelmére, akik közül 13.066 külföldi állampolgár.

B.) Az ügyészségi nyomozás

2000-ben az ügyészségi nyomozásra két tényező volt hatással. Egyrészt kizárólagos ügyészségi nyomozati hatáskörbe került a vám- és pénzügyőrség hivatásos állományú tagjai, valamint az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal nyomozó hatósága állományába tartozó adónyomozó által elkövetett bűncselekmények nyomozása. Másrészt pedig az ügyészségi nyomozó hivatal – az esetek többségében a Fővárosi Ügyészségi Nyomozó Hivatal – járt el a 94/1999. (XII. 7.) OGY határozattal létrehozott ún. olajügyeket vizsgáló bizottság tevékenységével összefüggésben keletkezett különböző ügyekben (korrupciós cselekmény miatt tett feljelentés, hamis vád és rendőrök által elkövetett különböző bűncselekmények gyanúja miatti nyomozások).

a) A feljelentések elbírálása

Az elmúlt évben 6.310 ügyészségi nyomozásra tartozó bűncselekmény miatt tett feljelentést kellett elbírálni (8. sz. tábla). Ebből 2376 feljelentés alapján, három napon belül elrendelték a nyomozást. 2.699 feljelentés esetében a feljelentést annak hiányosságai miatt nem lehetett elbírálni, ezért feljelentés kiegészítést rendeltek el, amit maguk az ügyészségi nyomozó hivatalok fogantatosítottak. 86 feljelentés elbírálása áthúzódott a következő évre, így

össességében 3.310 feljelentést bíráltak el a nyomozás elrendelésével, 2270 esetben pedig megtagadták a nyomozást.

b) A nyomozások teljesítése

Az ügyészségi nyomozó hivataloknál elrendelt 3.310 nyomozáson túl 376 olyan ügy került ügyészségi nyomozásra, amelyben a nyomozást más nyomozó hatóság rendelte el és annak során felmerült adatok alapozták meg az ügyészségi nyomozati hatáskört.

A nyomozati jogkörrel felruházott szervek munkájának egyik fontos minőségi mutatója a nyomozáseredményességi mutató. A nyomozáseredményességi mutatót úgy számolják ki, hogy az eredményes nyomozások számát elosztják az eredményes és az eredménytelen nyomozások számának összegével és az így kapott számot megszorozzák százal. Az ügyészségi nyomozóhivatalok nyomozáseredményességi mutatói 1999-ben és 2000-ben a következőképpen alakultak: 1999-ben 71,2 % (ugyanabban az évben az összes nyomozóhatóságra vonatkozóan kiszámított ugyanazén mutató 51,2 %). 2000-ben a nyomozóhivatalok nyomozáseredményességi mutatója 71,96-os, az összes nyomozó szervé pedig 48,3 %-os. Lényeges azonban hangsúlyozni, hogy a fenti mutatók alakulását nagymértékben meghatározza az, hogy a jogszabályok az egyes nyomozószerveknek milyen bűncselekményi kategóriákra vonatkozó nyomozati hatáskört adnak, ez ugyanis feltétlen korlátja a fenti számok összehasonlíthatóságának.

Az ügyészségi nyomozó hivatalok az általuk befejezett nyomozásból 2.219 ügyben tettek vádemelési, 115 ügyben pedig nyomozás megszüntetési javaslatot a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező ügyészségnek. További 74 esetben a nyomozást a Be.-nek a bíróság elé állításra vonatkozó rendelkezései szerint folytatták és bíróság elé állításra tettek javaslatot.

c) A nyomozott bűncselekmények

Az ügyészség 4.926 bűncselekmény miatt folytatott nyomozást. Ebből 3.075 volt az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekmények száma, ezek elkövetésével 2.355 személyt gyanúsítottak. Az előbbiekből kiemelhető a vesztegetés és a befolyással üzérkedés (323 bűncselekmény és 279 terhelt).

Az ügyészségi nyomozásban jelentős számú a hivatalos személy elleni erőszak miatt indult eljárás. 2000-ben 381 ilyen bűncselekmény miatt 409 terhelt ellen volt folyamatban nyomozás.

Az Országgyűlés olajügyeket vizsgáló bizottsága által folytatott vizsgálatot követően indított ügyészségi nyomozások tisztázták, hogy a vizsgálóbizottság előtt megnevezett közéleti személyeket alaptalanul hozták összefüggésbe bűncselekmény elkövetésével. A hamis vád miatt a büntetőeljárás megindult.

C.) A nyomozás törvényessége feletti felügyelet

A 2000. évben az ügyészségekhez a nyomozó hatóságoktól összesen 291.234 érdemi határozat érkezett, ami lényegében azonos az 1999. évi adattal.

a) A nyomozást megtagadó határozatok felügyelete

Az ügyészségek a 27.838 nyomozást megtagadó határozatot tanulmányozva, 4002 esetben tartották szükségesnek a döntés alapjául szolgáló iratok beszerzését és megvizsgálását. Az iratok ismeretében az ügyész 3.447 (86,1 %) nyomozást megtagadó határozatot tudomásul vett, a további 555 (13,9 %) esetben az ügyészségek valamilyen intézkedést tettek, 311 esetben nyomozást rendeltek el, 116 esetben a nyomozást megtagadó határozatot a nyomozás elrendelése nélkül megváltoztatták, 128 esetben egyéb intézkedésre került sor.

Az előbbieken túl az ügyészségek 2.988 nyomozást megtagadó határozatot az ellene bejelentett panasz alapján bíráltak felül, 820 esetben (27,4 %) a panasznak helyt adtak, 1778 esetben (59,5 %) pedig elutasították azt, a fennmaradó esetekben pedig egyéb intézkedést tettek.

A nyomozó hatóságok által hozott nyomozást megtagadó határozatok többségét az ügyészi felülvizsgálat törvényesnek találta, azokat hivatalból 427, jogorvoslat alapján 820, együttevén 1.247 (4,5 %) esetben változtatták meg.

b) A nyomozást megszüntető határozatok felügyelete

Az elmúlt évben a nyomozó hatóságoktól az ügyészségekhez 253.437 nyomozást megszüntető határozat érkezett, ez mintegy nyolc ezerrel kevesebb a megelőző évi számnál.

Az ügyészségek ebből 42.803 (a megelőző évinél 9,9 %-kal több) határozatot vizsgáltak meg, aminek eredményeként 39.781 (92,9 %) határozatot tudomásul vettek. 3.022 (7,0 %) nyomozást megszüntető határozattal kapcsolatban vált szükségessé valamilyen intézkedés megtétele. Ennek

keretében 767 esetben elrendelték a nyomozás folytatását, 694 esetben pedig a nyomozást megszüntető határozatot a nyomozás folytatásának elrendelése nélkül változtatták meg; 1.561 esetben egyéb ügyészi intézkedés megtételére került sor.

A nyomozó hatóságok nyomozást megszüntető határozatai ellen 5.724 (a megelőző évinél 6,4 %-kal több) panaszt jelentettek be, amiből 1.825 (31,9 %) panasznak az ügyész helyt adott, 3.050-et (53,3 %) elutasított, a fennmaradó rész tekintetében pedig egyéb intézkedést tett.

Az ügyészi felülvizsgálat tükrében a nyomozó hatóságok nyomozást megszüntető határozatait a megalapozottság és törvényesség jellemzi, a 253.437 nyomozást megszüntető határozatból az ügyészségek hivatalból 1.461 és jogorvoslat alapján 1.825, összesen 3.286 határozatot változtattak meg, amely az összes nyomozást megszüntető határozat 1,3 %-át teszi ki.

A nyomozás megszüntetések oka a legtöbb ügyben az, hogy a bűncselekmény elkövetőjét nem sikerül felderíteni. A büntetőeljárás törvény 139. §-a (1) bekezdése b) pontjának második fordulatával indokolt nyomozás-megszüntetések száma (a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg az elkövető kiléte) 1999-ben 229.906, ami az összes nyomozás megszüntetéseknek majdnem a 75 %-a, míg ugyanez a szám 2000-ben 219.070 (ez az adott évi összes nyomozás megszüntetés 72,6%-a). A két összehasonlított év arányszámai között tehát lényeges eltérés nincs.

c) A nyomozást felfüggesztő határozatok felügyelete

A nyomozó hatóságok által az ügyészségeknek megküldött 9.959 (a megelőző évinél 10,8 %-kal kevesebb) nyomozást felfüggesztő határozatból az ügyészségek 9.341-et (93,8 %) az intézkedés alapjául szolgáló iratok megvizsgálása nélkül tudomásul vettek, 618 esetben (6,2 %) az intézkedés alapjául szolgáló iratok megvizsgálását tartották szükségesnek. 196 esetben (2%) az iratok megvizsgálása után sem kellett ügyészi intézkedést tenni, 174 esetben (1,7 %) a nyomozás folytatásának elrendelésére került sor, 66 esetben (0,7 %) a nyomozást felfüggesztő határozatot a nyomozás folytatásának elrendelése nélkül változtatták meg, 182 esetben (1,8 %) pedig egyéb intézkedést tettek.

A büntetőeljárásban résztvevők a nyomozást felfüggesztő határozatot is támadhatják jogorvoslattal, amire 222 esetben került sor. Ebből az ügyész 69 (31,1 %) panasznak helyt adott, 119-et (53,6 %) elutasított, 34 esetben (15,3 %) egyéb intézkedést tett.

A 9.959 nyomozás felfüggesztésből, az ügyészség hivatalból 240, panasz alapján 69, összesen 309 esetben (3,1 %) rendelte el a nyomozás továbbfolytatását, ami azt mutatja, hogy ezeknek a határozatoknak a túlnyomó többsége törvényes volt.

d) A fokozott ügyészi felügyelet

Egyre több az olyan – szerteágazó vagy bonyolult ténybeli és jogi megítélésű – bűnügy, amikor arra van szükség, hogy az ügyész a nyomozást annak elrendelésétől a befejezéséig minden lényeges nyomozási cselekményre kiterjedő figyelemmel kísérje, a nyomozás felett fokozott felügyeletet gyakoroljon. Ez ténylegesen gyakran már nem felügyeletet, hanem a nyomozás irányítását jelenti.

A nyomozás törvényessége feletti felügyeletről és a nyomozás befejezése utáni ügyészi feladatokról szóló 2/1999. (ÜK. 2.) LÜ utasítás 1999-ben lényegesen kiszélesítette azoknak az ügyeknek a körét, amelyekben az ügyésznek a felügyelet e módját kell gyakorolnia, mert a büntető jogszabályok 1999-ben történt módosításai (az 1999. évi CX. és CXX. törvények), a szervezett bűnözés elleni jogalkotási feladatokról szóló 1097/1998. (VIII. 4.) Korm. határozat, továbbá a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXIV. törvény megfelelő végrehajtása erőteljesebb ügyészi szerepvállalást követelt meg.

Az előbbieket is figyelembe véve a fokozott felügyelet mellett folytatott nyomozások száma - az 1990-es évek közepétől kirajzolódó tendenciát figyelembe véve - emelkedik (1996: 3.550, 1997: 3.904, 1998: 5.818, 1999: 6.389,) és ez még akkor is igaz, ha 2000-ben ugyanez az adat az előző évihez képest csökkenést mutat (5.785). A két év adatainak összehasonlításából ugyanis még nem lehet egyértelműen a tendencia megfordulására következtetni.

e) Jogorvoslat a nyomozás során

A büntetőeljárás nyomozati szakaszában a jogorvoslat lehetősége lényegében minden, a nyomozás során hozott érdemi határozatra, megtett intézkedésre, illetve bármely, az érintett jogait vagy érdekeit sértő mulasztásra kiterjed.

Az ügyészségekhez 2000-ben összesen 38.813, a nyomozó hatóságok különböző határozatait, intézkedéseit vagy mulasztásait sérelmező panasz

érkezett, ez 1,7 %-kal kevesebb a megelőző évben elintézést igénylő panaszok számánál (9. sz. tábla).

ea) A nyomozó hatósági határozatok elleni panaszok elbírálása

Változatlanul a bűncselekmény elkövetésével való gyanúsítás miatti panaszok száma a legmagasabb.

A bűncselekmény elkövetésével való gyanúsítás miatt bejelentett 21.397 panaszból az ügyész 649 (3 %) panasznak adott helyt, ami 15,3 %-kal kevesebb a megelőző évinél.

Az őrizetbe vétel ellen bejelentett összesen 3.338 panaszból az ügyész 117-nek (3,5 %) adott helyt. Ennél a számnál figyelembe kell venni, hogy már a nyomozó hatóság helyt ad az általa alaposnak ítélt panaszoknak, illetve jogorvoslat nélkül is megszünteti az őrizetet, ha elrendelésének oka már nem áll fenn. Magas számban (3.176) és arányban (95,1 %) került sor az őrizetbe vétel miatt bejelentett panaszok elutasítására, ami azt jelenti, hogy a jogorvoslat alapján megvizsgált őrizetbe vételek túlnyomó többségét az ügyészi felülvizsgálat törvényesnek találta.

A házkutatás miatt az elmúlt évben 964 panaszt jelentettek be. Az ügyész 16 (1,7 %) panasznak adott helyt, ez azt jelzi, hogy az ügyészi megítélés szerint a házkutatások elrendelésére többnyire törvényes okból kerül sor.

A 2.091 lefoglalás miatt benyújtott panaszból az ügyész 200-nak (9,6 %) adott helyt, ami viszonylag magas számú indokolatlan lefoglalásra utal.

Ezzel kapcsolatban szükséges megjegyezni, hogy nagymértékben segítette a jogalkalmazást és jól szolgálta a megkárosított tulajdonos érdekeit a Be. - a lefoglalás megszüntetésével és a lefoglalt dolog kiadásával kapcsolatos - rendelkezésének az 1999. évi CX. törvénnyel történt, a polgári jogi szabályokhoz igazodó módosítása, amely szerint a lefoglalt dolgot elsősorban annak kell kiadni, aki a bűncselekmény elkövetésekor a dolog tulajdonosa volt.

A törvénymódosítás különösen az ellopott és a nyomozás során lefoglalt olyan gépkocsik kiadásával kapcsolatos döntést könnyítette meg, amelyeknek a bűncselekmény elkövetése és a gépkocsi lefoglalása közötti időben tulajdonszerzést nem eredményező adás-vételek folytán több birtokosa volt.

Az elmúlt évben a nyomozó hatóságok határozatai elleni, összesen 38.813 elintézésre váró panaszból az ügyészségek 4.030 (10,4 %) panasznak helyt

adtak, 32.359 (83,4 %) panaszt elutasítottak, míg 2.424 (6,2 %) panasz esetében egyéb intézkedést tettek.

eb) Az ügyészségi határozatok elleni panaszok elbírálása

Az elmúlt évben a felettes ügyészségek 5.512 alsóbb fokú ügyészségi határozatot vizsgáltak felül, ebből 53-at (1 %) hivatalból, 2.911-et (52,8 %) panasz, 2.548-at (46,2 %) pedig újabb panasz folytán.

Az ügyészségi határozatok elleni panaszokat is figyelembe véve, az ügyészségeknek az elmúlt évben több mint 44.000 panaszt kellett megvizsgálniuk, ami jelentős munkaterhe a szervezetnek, különösen, ha azt is figyelembe vesszük, hogy ezeket a panaszokat a Be. 148. § (5) bekezdésében foglaltak alapján nyolc napon belül kell elbírálni.

f) Az ügyészségen tett feljelentések elbírálása

Büntető feljelentést az ügyészségen is lehet tenni, arról az ügyésznek kell döntenie. 2000-ben – a megelőző évből elintézetlen maradt 28 feljelentést is ideszámítva – az ügyészségekre 6.369 feljelentés érkezett. Az ügyészségek 2.698 (42,4 %) esetben nyomozást rendeltek el, 306 (4,8 %) esetben megtagadták a nyomozást, 1.792 (28,2 %) feljelentés kiegészítést rendeltek el, 1.541 (24,2 %) esetben egyéb intézkedést tettek, 32 feljelentés elbírálása pedig áthúzódott a következő évre.

Az ügyészségeken körültekintően bírálják el a feljelentéseket, ezt mutatja az, hogy kis arányú (4,8 %) a nyomozás megtagadása és gyakori a feljelentés kiegészítés elrendelése (28,2 %). A hiányos tartalmuk miatt a bűncselekmény alapos gyanúját nem keltő, de azt teljes mértékben ki sem záró feljelentések ügyében nem tagadták meg a nyomozást, hanem feljelentés kiegészítés során beszerzett további adatokkal zárták ki vagy alapozták meg a bűncselekmény gyanúját.

g) A biztosíték engedélyezése

A külföldön élő, de Magyarországon bűncselekményt elkövető terhelt számára a törvény lehetővé teszi biztosíték letétbe helyezése iránti kérelem előterjesztését, amit a vádirat benyújtásáig az ügyész bírál el. A biztosíték a vagyoni jellegű büntetések, intézkedések és a bűnügyi költség fedezete, aminek letétbe helyezése esetén a terhelt elhagyhatja az országot.

Az elmúlt évben 603 (az 1999. évinél 25,8 %-kal, de a megelőző öt év mindegyikében előterjesztettnél kevesebb) ilyen kérelmet nyújtottak be. Ebből az ügyész 518-nak (85,9 %) helyt adott, 72 (11,9 %) kérelmet elutasított, 13 kérelmet pedig egyéb módon intézett el.

h) Az előzetes letartóztatás a nyomozás során

Az ügyészség mindennapos és megkülönböztetett figyelmet igénylő feladata az előzetes letartóztatás elrendelésével kapcsolatos eljárás.

A nyomozó hatóságok 8.754 terhelt előzetes letartóztatásának indítványozására tettek előterjesztést az ügyészségeknél. Az ügyészségek ebből 7.570 (86,5 %) esetben tartották indokoltnak az indítvány benyújtását. A nyomozó hatóság előterjesztése nélkül 49, összesen tehát 7.619 gyanúsított előzetes letartóztatásának elrendelését indítványozták a bíróságnál (11. sz. tábla).

A bíróságok 7.086 terhelt előzetes letartóztatását elrendelték, 108 terhelt esetében lakhelyelhagyási tilalmat, 5 terhelt esetében pedig házi őrizettel járó lakhelyelhagyási tilalmat rendeltek el. A bíróság által elutasított indítványok száma 420 (5,5 %).

Az előzetes letartóztatással kapcsolatban az ügyészségekre jelentős munkateher hárul. Folyamatosan figyelemmel kísérik az előzetes letartóztatás indokainak fennállását és döntenek az időtartam ismételt meghosszabbításának indítványozásáról. Az említett eljárások garantálják, hogy előzetes letartóztatások ne húzódnak el indokolatlanul.

Az előzetes letartóztatással kapcsolatos további jelentős feladat a korlátlanul benyújtható szabadlábra helyezési kérelemmel kapcsolatos eljárás. Az elmúlt évben 4.239 szabadlábra helyezési kérelmet terjesztettek elő, amiből 700-nak (16,5 %) az ügyész helyt adott, 3.293 esetben pedig indítványozta a bíróságnál annak elutasítását. A bíróságok mindössze 55 esetben tértek el az ügyési indítványtól és adtak helyt a szabadlábra helyezési kérelemnek.

Az előzetes letartóztatásnak a büntetőeljárás vádemelési szakaszában való elrendelésére vonatkozó számadatok nem adnak felvilágosítást az egy időben előzetes letartóztatásban lévőkről, mert azok száma nap mint nap változik. Az eljárás vádemelés előtti szakaszában 2000. január 1-jén 2.126, december 31-én pedig 2.135 gyanúsított volt előzetes letartóztatásban, amiből az a következtetés is levonható, hogy általában 2.100 fő körül van a vádemelés előtt előzetes letartóztatásban lévők száma.

Az ügyész összesen 2.420 terheltet helyezett szabadlábra, ebből 700 gyanúsítottat az erre irányuló kérelemre. 252 terhelt letartóztatása a határidő lejártával azért szűnt meg, mert a meghosszabbítás nem volt indokolt. Mindezek után 4.037 terhelten szemben került sor előzetes letartóztatás melletti vádemelésre.

i) Az ügyész eljárása a nyomozás befejezése után

Az ügyész fő feladatainak egyike a vádemelés, amivel büntetőpert indítva, a bíróság előtt érvényesíti az állam büntetőjogi igényét.

A vádemelés kérdésében való állásfoglalás és az ennek megfelelő intézkedés megtétele az ügyészség legnagyobb munkaterhét jelenti. Egyre több az olyan ügy, amelyben nagyszámú bűncselekményt követtek el, és a sok terhelt, a legkülönbözőbb módon és eltérő személyi kapcsolódásokkal szereplője az ügynek. Ilyenkor a megalapozott és törvényes vádemelés igen munkaigényes, nagy hozzáértést igénylő ügyészi feladat.

A tárgyévben 102.881 vádemelési javaslat várt az ügyészségeken elintézésre (7. sz. tábla), ami 5,9 %-kal kevesebb a megelőző évinél. Ebből 101.490 a tárgyévben érkezett 1.391 pedig a megelőző évben maradt elintézetlen.

Az előbb említett 102.881 ügyből az év végén 1.612 (1,6 %) maradt elintézetlen, 101.269 ügyben pedig a következő intézkedések történtek: 70.353, (68,3 %) ügyben 103.972 terhelttel szemben vádat emeltek. Vádat emeltek ezen kívül 564 ügyben a vádlott távollétében, 14.021 ügyben pótnyomozást vagy nyomozás kiegészítést rendeltek el, amiből 1.260 ügyben a nyomozás kiegészítést az ügyész végezte el. 1.861 ügyben (1,8 %) a vádemelést az ügyész elhalasztotta, 160 ügyben (0,2 %) a nyomozást felfüggesztette, 10.047 ügyben (9,8 %) pedig a nyomozást megszüntette, míg 4.827 ügyben (4,7 %) egyéb intézkedést tett.

ia) A vádemelés elhalasztása

A vádemelés elhalasztása arra szolgál, hogy a büntetőeljárás a bírósági út elkerülésével, büntetés kiszabása vagy bírósági intézkedés alkalmazása nélkül érje el célját, amivel a bíróság munkaterhe is csökken.

A vádemelés elhalasztását a büntetőeljárás törvényt módosító és 1999. március 1-jén életbe lépett 1998. évi LXXXVIII. törvény tette az eljárásjog

általános intézményévé. Lényege: ha a vádemelés feltételei három évnél nem súlyosabb büntetéssel fenyegetett bűncselekmény esetén állanak fenn és a terhelt kedvező jövőbeni magatartása feltételezhető, az ügyész, pártfogó felügyelet elrendelése mellett, a vádemelést egy évtől két évig terjedő időre elhalaszthatja. Ha az elhalasztás ideje alatt elkövetett szándékos bűncselekmény miatt vádat emelnek, vagy a gyanúsított a pártfogó felügyelet magatartási szabályait súlyosan megszegi, az ügyész vádat emel, egyébként az időtartam letelte után a nyomozást megszünteti.

A jogintézmény kedvező tapasztalatait mutatja, hogy 2000-ben csak 280 terhelttel szemben kellett a vádemelés elhalasztása után vádat emelni. 1.462 terhelt esetében az elhalasztás időtartama kedvezően telt el, ezért a nyomozást megszüntették.

ib) A bírósági eljárás egyszerűsítését szolgáló intézmények

A bíróságok tehermentesítését a büntető eljárásjog egyéb intézményei is szolgálják, amire a bírósági eljárás módját is meghatározó vádemeléseknél az ügyészségek figyelmet fordítanak. Ezt mutatja, hogy a vádemelések 41,4 %-ában az ügyész nem vádiratot, hanem vádindítványt nyújtott be, ami a bírósági eljárásnak az egyszerűbb, a vétségi eljárás szabályai szerinti indítványozását jelenti, a vádemelések 34,2 %-ában pedig az ügyész olyan indítványt tett, hogy a bíróság az ügyet tárgyalás tartása nélkül bírálja el.

Az ún. bíróság elé állítás is egyszerűsített és gyorsított formája az eljárásnak, amire az ügyek 9,9 %-ában került sor (ez a megelőző évinél 51,7 %-kal magasabb arány, és többszöröse a korábbi esztendő adatainak).

Az 1999. évi CX. törvény az ügyész büntetőeljárás feladatait növelve, de a büntetőeljárás bírósági szakaszát egyszerűsítve, bevezette a tárgyalásról való lemondás intézményét. Erre akkor kerülhet sor, ha a beismerő vallomást tett terhelt ezt kezdeményezi és az ügyész ezzel egyetért. Ebben az eljárásban a bíróság mellőzi a bizonyítást, ami lényegesen megkönnyíti, gyorsítja és olcsóbbá teszi az eljárást. Az új jogintézmény alkalmazásával kapcsolatban kiterjedtebb tapasztalatok még nincsenek, az elmúlt évben az ügyészségek 62 ügyben tettek az ügy nyilvános ülésen való elbírálására indítványt. Az ügyészségek lehetőségeit a terhelt kezdeményezései behatárolják.

j) Az ügyészségi vizsgálatok

Az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Európa Tanács és az Európai Unió több ajánlást tett a bűncselekmények, különösen a súlyos és erőszakos bűncselekmények áldozatainak állami és társadalmi támogatására, az ilyen

bűncselekmény következtében elszenvedett jogsértések erkölcsi, egészségügyi és anyagi következményeinek orvoslására, illetve enyhítésére.

Ezeket az ajánlásokat elfogadva hozta meg a Kormány a bűncselekmények áldozatai és hozzátartozóik védelme, káruk megtérülése, enyhítése érdekében teendő jogalkotási feladatokról és egyéb intézkedésekről szóló 1074/1999. (VII. 7.) Korm. határozatot.

Az előbbieket is figyelembe véve a Legfőbb Ügyészség rendelkezése alapján a főügyészségek nyomozás felügyeleti és büntetőbírószági szakági feladatként megvizsgálták a sértetti jogok érvényesülését a súlyosabb bűncselekmények (az emberölés, a testi sértés súlyosabb esetei, a kényszerítés, a nemi erkölcs elleni bűncselekmények, az önbíráskodás, a súlyosabb vagyon elleni bűncselekmények) miatt folytatott büntetőeljárások nyomozási és tárgyalási szakaszában. A büntetőeljárás nyomozási szakaszára vonatkozó vizsgálat 11.521 sértettet magába foglaló 5.505 ügyre, míg a tárgyalási szakot érintő vizsgálat 5.195 sértettet magába foglaló 2.481 ügyre vonatkozott.

A sértetti jogok érvényesülése tárgyában lefolytatott vizsgálat lényeges megállapításai:

A nyomozó hatóságok tevékenysége elsősorban a büntetőeljárás eredményes és gyors befejezésére irányul és nem tekintik fő feladatuknak a sértett által elszenvedett kár megtérülésének elősegítését. Elsősorban a nyomozó hatóságok túlterheltsége hat közre abban, hogy a sértettek polgári jogi igényének tevőleges támogatása helyett inkább csak az elszenvedett kár megtérítésére vonatkozó nyilatkozatot vagy az arról való tájékoztatást foglalják jegyzőkönyvbe azért, hogy az igény egyéb törvényes úton is érvényesíthető legyen.

A nyomozások során törekednek az eltulajdonított dolog felkutatására, lefoglalására és a sértettnek való kiadására. A sértetti érdekeket jól szolgálja a Be-nek, a 2000. március 1-jén életbe lépett, az 1999. évi CX. törvénnyel történt módosítása, amely szerint a büntetőeljárás során lefoglalt dolgot elsősorban annak kell kiadni, aki a bűncselekmény elkövetésekor a dolog tulajdonosa volt.

Általános, hogy gondot fordítanak a nyomozás során a sértett és az eljárással érintett más személy kíméletére, ugyanakkor elvétve, szakmai hozzá nem értésből eredően az eljárás résztvevőinek emberi méltóságát súlyosan sértő nyomozási cselekmények is előfordultak.

Amikor a sértett a büntetőeljárásban tanú is, a nyomozó hatóság az utóbbi minőségének tulajdonít nagyobb jelentőséget, ennek folytán a sértetti pozícióból eredő jogok háttérbe szorulnak.

A gyakorlatban – annak is betudhatóan, hogy a sértett nem kapja meg a szükséges tájékoztatást az őt megillető jogokról –, a sértett jelenléti, iratmegismerési, iratmásolathoz jutási, indítvány- és észrevétel-tételi jogai csak korlátozottan érvényesülnek.

Az országgyűlési biztos egyik ajánlását elfogadva a Legfőbb Ügyészség olyan iránymutatást adott ki a megyei főügyészségek számára, amelynek értelmében a sértetti minőséghez kapcsolódó jogokat akkor is biztosítani kell, amikor a sértettet tanúként hallgatják ki. A Legfőbb Ügyészség a nyomozó hatóságok országos vezetőit is tájékoztatta intézkedéséről.

A sértetti jogok érvényesülésének a bírósági tárgyalási szakaszára összességében az volt megállapítható, hogy a büntetőügyekben eljáró hatóságok elsősorban a terheltet megillető garanciális jogok érvényesítésére ügyelnek. A tanúként is kihallgatott sértettek általában csak azon jogai érvényesülnek, amelyek minden tanút megilletnek.

Az eljárás bírósági szakaszában az ügyész indítványtételi jogának gyakorlása útján, vagy pl. polgári jogi igényt támogató álláspontjának kifejtésével mozdíthatja elő e jogok érvényesítését, ide értve, hogy felhívja a bíróság figyelmét, ha megítélése szerint a sértettet a joggyakorlás lehetőségéről tájékoztatni kell.

Az eddiginél következetesebb ügyészi tevékenység szorgalmazása azért indokolt, mert a tapasztalatok szerint az első fokon eljáró bíróságok a sértetti jogok érvényesülését alárendelik a bizonyítás érdekeinek. Az egyes sértetti jogosítványok – így a jelenlét, az iratmegtekintés, a másolat készítésének joga, az indítványtételi, az észrevételezési, a felvilágosítás kérésére irányuló és a polgári jogi igény előterjesztésének jogosultsága – elsikkadhat, azokra a bíróságok gyakran nem hívják fel a figyelmet. A jegyzőkönyvekből pedig csak elvétve követhető nyomon, hogy a sértettek esetleges tájékoztatását követően miként döntöttek, s mit tettek.

Hatályos büntetőeljárás törvényünk a nemzetközi dokumentumokban leírt ajánlások nagyobb részét tartalmazza, de a pótmagánvád intézményének várható bevezetése a már meglévő lehetőségek következetesebb érvényesülését biztosíthatja.

D. A vádhatósági tevékenység

a) A jogerős bírósági határozattal befejezett ügyek számának a korábbi években tapasztalt emelkedő tendenciája a 2000. évben megtorpant. A bíróságok 68.338 ügyben (1999-ben 72.706 ügyben – a csökkenés 4368 ügy – 6 %) és 99.745 vádlottal szemben (1999-ben 106.161 vádlottal szemben – a csökkenés 6.416 vádlott – 6 %) hoztak jogerős érdemi döntést.

aa) A változásban szerepet játszott, hogy 2000-ben az ismertté vált bűncselekmények, továbbá az elkövetők, illetve a befejezett nyomozások száma az előző év adatainál kisebb volt, s ezáltal a megvádolt személyek száma is csökkent (1999. év: 111.100 fő, 2000. év: 104.680 fő, a csökkenés: 5,77 %).

ab) A jogerős bírósági határozattal befejezett ügyek számának csökkenésében közrehatott az is, hogy a két éven túl elhúzódó büntetőeljárások száma tovább nőtt; 14.177 ügyet érintett, s ez az összes ügy 21.04 %-át jelenti. (A növekedés az előző évhez képest is 1, 73 %.)

b) A vádképviselő ellátásával kapcsolatos munkateher a számszerű csökkenés ellenére nem mérséklődött. Tovább emelkedett a nagy terjedelmű, a jelentős tárgyi súlyú, a közvéleményt különösen foglalkoztató bonyolult ténybeli és jogi megítélésű ügyek száma és aránya.

ba) A tárgyévből az első fokon tárgyalta ügyek száma 1999-hez képest 1539-cel csökkent, ám ez legfeljebb az évek óta folyamatos növekedés megtorpanásaként értékelhető. (1996-ban 37.770, 1997-ben 37.842, 1998-ban 42.442, 1999-ben 45.213, 2000-ben pedig 43.674 volt az első fokú bíróságok által tárgyalta ügyek száma, 13. sz. tábla).

bb) Az ügyészek tárgyalási részvétele a korábbi éveknek megfelelően alakult (48,10 %), így a 2000. évben is közel minden második ügyben jelen volt az ügyész a tárgyaláson. A büntető eljárásban elbírált ügyek száma kisebb mértékben, de tovább csökkent – az 1999. évi 26,78 %-ról 25,82 %-ra –, ami lehetővé tette az ügyészek számára 2000-ben is a vétségi tárgyaláson való ügyészi részvétel – előző évben már 30 %-ra – megnövekedett arányának megtartását.

bc) A kisebb tárgyi súlyú bűncselekményeket elkövető terheltek gyorsabb felelősségre vonását az ügyészség a 2000. évben elsődlegesen a bíróság elé állítások fokozott szorgalmazásával biztosította. Az ekként befejezett ügyek száma az 1999-es 4033-hoz képest (ami az adott évi összes, jogerős bírósági határozattal befejezett ügy 5,55 %-a volt) 6.197-re (az adott évi, összes,

jogerős bírósági határozattal befejezett ügy 9,07%-a) növekedett. A bíróság elé állított vádlottak száma az 1999-es 4842-höz képest (ami a jogerősen befejezett ügyben szereplő vádlottak 4,56 %-a volt,) 7.395-re (jogerősen befejezett ügyben szereplő vádlottak 7,41 %-a) emelkedett. E számok tehát az előző beszámolási időszakban már észlelt és jelzett jelentős növekedést követően tovább emelkedtek és egy gyors bírói döntést lehetővé tevő büntetőeljárási eszköz terjedését jelzik. A bíróság elé állított vádlottak aránya a közlekedési ügyekben ennél magasabb, 11,60 %. (Az előbbi adatok forrása a büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenységről kiállított "V" lap.)

bd) Az 1998. évi LXXXVII. törvény szigorító – s így a büntetés végrehajtásának felfüggesztését tiltó – új rendelkezéseinek a hatása is érzékelhető volt a tárgyalás mellőzésével hozott ügydöntő határozatok és a felelősségre vont terheltek számának és arányának csökkenésében. Az ilyen ügyek száma 5.093-mal, a terhelteinek száma 6.017-tel kevesebb az előző évinél. Az elbírált ügyek 27,40 %-ában (1999-ben 32,76 %-ában) a terheltek 22,08 %-ával (1999-ben 26,41 %-ával) szemben tárgyaláson kívül hoztak érdemi döntést a bíróságok.

be) A büntetőeljárási törvénynek az 1999. évi CX. törvénnyel módosított, s 2000. március 1-jén hatályba lépett új rendelkezései – "Eljárás távollévő terhelttel szemben", illetve "Lemondás a tárgyalásról" – a vádképviselési munka új módszerekkel történő ellátását igényelték. Az új jogintézmények elsajátítása és zökkenőmentes alkalmazása, a felmerült jogértelmezést igénylő kérdések eldöntése többletfeladatot hárított az ügyészi szervezetre. Ezen eljárások hatékonysága, a büntetőeljárások gyorsításában betöltött szerepe még nem ítélt meg. A 2000. évben 150 terhelttel szemben folytatták le – távollétében – a büntetőeljárást; ebből – a terhelte kérelmére – 11 esetben került sor utóbb a tárgyalás megismétlésére. A tárgyalásról lemondást 157 terhellet érintően alkalmazták a bíróságok. (Ld. a beszámolóban a bírósági eljárás egyszerűsítését szolgáló eszközökről szóló ib) pontját, a nyomozás törvényessége feletti felügyeletet tárgyaló fejezetben.)

c) Az alkalmazott büntetések megoszlása a korábbi évek arányai szerint alakult. A terheltek 42,72 %-ával szemben pénzbüntetést, 33,42 %-ával szemben szabadságvesztést szabtak ki a bíróságok. Nem változott számottevően a próbaidőre felfüggesztett (62,25 %) és a végrehajtandó szabadságvesztések (37,75 %) aránya sem (1999: 61,76 - 38,24 %). Közérdekű munka büntetést 0,41 %-al több terhelttel szemben alkalmazott a bíróság mint az azt megelőző évben (1999. év 2,6 %, 2000. év 3 %), míg az önállóan alkalmazott mellékbüntetés és intézkedés aránya 1,08 %-kal maradt alatta a megelőző évinek (1999: 21,93 %, 2000: 20,85 %) Az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt 13

terhelt közül egy terheltet – az ügyészi indítványnak megfelelően – kizárt a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből, s ez már “tényleges” életfogytiglani büntetést jelent.

d) Tovább emelkedett a másodfokú eljárásban elbírált ügyek száma (11.521 – 1999-ben: 11.118) és a felülbírálattal érintett terhelték száma (15.863, 1999-ben: 14.840), ennek ellenére némileg csökkent a bizonyítás felvételének aránya a másodfokú eljárásban. Erre az ügyek 4 %-ában (1999. Év: 4,2 %) került sor.

da) Az első fokú érdemi határozatok ellen bejelentett ügyészi fellebbezések száma és aránya egyaránt emelkedett. 2000-ben 7.037 vádlottal, a fellebbezéssel érintett vádlottak 42,62 %-ával szemben (1999: 6.035, 39,8 %) élt az ügyész ilyen perorvoslattal (14. sz. tábla). A kizárólagos ügyészi fellebbezések (tehát amikor csak az ügyész nyújt be fellebbezést, a terhelt illetve a védő nem) száma az 1999. évi 4.228-ról (27,90 %) 4.963-ra (30,06 %) emelkedett. E fellebbezések kétharmada (67,02 %-a) továbbra is az alkalmazott joghátrány súlyosítására, illetve a felmentett vádlottak bűnösségének megállapítására (14,91 %) irányult. Az ügyészi fellebbezési gyakorlat differenciálódását mutatja, hogy emelkedett a téves jogi minősítést (5,68 % – 1999. évben 5,08 %), továbbá az ítélet megalapozatlanságát (7,06 % – 1999. évben 5,78 %) sérelmező fellebbezések aránya. Eljárási jogi szabálysértés orvoslására e fellebbezések 1,69 %-a (1999-ben: 0,59 %-a) irányult.

db) Ugyancsak emelkedett a terhelték javára bejelentett ügyészi fellebbezések száma. Felmentés végett 40 vádlott javára (1999-ben 22) jelentettünk be fellebbezést és ugyancsak jelentősen – 34-ről 66-ra – nőtt az enyhítést célzó ügyészi fellebbezések száma. Mindez a differenciált és arányos büntetéskiszabási gyakorlat kialakítása érdekében kifejtett ügyészi tevékenység fokozásaként értékelhető.

dc) A másodfokú ügyészek a fellebbezések 86,61 %-át fenntartották (1999-ben 85,83 %) és mindössze 13,39 %-át (1999-ben 14,17 %) vonták vissza. A fenntartott fellebbezések arányának emelkedése az ügyészi perorvoslatok megalapozottságának és szakszerűségének javulását jelzi. Erre mutat – de a másodfokú ügyészi tevékenység színvonalának megítélése szempontjából sem közömbös – az ügyészi fellebbezések eredményességi mutatójának 50,62 %-ról 51,64 %-ra történt emelkedése.

dd) Az 1999. évi 699-ről 1025-re (46,64%) nőtt a hatályon kívül helyezések száma, ami 1999-ben a másodfokú felülbírálattal érintett terhelték 4,71 %-át, 2000-ben pedig már 6,46 %-át érintette. A jelentős növekedés

mellett az ügyészi indítványok eredményessége az 1999. évi 81,60 %-ról 2000-ben 60,20 %-ra csökkent. Figyelemre méltó emellett, hogy a bíróságok (ügyészi indítvány nélkül) további 437 terheltet érintően helyezték hatályon kívül az elsőfokú bíróság ítéletét.

de) A korábban is magas váderedményesség 94,4 %-ról 96,2 %-ra emelkedett (16. sz. tábla).

e) A büntetőbírósági területen munkatervi feladatként megvizsgáltuk az 1992. II. félévétől 2000. I. félévéig jogerős bírói határozattal befejezett azon ügyeket, amelyekben az anyák újszülötteik sérelmére követtek el emberölést.

Az anyák által újszülötteik sérelmére elkövetett emberölési ügyek vizsgálati célja annak megállapítása volt, hogy az ügyészi vádképviselő miként mozdította elő a megalapozott és törvényes bírósági határozatok meghozatalát, különös tekintettel a Büntető Törvénykönyvet módosító 1998. évi LXXXVII. törvény 1999. március 1-től hatályos, az újszülöttek megölését enyhébben büntetendő esetként szabályozó új törvényi tényállására.

A Btk. korábban emberölésként rendelte büntetni az újszülött megölését, amelynek önálló bűncselekményként való szabályozását elsődlegesen a szülő nőnek a szülési folyamat során, illetve közvetlenül azután fennálló - sok esetben a beszámítási képességet is csökkentő – kivételes testi és lelki állapota indokolta. A módosítás összhangot teremtett az európai országok többségének büntető anyagi jogi rendelkezéseivel.

E bűncselekmény-kategóriában a vizsgált nyolc év alatt 96 ügyben 98 vádlott bűnösségét állapították meg a bíróságok, az adatok tanúsága szerint 1994-től ebben némi emelkedés tapasztalható.

A bűncselekmény elkövetését kiváltó okok és körülmények körében meghatározó az a régi felfogás, amely erkölcsileg elítéli a házasságon kívül szülő nőt, különösen a kisebb (zártabb) településeken. Motiváló szerepe van még a megoldatlan lakáshelyzetnek, a nehéz megélhetési körülményeknek és – különösen a leányanyák esetében – a rendezetlen családi háttérnek. Változatlanul a házasságon kívüli kapcsolatból származó újszülöttek sérelmére követik el leggyakrabban e bűncselekményt.

Még mindig nem eléggé ismertek az állam által biztosított támogatások, kedvezmények. A fiatalok és az idősebb korosztály egyaránt feltűnően tájékozatlan és közömbös a fogamzásgátlással, illetve a terhesség-megszakítás legális lehetőségeivel szemben.

Az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölés miatti vádemelések szakmailag helyesnek bizonyultak. Az ügyészi vádképviselet előmozdította a megalapozott és törvényes bírósági határozatok meghozatalát.

Az új törvényi tényállás megalkotásának indokoltságát igazolja, hogy annak hatályba lépését követően a büntetés-kiszabási gyakorlat nem enyhült tovább.

E. Perújítás, felülvizsgálat, jogegységi eljárás, jogorvoslat a törvényesség érdekében

a) A perújítási kérelmek, illetve indítványok számaránya 1999-hez képest, 6,3 %-kal emelkedett. A terhelték és védőik 625 perújítási kérelmet terjesztettek elő, 5,9 %-al többet, mint a megelőző évben. Az ügyész által hivatalból kezdeményezett perújítások száma 11,8 %-al (38-ra) emelkedett és 22 esetben indítványozta az ügyész a perújítási kérelem alapján indult eljárásban a perújítás elrendelését; ez 22,2 %-os növekedés az előző évhez képest.

b) A felülvizsgálati eljárások számának további – folyamatos – növekedése tapasztalható. A Legfelsőbb Bíróság az 1999. évi 173 ügyhöz képest 191 ügyben küldte meg az ügyész és a fél által kezdeményezett felülvizsgálati indítványt nyilatkozattételre.

Az ügyész 36 ügyben (ebből 9 esetben a Legfőbb Ügyészség) nyújtott be felülvizsgálati indítványt. A főügyészségek indítványainak megalapozottságát mutatja, hogy mindössze 5 esetben került sor az indítvány visszavonására, egy közlekedési ügyben pedig az indítvány módosítására. A Legfőbb Ügyészség 39 ügyben – 8 esetben a terhelt vagy védő álláspontjával egyetértve – indítványozta a megtámadott jogerős ügydöntő határozat megváltoztatását.

c) A rendkívüli jogorvoslatok köre 2000-ben a “Jogorvoslat a törvényesség érdekében” elnevezésű jogintézménnyel bővült.

A jogintézmény alkalmazásának eljárási feltételei lényegében a következők: A bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen csak a terhelt javára van helye a törvényesség érdekében jogorvoslatnak, amelynek benyújtására a legfőbb ügyész jogosult. A törvényesség érdekében jogorvoslat kezdeményezésére jogosult többek között a terhelt, a védő, a fiatalkorú terhelt törvényes képviselője, a terhelt halála után egyenes ági rokona, stb. A kezdeményezésre jogosultak a törvényesség érdekében jogorvoslat benyújtása végett a Legfőbb Ügyészséghez fordulhatnak. A legfőbb ügyész ezen kívül hatósági észlelés alapján hozzá eljuttatott tájékoztatás alapján is eljárhat.

A Legfőbb Ügyészségen elintézésre váró összes ilyen ügy 2000-ben 26 volt. Ebből a Legfőbb Ügyész 7 ügyben tett indítványt, 11 esetben elutasította az arra jogosult kezdeményezését. 2 olyan eset volt, amikor az alsóbb fokú ügyészség kezdeményezése után döntött úgy a Legfőbb Ügyész, hogy nem tesz indítványt és 3 olyan, amikor más hatóság (tehát nem ügyészség) kezdeményezése után hozott hasonló döntést.

A 2000-ben helyi és megyei ügyészségeken elintézésre váró ilyen ügyek száma 4 volt (Békés megyében 3, Jász-Nagykun-Szolnok megyében 1.)

A Legfelsőbb Bírósághoz benyújtott indítványok száma összesen 7 volt, ebből a Legfelsőbb Bíróság 5-öt bírált el. Azok mindegyikének helyt adott.

Azokban az ügyekben, amelyekben jogorvoslati indítvány benyújtására nem volt törvényes indok, ám a kegyelmi avagy a semmissé nyilvánítás iránti eljárás lehetősége felmerült, az ügyészség – a kezdeményező egyidejű értesítése mellett – ezen eljárások lefolytatása iránt intézkedett.

d) A büntető jogalkalmazás egységét biztosító jogegységi eljárás lefolytatására az elmúlt évben hat ízben került sor, ebből hármat 2000-ben indítványoztak. Öt esetben a legfőbb ügyész által indítványozott jogegységi eljárás alapján hozott határozatot a Legfelsőbb Bíróság jogegységi tanácsa, egy alkalommal pedig észrevételt tett a Legfelsőbb Bíróság elnökének indítványára (a bűncselekmény csoportosan elkövetettnek minősítésére vonatkozóan lefolytatott eljárásban).

A legfőbb ügyész által kezdeményezett jogegységi eljárásban hozott jogegységi határozatok 2000-ben a következők voltak:

1. Az 1/2000-es Büntető-polgári jogegységi határozat (a helyi bíróságnak a büntetőügy intézéséből való kizárásáról, ha a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény 35. §-a (1) bekezdésének a) pontjában szabályozott kizárási ok annak a megyei bíróságnak az elnökével vagy elnökhelyettesével szemben áll fenn, amelynek a területén a helyi bíróság működik),
2. az 5/2000. Büntető jogegységi határozat, amely a jármű átírásával kapcsolatos ügyintézés során megvalósított közokirat-hamisítás büntetével összefüggő joggyakorlat egységessé tételét célozza.
3. Büntetésvégrehajtási kérdésben határozott a jogegységi tanács, amikor az elítéltnak, a bv. intézet fegyelmi határozata elleni fellebbezését elbíráló eljárás során a büntetés-végrehajtási bíró általi kötelező meghallgatásáról szóló 4/2000. Büntető jogegységi határozatot meghozta.
4. Az egységes jogalkalmazás szempontjából további jelentős döntéseket jelez a 3/2000. Büntető jogegységi határozat (a bíróság

illetékességéről az előzetes letartóztatás meghosszabbítása, illetőleg az ideiglenes kényszergyógykezelés fenntartása iránti eljárásban)

5. és az 1/2000. Büntető jogegységi határozat (a közokirat-hamisítás különböző elkövetési magatartásait [Btk. 274. § (1) bek. a) és b) pont] megvalósító elkövető cselekményeinek büntetethezességéről)

F. A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelete

4

a) Az ügyészség – nemzetközi szervezetek által is elismert – büntetés-végrehajtás törvényessége feletti felügyeleti munkája már jóval szélesebb területeket ölel fel, mint a büntetőjogi jogkövetkezmények, büntető eljárásjogi kényszerintézkedések végrehajtása feletti felügyeleti tevékenység. Kiterjed az idegenrendészeti őrizet, szabálysértési elzárás, valamint a közösségi szállásokon elhelyezett, jogsértő külföldi állampolgárok fogvatartása körülményeinek ellenőrzésére is.

A büntetés-végrehajtási felügyeleti ügyészek egyrészt a jogszabályi változások folytán, másrészt a nemzetközi elvárások teljesítésére is tekintettel mind nagyobb súllyal vesznek részt a jogállami feladatok teljesítésében. Éves viszonylatban 35 %-kal nőtt a büntetés-végrehajtási felügyeleti ügyek száma.

b) Az ügyészek folyamatosan ellenőrizték az őrizet és az előzetes letartóztatás, az idegenrendészeti őrizet, valamint a szabálysértési elzárás végrehajtásának törvényességét a büntetés-végrehajtási intézetekben és a rendőrségi fogdáknak. Ennek során különös súllyal vizsgálták a fogvatartottak befogadásának alapjául szolgáló iratok szabályszerűségét, az ezekben foglalt rendelkezések végrehajtását, a fogvatartási idők betartását. A vizsgálatok felölelték a fogvatartás rendjét, a kényszerítő eszközök alkalmazásának törvényességét, a fogvatartottakat megillető jogok biztosítását és kötelességeik teljesítésének megkövetelését.

A 2000. évben is tovább nőtt a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartottak száma, december 28-án 152 %-os volt az átlagos telítettség, 10.249 férőhelyen 15.588 fogvatartott került elhelyezésre.

c) Ahogyan 1996-tól minden évben, az ügyészség 2000-ben is országos vizsgálatot folytatott a fogvatartottakkal való bánásmód törvényességének helyzetére vonatkozóan. A vizsgálat alapján készült jelentésben a Legfőbb Ügyészség hangsúlyozta, hogy az emberi jogok kiemelkedő jelentőségére tekintettel a törvényesség biztosítása, valamint a nemzetközi egyezmény végrehajtása érdekében minden érintett hatóságnak következetesen fel kell

lépnie a törvénytörő bánásmód esetén, külön intézkedésekkel kell elősegíteni annak megelőzését.

A kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére létrehozott Európai Bizottság Magyarországon másodízben tett látogatásának tapasztalatait összegző és a Magyar Köztársaság kormányához 2000. évben eljuttatott jelentésében is elismerte azt a munkát, amelyet az ügyészség ellát a fogvatartottak emberi jogai tiszteletben tartásának ellenőrzése terén a kínzás és a kegyetlen bánásmód megelőzésében.

Az Európai Bizottság ügyészséggel kapcsolatos ajánlásai alapján a Legfőbb Ügyészség a korábban kiadott körlevelében foglaltakat – a hatékonyabb végrehajtás érdekében – felülvizsgálta és új körlevelet adott ki.

d) A korábbi évek gyakorlatával összhangban továbbra is magas az eseti vizsgálatok száma. 2000-ben az ügyészség a büntetés-végrehajtási, valamint a végrehajtásban közreműködő szerveknél összesen 2098 vizsgálatot tartott, amelynek 35%-a rendőrségi fogdáknban végzett vizsgálat volt.

Az ügyészek a határőr igazgatóságok közösségi szálláshelyein negyedévenként ellenőrizték a Magyarországon tartózkodó jogsértő külföldiekkel szemben alkalmazott jogkorlátozás végrehajtását.

A bv. intézetekben megvizsgálták, hogy a szabadságvesztés félbeszakítása, a rövid tartamú eltávozás, a kimaradás lejárta után, illetve a feltételes szabadság megszüntetését követően foganatba vették-e a szabadságvesztés büntetés hátralévő részét.

Azokban a megyékben, amelyekben a legfőbb ügyészi utasítás értelmében esedékes volt, sor került a kényszergyógyítás, valamint a mellékbüntetések foganatosításának törvényességi vizsgálatára, továbbá a büntetőeljárás során lefoglalt dolgok kezelésének és nyilvántartásának, az elkobzás végrehajtása törvényességének ellenőrzésére.

e) A büntetés-végrehajtási felügyeleti ügyészek 5218 büntetés-végrehajtási bírói tárgyaláson és meghallgatáson vettek részt. Ez a szám 1999-ben 5538 volt. A változás döntően arra a két jogszabály-módosításra vezethető vissza, amelyek szűkítették a feltételes szabadságra bocsátás illetve az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának lehetőségét és ezzel egyszersmind a büntetés-végrehajtási ügyészi fellépés színterét is módosították.

1761 büntetés-végrehajtással kapcsolatos írásban előterjesztett kérelmet, panaszt, beadványt vizsgáltak meg. Ennek többszöröse volt az ügyészek általi meghallgatások során előterjesztett és feljegyzésben rögzített ilyen ügyek száma.

Az ügyészek megvizsgálták a fogvatartás során bekövetkezett rendkívüli eseményeket (szökés, más bűncselekmény, haláleset, stb.). Mulasztás, visszaélés, bűncselekmény gyanúja esetén a felelősségre vonás iránt eljárak, a hasonló esetek megelőzése érdekében is intézkedtek.

f) Az ügyészség az elmúlt évben valamennyi büntetés-végrehajtási intézetben és rendőrségi fogdában megvizsgálta az elítéltek és az előzetesen letartóztatottak elhelyezésének, anyagi és egészségügyi ellátásának törvényességét.

Az előzetesen letartóztatottak elhelyezésének, anyagi és egészségügyi ellátásának vizsgálatát az is időszerűvé tette, hogy a fogvatartottak elhelyezése és ellátása részét képezi a tágabb értelemben vett törvényes bánásmód alapvető követelményének, melyre a nemzetközi fórumok és a hazai emberi jogvédő szervezetek is kiemelt figyelmet fordítanak.

A vizsgálat megállapította, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben, valamint a rendőrségi fogdáknak az elítéltek és az előzetesen letartóztatottak elhelyezése, anyagi és egészségügyi ellátása általában megfelel a hatályos jogszabályi rendelkezéseknek. Az ügyészi ellenőrzések azonban számos eseti hibát, hiányosságot, helyenként előforduló helytelen gyakorlatot is feltártak.

A rendőrségi fogdák jó része még 1988 előtt épült. Állapotuk, felszereltségük országosan eltérő képet mutat. A zárkák kialakítása általában megfelelően történt, a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló helyiségek felszerelése azonban több helyen hiányos vagy alig használható.

Több fogdában nincs orvosi szoba vagy annak felszereltsége nem megfelelő. A zárkák egy részében a mozgástér kevés, előfordult, hogy teljesen hiányzott. Egyes fogdáknak a fürdők állapota, higiéniája nem megfelelő, általában nem biztosított a zárkán belül a folyóvíz ellátás és nincs a zárkában elkülönített illemhely sem.

A fogvatartottak egészségügyi ellátása körében megállapítható volt, hogy amennyiben az orvos a befogadáskor külsérelmi nyomot észlel a fogvatartotton, a látófelületet – megfelelő jogszabályi előírás hiányában – általában csak akkor továbbítják az ügyésznek, ha a fogvatartott úgy nyilatkozik, hogy a sérüléseket

rendőri bántalmazás során szerezte. Olyan is előfordult, hogy csak az ügyész kérelmére küldték meg a látleletet.

Amennyiben a rendőrségi fogdáknál történő befogadás során a fogvatartottnak külsérelmi nyomot észlelnek vagy azt állítja, hogy bántalmazták, a törvényes bánásmód követelményének alapvető és a nemzetközi ajánlásokban is megfogalmazott garanciáját jelenti, ha a látleletet és a felvett jegyzőkönyvet – amint arról a büntetés-végrehajtási intézetekre nézve irányadó jogi szabályozás is rendelkezik – minden esetben megküldik az illetékes ügyésznek.

Figyelemmel arra, hogy a rendőrségi fogdák rendjéről szóló 19/1995. (XII. 13.) BM rendelet a rendőri szerv számára a fentiek szerinti előírást nem tartalmaz, ezért a Legfőbb Ügyészség a Belügyminisztériumnál a jogszabály kiegészítését kezdeményezte.

Az intézetekben tapasztalható zsúfoltság, valamint a rendőrségi fogdákra és a büntetés-végrehajtási intézetekre egyaránt jellemző – a törvényes végrehajtáshoz elengedhetetlen – tárgyi feltételek hiányosságai több esetben eredményezték a fogvatartotti jogok sérelmét.

A feltételek hiánya akadályozhatja a törvényi előírások hatályosulását, ezért az ahhoz szükséges pénzügyi fedezet biztosítása alapvető törvényességi követelmény.

A vizsgálat során feltárt hibák, hiányosságok, helytelen gyakorlat megszüntetése, megelőzése, továbbá a törvényes végrehajtást nehezítő körülmények javítása, a jogi szabályozás módosítása érdekében több intézkedést tettünk, illetve kezdeményeztünk.

G. Gyermek- és ifjúságvédelmi ügyészi tevékenység a büntetőügyekben

a) A fiatalkori bűnözés alakulása

Az ismertté vált fiatalkorú bűnelkövetők száma az 1997. évi kisebb tetőzés óta tovább csökkent [1998: 12 866; 1999: 11 540; 2000: 11 081; (21. sz. tábla)]. Hasonló csökkenés következett be a fiatalkorúak részvételével elkövetett bűncselekmények mennyiségében (1998: 25 750; 1999: 22 696; 2000: 19 988).

A fiatalkori bűnözés alakulásának értékelésénél figyelembe kell venni a fiatalkorú bűnelkövetőknek a fiatalkorú lakónépességhez viszonyított arányát. A legutóbbi öt év alatt az elkövetők aránya kisebb hullámváltozás mellett számottevően nem változott, inkább stagnált (1996: 2,26 %; 2000: 2,22 %).

A bűnözés szerkezeti összetételében pozitív változás, hogy fiatalok a korábbi évekhez képest jóval kevesebb befejezett emberöltést követtek el (1998: 33; 1999: 32; 2000: 18). Ugyanakkor jelentős növekedés tapasztalható más erőszakos jellegű bűncselekményeket, valamint a kábítószerrel visszaélést elkövető fiatalok számában és arányában.

A rablást elkövető fiatalok száma 13,3 %-kal haladta meg az előző évi adatot (1999: 399; 2000: 452). A fiatalok a rablások elkövetésénél gyakran a dolog elvételéhez szükséges erőszaknál jóval nagyobb tettelegességet fejtettek ki, amely esetenként súlyos sérülést okozott a sértettnek. Előfordult, hogy 15 éves fiú a pénzintézet biztonsági őrét lefegyverezve túszejtéssel valószínűsítette meg a rablást.

A legnagyobb arányú növekedés a kábítószerrel visszaélés körében tapasztalható. A kábítószerrel visszaélést elkövető fiatalok száma és aránya az utóbbi öt év alatt mintegy tízszeresére emelkedett (1996: 51, illetve 0,38 %; 2000: 456, illetve 4,12 %). A korábbi években inkább fogyasztói típusú elkövetői magatartások jellemezték a fiatalok kábítószerrel visszaéléseit. Azóta egyrészt megváltoztak a fogyasztási szokások. A büntetőügyekben nyomon követhető, hogy fiatalok először lágy drogként ismert marihuánát fogyasztottak, majd rátértek az amfetamin származékokra, végül pedig eljutottak a heroinhoz. Másrészt a fiatalok körében is gyakoribbá váltak a társadalomra nagyobb veszélyt jelentő terjesztői típusú elkövetési magatartások.

A bűnelkövetői arányokra és a szerkezeti összetétel változásaira figyelemmel a mennyiségi mutatók csökkenése ellenére a fiatalok bűnözés intenzitása változatlanul magas, ami további erőfeszítéseket igényel az ügyészi feladatok eredményes teljesítése érdekében.

b) A gyermekkorúak jogsértései

A nem büntethető gyermekkorúak által elkövetett jogsértések száma a legutóbbi öt év során kisebb hullámzások mellett alig változott (1996: 3 689; 2000: 3 965). A gyermekkorúak részvételével elkövetett bűncselekmények előfordulása a beszámolási időszakban ugyan csökkent, de így is jelentősen meghaladta az öt évvel korábbi mennyiségi mutatókat (1996: 6395; 1999: 7737; 2000: 7326).

A gyermekkorúak zömmel vagyon elleni bűncselekményeket követtek el (83,93 %). Az erőszakos közönségek gyermekkorú elkövetőinek száma

emelkedett (1998: 5; 1999: 10; 2000: 15), az emberöléseké viszont csökkent (1999: 3; 2000: 1).

c) A bűncselekmények kiskorú sértettjei

A büntetőeljárásokban megkülönböztetett figyelmet érdemelnek a bűncselekmények kiskorú sértettjei. A kiskorúak a kiszolgáltatottságuk következtében gyakran válnak bűncselekmények áldozatává. A kiskorú sértettek száma enyhén emelkedett (1998: 8775; 1999: 9021; 2000: 9056). Ezen belül a gyermekkorú sértettek száma csökkent (1999: 3185; 2000: 2954), a fiatalkorúaké pedig erőteljesebben növekedett (1999: 5836; 2000: 6102).

A kiskorú sértettek sérelmére az előző időszakokhoz hasonlóan a legnagyobb arányban vagyon elleni bűncselekményeket követték el (gyermekkorú esetében: 39,98 %; fiatalkorú esetében: 66,9 %). A befejezett emberölések gyermekkorú áldozatainak száma jelentősen csökkent (1998: 44; 1999: 33; 2000: 20), a fiatalkorú sértetteké kissé emelkedett (1998: 8; 1999: 7; 2000: 9).

A kiskorú veszélyeztetésének büntetével érintett sértettek száma ezúttal is meghaladta az évek óta tapasztalt ezres nagyságrendet (1999: 1 016; 2000: 1 014). Az elkövetési módok között leggyakrabban a kiskorú súlyos vagy rendszeres bántalmazása, nemi erkölcs elleni magatartás kifejtése, bűncselekmény elkövetésére rábírás szerepelt.

d) Ügyészi fokozott felügyelet

A fiatalkorúak ügyeiben folytatott nyomozások gyakran indokolatlanul elhúzódtak és szakszerűtlennek bizonyultak. Ezzel hozható összefüggésbe, hogy tovább emelkedett a pótnyomozás elrendelések száma és aránya (1999: 755, illetve 7,1 %; 2000: 870, illetve 8,4 %). Hasonló növekedés következett be a nyomozás kiegészítések elrendelése körében (1999: 702, illetve 6,7 %; 2000: 774, illetve 7,5 %). A pótnyomozások és nyomozás kiegészítések okai között leggyakrabban a tényállás felderítetlensége és a fiatalkorúakra előírt speciális szabályok figyelmen kívül hagyása vagy nem helyes alkalmazása szerepelt. A nyomozások minőségének javítása érdekében bővíteni indokolt az ügyészi fokozott felügyelet gyakorlásának körét.

A fiatalkorúakkal szemben alkalmazott személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedéseknél az általános törvényi okok mellett rendszerint megfelelően érvényesültek a fiatalkorúakra előírt külön törvényi feltételek. Az őrizetbe vett, illetve előzetes letartóztatásba helyezett fiatalkorúak száma tovább

csökkent (1999: 1.223, illetve 478; 2000: 1.127, illetve 418). Az előzetes letartóztatások nagyobb részét az ügyészi indítványoknak megfelelően a rendőrségi fogdánál és a büntetés-végrehajtási intézetnél kedvezőbb feltételeket biztosító javítóintézetben hajtották végre (414-ből 250-et, ami 60,8 %). A javítóintézetekben rendszeresen tartott ügyészi ellenőrzések megállapításai szerint a fiatalok jogai, a hozzátartozókkal és a védőkkel való érintkezésre vonatkozó jogszabályi rendelkezések megfelelően érvényesültek és a bánásmóddal kapcsolatban sérelmek nem merültek fel.

e) A bírósági eljárás mellőzése

A bírósági eljárás mellőzésének lehetőségével a korábbi időszakokhoz képest szűkebb körben éltek az ügyészek. Csökkent a társadalomra csekély fokban veszélyes cselekményt elkövető fiatalokkal szemben alkalmazott ügyészi megrovások száma és aránya (1999: 2 256, illetve 16,21 %; 2000: 1 985, illetve 14,35 %). Mérséklődött a fiatalok helyes irányú fejlődése érdekében alkalmazott vádemelés elhalasztások száma (1999: 958; 2000: 896).

Mindkét jogintézmény esetében főként a vagyon elleni bűncselekmények értékhatárainak év közbeni módosításával hozható összefüggésbe a csökkenő alkalmazás. Az elkövetés és az elbírálás közötti értékhatár-módosítások következtében ugyanis több olyan ügyben kellett szabálysértés címen megszüntetni a nyomozást, amelyben egyébként helye lehetett volna a bírósági eljárás mellőzésének.

f) Az eljárás gyorsítását szolgáló jogintézmények alkalmazása

Vádemelés esetén az ügyészi indítványozási gyakorlat mindenekelőtt az eljárás gyorsítását szolgáló eljárási módokat helyezte előtérbe az arra alkalmas ügyekben. Az elkövetéstől számított tizenöt napon belül bíróság elé állított fiatalok száma és aránya az előző években elért fokozatos növekedés után a beszámolási időszakban közel a kétszeresére emelkedett (1998: 173, illetve 1,12 %; 1999: 293, illetve 2,10 %; 2000: 589, illetve 4,26 %). A gyorsabb bírósági eljárás érdekében a tárgyalás mellőzésére tett ügyészi indítványok száma és aránya az előző évi csökkenést követően szintén emelkedett (1999: 964, illetve 6,92 %; 2000: 980, illetve 7,08 %).

g) A vádhatósági tevékenység

Az ítélezési gyakorlatban rendszerint megfelelően érvényesült az a törvényi rendelkezés, hogy szabadságelvonással járó intézkedést alkalmazni vagy büntetést kiszabni csak akkor lehet, ha az intézkedés vagy a büntetés célja

más módon nem érhető el. Ennek megfelelően a bíróságok a fiatalkorú vádlottak 51,9 %-át próbára bocsátották, 8,8 %-ával szemben pedig pénzfőbüntetést szabtak ki.

A szabadságelvonással járó szankciók közül a javítóintézeti nevelés alkalmazása bővült (1999: 197, illetve 2,10 %; 2000: 239, illetve 2,80 %), a végrehajtandó szabadságvesztésre ítélt fiatalkorúak száma és aránya viszont csökkent (1999: 711, illetve 7,5 %; 2000: 588, illetve 6,9 %). A változás összhangban áll azzal az alapelvvel, hogy az intézkedés megelőzi a büntetést és, hogy végrehajtandó szabadságvesztés büntetés fiatalkorúval szemben csak végső eszközként alkalmazható.

A fiatalkorúak ügyeiben elért váderedményesség tovább javult és változatlanul meghaladta a felnőtt korú terheltekre vonatkozó váderedményességet (fiatalkorúaknál: 1999: 96,8 %; 2000: 98,4 %; felnőtt korúaknál: 1999: 94,4 %; 2000: 96,2 %).

H. Közlekedési ügyeszi tevékenység a büntetőügyekben

A megelőző évhez képest 2000-ben 4.6 %-kal kevesebb (1999: 20.503, 2000: 19.566) közlekedési bűncselekmény vált ismertté. A közlekedési bűncselekmények között a legnagyobb számot minden évben az ittas járművezetés képviseli. Az elmúlt évben az ittas járművezetések száma 7,5 %-kal csökkent (1999:12.623, 2000:11.669). A közlekedési bűncselekmények körébe tartozó többi cselekmény tekintetében lényeges változás nem következett be.

A Btk.-nak az 1998. évi XXXVII. törvénnyel történt és 1999. március 1-jén életbe lépett módosítása az italtól befolyásolt állapotban való vasúti és légi, valamint közúton gépi meghajtású jármű vezetése mellett a bűncselekmény törvényi tényállásává tette ugyanebben a körben a vezetési képességre hátrányosan ható szer befolyása alatti járművezetést is. A módosítás célja a kábítószer hatása alatti járművezetés büntethetővé tétele volt. Az ilyen bűncselekmények bizonyítása terén meglévő nehézségek ellenére az elmúlt évben 87 ilyen bűncselekmény vált ismertté.

Az ittas vagy bódult állapotban való járművezetés minősítő körülményei a büntett elkövetésével okozati összefüggésben bekövetkező súlyos testi sértés, maradandó fogyatékoság, súlyos egészségromlás, tömegszerencsétlenség és a halál. Az ittas vezetés 2000-ben 355 esetben eredményezte az előbbiekre szerinti testi sértés valamelyikét, 82 esetben pedig halált okozott.

A közlekedési bűncselekmények között igen magas arányban fordul elő a közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény, amit nem a közlekedés résztvevői, hanem kívülállók követnek el, többnyire a közúti közlekedési jelzés eltávolításával (a közúti jelzőtábla ellopása, garázda jellegű cselekménnyel való megrongálása) vagy a vasút üzemi berendezésének (színesfém vezeték ellopása) megrongálásával. A cselekmény akkor is bűncselekmény, ha nem vezet balesethez. 2000-ben összesen 2.447 ilyen bűncselekmény vált ismertté, amiből 2.234 csak veszélyeztető eredménnyel járt, balesetet nem okozott.

Nagyobb számot képvisel a közlekedési bűncselekmények között a közúti baleset okozása (3.995). Ezek a cselekmények a jellegzetes közúti balesetek, amikor a járművezető a közúti közlekedés szabályainak megsértésével másnak gondatlanságból súlyos testi sértést vagy halált okoz. Az említett cselekmények közül 3.230 súlyos testi sértést, 195 maradandó fogyatékoságot, súlyos egészségromlást vagy tömegszerencsétlenséget, 553 halált okozott, 17 cselekmény pedig kettőnél több ember halálához vezetett.

A közlekedés körében, illetve azzal kapcsolatban évről évre nagyobb számban fordul elő segítségnyújtás elmulasztása (1999: 728, 2000: 687) és cserbenhagyás (1999: 827, 2000: 830).

Az alábbi néhány mutató alkalmas a közlekedési ügyek – ügyészi tevékenység szempontjából - speciális vonásainak érzékeltetésére:

A jogerős bírósági határozattal befejezett közlekedési ügyek száma 2000-ben 15.319 volt. (A jogerős bírósági határozattal befejezett összes büntető ügy száma 2000-ben ennek körülbelül 4,4-szerese) Ez jelentős visszaesést mutat az 1999-es közlekedési ügyszámhoz képest (17.173)

A nyomozás elrendelésétől a vádemelésig eltelt idő a közlekedési ügyek 26,59 %-ában harminc napon belül marad, (az összes bűncselekményre vonatkoztatva ez az arány lényegesen kisebb) és csak a közlekedési ügyek négy százaléka esetén nyúlik túl ez az idő hat hónapon. A közlekedési ügyek ez utóbbi mutató szempontjából is kedvezőbb képet nyújtanak, mint az összes ügyre kiterjedő vizsgálódás.

A 2000-ben közlekedési bűncselekménnyel megvádolt 16.013 személy közül 11, 6 %-kal szemben alkalmazták a bíróság elé állítás szabályait. Ez lényeges emelkedést jelent az 1999-es 5,72 %-hoz képest, ugyanakkor pedig azt is nyilvánvalóvá teszi, hogy a közlekedési ügyekben valamivel gyakrabban alkalmazzák ezt a gyorsabb eljárást lehetővé tevő formát, mint az összes vádlottal szemben általában véve.

A közlekedési bűncselekmények váderedményessége még az igen jó átlagot (96,2 %-ot) is meghaladta, 98,36 % volt.

A közlekedési bűncselekmények miatt folytatott eredményes nyomozások esetén általános az enyhébb megítélésű bűncselekmények ügyében is a vádemelés.

A közlekedési bűncselekmények elkövetői körében a büntetési célokat hatékonyan szolgáló pénzbüntetés és nevelő jellegű intézkedések alkalmazása volt a jellemző 2000. évben is. A terheltek 80,34 %-ával szemben pénzbüntetést szabtak ki a bíróságok (az összes terheltnek csak 42,72 %-a kap pénzbüntetést), 5,98 %-ukkal szemben pedig önállóan alkalmaztak mellékbüntetést vagy intézkedést (1999: 5,62 %). Az önállóan alkalmazott mellékbüntetések és intézkedések aránya az összes terhelt számához képest ennél lényegesen magasabb. Az ittas járművezetéssel balesetet okozó elkövetőkkel szemben rendszerint szabadságvesztés büntetés kiszabása indokolt. A terheltek 13,03 %-át ítélték a bíróságok szabadságvesztésre és ezen belül 4,08 %-al nőtt a végrehajtandó szabadságvesztések aránya (1999: 15,73 %, 2000: 19,81 %).

6. A magánjogi és a közigazgatási jogi ügyészi tevékenység

A.) Bevezetés

Az ügyészség magánjogi és közigazgatási jogi tevékenysége a jogvédelmi rendszer szerves részeként az Alkotmányban és az Ütv.-ben meghatározott feladatok teljesítésében jelenik meg. Az Alkotmány 51. §-ának (3) bekezdése értelmében: "Az ügyészség közreműködik annak biztosításában, hogy a társadalom valamennyi szervezete, minden állami szerv és állampolgár megtartsa a törvényt. Törvénysértés esetén – törvényben meghatározott esetekben és módon – fellép a törvényesség védelmében."

Az ügyészség a törvényességi felügyeleti funkcióját túlnyomórészt hivatalból végzett vizsgálatokkal és elemzésekkel, kisebb részben az állampolgárok és jogi személyek törvényességi kérelmeinek intézésével, a megsértett jogrend helyreállítása iránti, a törvényben meghatározott intézkedésekkel teljesíti.

A törvényességi felügyeletben a hivatalbóli tevékenység meghatározó jellegét mutatja az ügyészi vizsgálatok száma. Az ügyészségek 2000-ben összesen 4207 szervnél, ezen belül 1307 közigazgatási hatóságnál, 1240 társadalmi szervezetnél, 987 alapítványnál, és 268 szabálysértési bírságoló szervnél folytattak vizsgálatot (22. sz. tábla).

A vizsgálatok alapján az ügyészségek 2777 jogsértő határozat ellen emeltek óvást, törvénysértő gyakorlat vagy mulasztásban megnyilvánuló törvénysértés miatt 2627 esetben felszólalással éltek, és kisebb súlyú törvénysértés miatt 1668 jelzést nyújtottak be (23. sz. tábla).

A beszámolási időszakban érkezett összesen 3497 törvényességi kérelem alapján az ügyészségek 314 óvást emeltek, 167 felszólalást nyújtottak be és 111 esetben jelzéssel éltek.

A törvényességi felügyelet körében végzett egyéb tevékenységet érintő ügyek száma a jogszabályok változása, elsősorban a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvényben (Sztv.) meghatározott új ügyészi feladatok folytán az előző évhez képest 2000-ben jelentősen, 22938-ról 41022-re nőtt.

Az ügyészséghez érkezett polgári jogi tárgyú ügyek száma 15.738 volt. Ezen belül az első fokú ügyészségek 1240 ügyben nyújtottak be keresetet, illetve kezdeményezték fizetési meghagyás kibocsátását, 920 egyéb bírósági (túlnyomó részben cégbírósági) eljárást kezdeményeztek, és 598 esetben éltek fellebbezéssel az első fokú bíróságok határozata ellen.

Az ügyészi vizsgálat a törvényességi felügyeleti tevékenység meghatározó módszere. Alapvető célja a közigazgatási hatóságok és az ügyészi törvényességi felügyelet hatáskörébe tartozó más szervek (pl. alapítványok, egyesületek) törvényes működésének segítése, a feltárt jogsértések orvoslása, a jogalkalmazást, az egységes jogértelmezést nehezítő, a jogi szabályozásban esetleg fellelhető hiányos vagy pontatlan rendelkezések feltárása. Az ügyészi vizsgálatok alapján a jogsértések orvoslására tett intézkedések mellett a Legfőbb Ügyészség a jogszabályok hiányos, vagy pontatlan rendelkezéseinek kiegészítését, módosítását kezdeményezi az arra hatáskörrel rendelkező szervek vezetőinél.

A polgári jogi ügyszakban az ügyészi keresetindításnak és más eljárások kezdeményezésének, illetve a bíróságok első fokú határozatai elleni ügyészi fellebbezésének a jogsértés konkrét ügyben való megszüntetése mellett nem kevésbé jelentős eredménye, hogy a másodfokú bíróságok döntése segíti az alsóbb fokú bíróságok egységes jogalkalmazási gyakorlatának kialakítását.

B.) A magánjogi és közigazgatási jogi tevékenység és változásai

A polgári jogi szakági tevékenységben – a korábbi évekhez hasonlóan – az elmúlt évben is megkülönböztetett figyelmet kapott a civil szervezetek

bírószági nyilvántartásba vételével, főként a közhasznúsági nyilvántartásba vétellel kapcsolatos gyakorlat törvényességének elősegítése. A korábbi években benyújtott ügyészi fellebbezések alapján a Legfelsőbb Bíróság számos jogértelmezési kérdésben iránymutatást adott, ennek eredményeként a gyakorlat egységesebbé vált, ez okból az elmúlt évben az ügyészségek a nyilvántartásba vételt elrendelő végzések ellen kevesebb fellebbezést nyújtottak be.

A 2000. március 1-jén hatályba lépett, már említett Sztv. az ügyészségnek több új feladatot adott:

– A szabálysértési hatóság az Sztv. 84.§ (3) bekezdése szerint az ott megjelölt eljárást megszüntető határozatait köteles az ügyésznek megküldeni. Az ügyészségnek a részére megküldött határozatokat törvényességi szempontból ellenőriznie kell. Ha azokat aggályosnak tartja, be kell szereznie a szabálysértési ügy iratait, s azok vizsgálatát követően törvénysértés észlelése esetén a megfelelő ügyészi intézkedést meg kell tennie.

– Az Sztv. 86.§-ában meghatározott esetekben az ügyész panasz alapján jogorvoslati fórumként jár el, a hatósági intézkedések, határozatok törvényességét felülvizsgálja, és törvénysértés esetén a szabálysértési hatóságokat kötelező határozatot hoz.

– Az ügyész a szabálysértési hatóságok felettes szervének megkeresése alapján felülvizsgálja törvényességi szempontból azokat az érdemi határozatokat, amelyeket a felettes szerv a felügyeleti jogkörében tartott vizsgálata eredményeként törvénysértőnek tart. Az új rendelkezések szerint ugyanis ilyen esetben a törvénysértést a felettes szerv saját hatáskörében már nem orvosolhatja (Sztv. 37.§).

– Figyelmet érdemlő változás, hogy az új Sztv. ismét bevezette az elzárás-büntetést, ügyészi feladat a törvényességi felügyelet ellátása ennek végrehajtása felett.

C.) A közigazgatással kapcsolatos ügyészi feladatok

A közigazgatási hatóságok jogszerű működése a jogbiztonság egyik fontos eleme és a hatósági eljárások iránti közbizalom feltétele. Az ügyészi törvényességi felügyelet alkotmányos feladata és célja, hogy hivatalból folytatott vizsgálatokkal és az állampolgárok vagy más szervek törvényességi kérelme alapján tárja fel és a bírósági felülvizsgálat útján vagy más módon nem

orvosolható jogsértések megszüntetése, a jogszerű állapot helyreállítása végett tegye meg a törvény által hatáskörébe utalt intézkedéseket.

A közigazgatási hatósági ügyekben az anyagi és eljárásjogi szabályok helyes alkalmazását segítő közreműködés az ügyészi törvényességi felügyeleti szakterület folyamatos feladata. Az ügyészségek 2000-ben a törvényességi vizsgálatok (4.207) közel egyharmadát önkormányzati szerveknél (1.151) és nem önkormányzati közigazgatási szerveknél (156) tartották.

A helyi adók kivetésével és beszedésével kapcsolatos hatósági eljárások törvényességi vizsgálata mellett az elmúlt évben több főügyészség vizsgálta a szociális ellátásokkal kapcsolatos eljárások törvényességét. A munkanélküliek jövedelemplótló támogatása, illetve a rendszeres szociális segély megállapítása gyakran az eljárási rendelkezések kisebb-nagyobb megsértésével történt. A törvénysértő gyakorlat miatt az ügyészségek felszólalással éltek, illetve a jogszabálysértő határozatokat – mert pl. a kérelmező nem volt jogosult a megállapított szociális ellátásra – óvással támadták meg.

A magasabb szintű jogszabállyal ellentétes helyi önkormányzati rendeletek miatt a főügyészségek az érintett önkormányzatok törvényességi felügyeletét ellátó közigazgatási hivatalok vezetőit keresték meg.

D.) A környezetvédelemmel kapcsolatos ügyészi tevékenység

a) Az ügyészi törvényességi felügyeleti tevékenységben kiemelt feladat a környezetvédelmi hatóságok eljárásainak és határozatainak folyamatos törvényességi szempontú elemzése, a környezetkárosítók elleni jogszerű hatósági fellépés támogatása.

Az ügyészi szervek - elsősorban hivatalból végzett vizsgálatokkal - rendszeresen ellenőrzik a környezetvédelmi hatóságok tevékenységének jogszerűségét.

Az ügyészség intézkedéseivel a jogszabálysértések orvoslása mellett a határozottabb hatósági fellépés és jogalkalmazási gyakorlat kialakítását is szolgálta.)

A Balaton-parti településeken a lakosság nyugalma zavaró zajhatások megelőzésére és megszüntetésére tett önkormányzati hatósági intézkedések jogszerűségét vizsgálta az elmúlt évben a Somogy Megyei Főügyészség. A helyi rendeletalkotásra is figyelemmel a jegyzők többféle jogi megoldás közül választhatják ki a zajhatások megszüntetésének leghatékonyabb módját. A

hatóságok gyakran ellentétes érdekek egyeztetésére, a lakosság csendre vágó, illetve az idegenforgalmat kiszolgáló, de zajos vendéglátó üzletek igényei közötti kompromisszumokra törekedtek. Intézkedéseik alapvető célja a határértékek betartatása volt, amely azonban nem minden esetben jelentette a zajhatások megszüntetését.”

A nehezen összeegyeztethető érdekeknek szerepe van abban, hogy a hatósági fellépés nem kellően határozott. Előfordult, hogy a jegyző egyáltalán nem reagált a panaszbeadványban foglaltakra. Zajbírságot csak Siófokon és Balatonfenyvesen szabtak ki, jóllehet az ellenőrző mérések eredménye szerint más településeken is indokolt lett volna annak alkalmazása. Hatékony jogi eszköz volna az üzletek működésének korlátozása is, a jegyzők azonban csak kivételesen élnek ezzel a lehetőséggel.

A veszélyes hulladékkal kapcsolatos hatósági tevékenységet vizsgálva több főügyészség tapasztalata megegyezik a korábbiakban már észleltekkel: a jogsértő magatartás bírságolásának hatékonyságát több körülmény is rontja. A másodfokú eljárások, a közigazgatási határozatok elleni perek rendkívül elhúzódnak, gyakran késedelmes a végrehajtás iránti intézkedés, előfordul, hogy el is marad, mert a kötelezett ellen addigra már felszámolási eljárást indítanak. Nem mindig következetes a kötelezést tartalmazó határozatok végrehajtásának ellenőrzése sem, több esetben az ügyészség figyelem-felhívására történt intézkedés a végrehajtás iránt.

Az ügyészségi szakágak jó együttműködését tükrözik a törvényességi felügyeleti szakág büntetőeljárás kezdeményezései, amelyeket a környezetvédelmi hatóságok tevékenységének ellenőrzése során észleltek alapoznak meg.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség egy szennyvíztisztító telep műszaki vezetője ellen, illetve több gazdálkodó szervezet vezetője ellen büntetőjogi felelősségre vonást indítványozott – polgári peres eljárás indítása mellett –, mert veszélyes hulladékot, mérgező anyagokat felelőtlenül juttattak élővízbe, termőtalajra. Hasonló bűncselekmények miatt a Zala, illetőleg Békés Megyei Főügyészség is eljár, továbbá számos szabálysértési eljárást is kezdeményeztek az ügyészi szervek környezet- és természetkárosítás miatt.

b) Az állampolgári bejelentések, kérelmek és hatósági megkeresések is gyakran elindítói az ügyészi vizsgálatnak, tipikusan lakókörnyezetet súlyosan zavaró, veszélyeztető környezetszennyezések miatt.

Az Országgyűlés környezetvédelmi bizottságának elnöke több megkeresésében környezetvédelmi tárgykörben vizsgálat tartását kérte az ügyészségtől, jellemzően veszélyes hulladék engedély nélküli elhelyezésével, veszélyes hulladéklerakó létesítésével, illetve veszélyes hulladék minősítésével kapcsolatban.

Az eljáró ügyészségek az illetékes környezetvédelmi hatóságoknál megvizsgálták, hogy azok a szükséges intézkedéseket megtették-e a környezet veszélyeztetésének feltárására, ellenőrzési kötelezettségüknek eleget tettek-e, a helyszíni szemléről megfelelő tartalommal készítettek-e jegyzőkönyvet, a döntés alapjául szolgáló tényállást feltárták-e, a szükséges kötelezést tartalmazó határozatokat kiadták-e.

Az észlelt eljárási hiányosságokat az ügyészségek felszólalásban, illetve jelzésben kifogásolták, indítványozták az érintett ügyekben a tényállás megfelelő feltárását, a helyszíni szemléről pontos és részletes jegyzőkönyv készítését, ellenőrzés tartását, továbbá a hatósághoz érkezett fellebbezés késedelem nélküli felterjesztését. Óvást nyújtott be az ügyészség a veszélyes hulladék átvételét és kezelését engedélyező határozat ellen, mert a döntés meghozatalát nem előzte meg a tényállás teljes körű felderítése és így a határozat megalapozatlan volt.

c) Az elmúlt évben az ügyészségek 44 keresetet nyújtottak be a bíróságokhoz a környezetszennyező, -károsító tevékenységtől eltiltás, illetőleg a környezetszennyezéssel, természetkárosítással okozott kár megtérítése érdekében. Az eljárások alapjául szolgáló magatartások jellemzően talajszennyezés, veszélyes hulladék jogellenes elhelyezése, élővizek mérgezése, védett természeti értékek: állatok, növények pusztítása.

Az ügyészi kereset alapján hozott és jogerőre emelkedett bírósági ítéletek túlnyomó többségében helyt adtak a keresetnek.

E.) A szabálysértési eljárásokkal kapcsolatos ügyészi tevékenység

Az Sztv. jelentősen átalakította a szabálysértési eljárást. A változás egyik, talán legfontosabb eleme az, hogy az egyfokú közigazgatási hatósági eljárás felülvizsgálatát a bíróság hatáskörébe utalta. A módosítás folytán a magyar szabálysértési jog megfelel az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló római Egyezménynek, és ez az összhang az ügyészség hathatós közreműködésével valósult meg.

A szabálysértési ügyekben a bírósági felülvizsgálat mellett az ügyészségek törvényességi felügyeleti jogkörükben jelentős számú határozatot hivatalból vizsgálják meg. Elővezetés ügyészi jóváhagyása iránt a hatóságok 18.021 megkeresést terjesztettek az ügyészség elé (az előző évben 22.222-t). Az ügyész az elővezetés jóváhagyását 1.506 ügyben (az előző évben 728 esetben) megtagadta, mert az elővezetés jogszabályban írt feltételei nem voltak meg (26. sz. tábla). Az elővezetés jóváhagyása iránti megkeresések számának csökkenése azzal magyarázható, hogy az új szabálysértési törvény hatálybalépése előtti hónapokban a meg nem fizetett pénzbírságnak elzárásra történő átváltoztatását az akkor hatályos jogszabályok nem tették lehetővé, így az elzárás végrehajtása céljából történő elővezetés nem jöhetett szóba.

Az Sztv-nek az ügyészi hatáskört bővítő rendelkezései folytán – nevezetesen, hogy az eljárást megszüntető egyes határozatokat az ügyészség részére meg kell küldeni – az elmúlt évben az ügyészségekhez 21.520 szabálysértési megszüntető határozat érkezett, az ügyészségek elbíráltak 773 panaszt, ezek alapján 107 határozatot hatályon kívül helyeztek (25. sz. tábla).

A szabálysértési hatóságoknál tartott vizsgálatok száma – a jogszabály változásából eredően – az előző évi 395-ről jelentősen: 268-ra csökkent. Vizsgálatokat az év második felében az ügyészségek elsősorban az önkormányzatoknál és a rendőrségnél tartottak azzal a céllal, hogy segítsék a törvény helyes és egységes alkalmazását. A vizsgálatok és egyéb ügyészi tevékenység útján szerzett tapasztalatok szerint a jogalkalmazók számára különösen az Sztv. egyes új rendelkezéseinek értelmezése, az Sztv. hatálybalépése előtt és után elkövetett szabálysértések elbírálásánál a régi és az új Sztv. párhuzamos alkalmazásának kötelezettsége, és a végrehajtás szabályozásának hiányosságai okozták a legtöbb gondot. Az óvás benyújtására okot adó jelentősebb jogsértések között előfordult, hogy a szabálysértési hatóságok az elévülés ellenére, bizonyítottság hiányában, továbbá olyan cselekmény miatt hoztak marasztaló határozatot, amely nem valósít meg szabálysértést, vagy hatáskörüket túllépve bűncselekménynek minősülő ügyben döntöttek, mert nem ismerték fel a bűncselekménnyé minősítő körülményeket.

A jogalkalmazásban tapasztalható bizonytalanságra utal az is, hogy az előző évi 779-hez képest jelentősen: 962-re emelkedett az ügyészségekhez szabálysértési ügyekben benyújtott törvényességi kérelmek száma.

E kérelmek aránya a más tárgyú beadványokkal összehasonlítva kiemelkedően nagy, és az összes (3.497) törvényességi kérelem kb. 27%-át teszi ki.

Az Alkotmánybíróság 29/2000. (X.11.) AB határozata 2000. március hó 1. napjára visszamenőleges hatállyal megsemmisítette az új szabálysértési törvénynek azt a rendelkezését, amely szerint a 2000. március 1. előtt elkövetett szabálysértések a régi törvény szerint bírálandók el. Ez a rendelkezés is hozzájárult a törvényességi kérelmek számának növekedéséhez.

Az önkormányzati rendeletekben (Ör.) meghatározott szabálysértési tényállások alapján alkalmazott felelősségre vonások körében volt tapasztalható, hogy a szabálysértési tényállást meghatározó rendelkezések alkotmányellenesek, vagy ellentétesek voltak az önkormányzatok rendeletalkotási tevékenységére vonatkozó szabályokkal. Olyan cselekményt határozott meg az Ör. szabálysértésként, amely magasabb szintű jogszabályban már meghatározott szabálysértésnek minősült, a cselekmény nem volt jogellenes; vagy az Ör. az Sztv-vel volt ellentétes. Ezekben az esetekben az ügyészség kezdeményezte a Közigazgatási Hivatal vezetőjénél önkormányzati rendelet szabálysértést meghatározó rendelkezéseinek megváltoztatására irányuló intézkedés megtételét.

F.) A cégbírósági eljáráshoz kapcsolódó ügyészi tevékenység

A cégek törvényességi felügyeletét a cégbíróság látja el a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló 1997. évi CXLV. törvény (Ctv.) alapján. A törvényben meghatározottak szerint az ügyész közreműködik a cégbírósági eljárásban: keresetindításra, valamint nemperes – törvényességi felügyeleti és törlési – eljárás kezdeményezésére jogosult.

Az ügyészségek az elmúlt évben cégügyekben összesen 936 esetben indítottak keresetet és kezdeményeztek nemperes eljárást.

Az ügyész keresetet indíthat a törvényben meghatározott határidőn belül a cég- vagy változásbejegyző végzés hatályon kívül helyezése iránt a végzésben foglalt adatok tartalmának jogszabályba ütközése miatt, és – határidő nélkül, de erősen korlátozott feltételek mellett – a céget létesítő okirat, illetve az arra vonatkozó módosítás érvénytelenségének megállapítása iránt.

Az ügyészségek 2000-ben 124 keresetet indítottak a jogellenes állapot megszüntetése végett, amelyek egyben segítették az egységes cégbírósági gyakorlat kialakítását is.

A cégjegyzékbe bejegyzett adatok törvénysértő jellege és a cég törvényes működésének biztosítása érdekében az ügyészségek az elmúlt évben 606 törvényességi felügyeleti eljárást kezdeményeztek.

Az eljárás célja, hogy a forgalom biztonsága érdekében a cégjegyzékben szereplő adatok feleljenek meg a valóságnak és a cég működése során tartsa be a vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket, illetve a létesítő okiratában foglaltakat.

Törlési eljárásra szolgáltat okot, ha a cég a székhelyén, a telephelyén, fióktelepén, illetve a képviselőre jogosult személyek útján elérhetetlen. Az erre irányuló eljárásban lehetővé teszi a jogszabály a cég törlését végelszámolási, felszámolási eljárás lefolytatása nélkül. Az eljárás célja a cégnyilvántartás közhitelességének a biztosítása.

A megyei főügyészségek 216 esetben kezdeményeztek törlési eljárást.

A törlési eljárás után gondot okoz, hogy a jelenleg hatályos rendelkezések alapján nem oldható meg az a helyzet, amikor a hivatalból törölt cég után esetleg vagyon marad. Az így megmaradt, "uratlanná" vált vagyon tulajdoni helyzete rendezetlen.

A törlési eljárás feltételeinek meghatározása a korábbi jogi helyzethez képest kétségtelenül egyértelműbb, azonban ez a szabályozás túlságosan erősíti az eljárás formai jellegét. A cégek vagy képviselőik elérhetetlensége már akkor megállapítható, ha a cégbíróság végzése "ismeretlen" vagy "ismeretlen helyre költözött" jelzéssel érkezik vissza. Ez a gyakorlat alkalmat ad a cégek tartozásuktól való szabadulására, "fantomná" válására.

Megfontolandó, hogy nem volna-e indokolt a törlési eljárás teljes körű újraszabályozása úgy, hogy a cég törlés folytán való megszűnése egyszerűsített felszámolási eljárás keretei között megoldható legyen. Mindkét kérdést illetően a Legfőbb Ügyészség kezdeményezte a törvényi szabályozás kiegészítését.

G.) A munkaviszonyra és szolgálati viszonyra vonatkozó szabályok érvényesülésének segítése

Az ügyészségek az elmúlt évben is a kialakult gyakorlatnak megfelelően hivatalból folytatott ügyészi törvényességi vizsgálatokkal segítették, hogy a munkáltatói eljárások és intézkedések megfeleljenek a jogszabályi előírásoknak.

a) Az ügyészségek országosan vizsgálták a hivatásos önkormányzati tűzoltóság tagjainak szolgálati viszonyával összefüggő munkáltatói intézkedések törvényességét.

A munkáltatói intézkedésekben kisebb számban előfordult jogszabálysértések figyelmetlenségből és a jogszabály téves értelmezéséből eredtek.

b) A fegyelmi felelősségre vonás alkalmazása jellemzően arányos és törvényes volt. Ennek is tulajdonítható, hogy csak csekély számban éltek a fegyelmi fenyítés ellen jogorvoslattal. Kártérítési felelősség érvényesítése iránt kevés számú eljárás indult. Az eljárásjogi rendelkezéseket – eseti hibáktól eltekintve – általában helyesen alkalmazták. A kártérítés mértékének meghatározásánál érzékelhető volt, hogy az a jövedelmi viszonyokat figyelembe véve általában igen méltányosan történt.

c) A külföldiek magyarországi foglalkoztatásának engedélyezésével kapcsolatos hatósági tevékenység körében a Csongrád megyében végzett ügyési vizsgálat megállapításai szerint a foglalkoztatottak között meghatározó a fizikai munkát végzők aránya. Legtöbbször a mezőgazdaságban helyezkedtek el, majd ezt követi az építőipar, és jelentős még a kereskedelemben elhelyezkedők száma.

A vizsgálat a hatóságnál kifogásolta az államigazgatási eljárás szabályainak megsértését, nevezetesen a tényállás hiányos felderítését, valamint az eljárás indokolatlan elhúzódását eredményező késedelmes eljárási cselekményeket.

d) A Legfőbb Ügyészség javasolta a 8/1999. (XI.10.) SzCsM rendelet több, az egységes jogalkalmazást zavaró rendelkezésének módosítását. Például annak a jogszabályban történő meghatározását, hogy a kérelem elbírálásánál mit kell az országos átlagos személyi alapbérnél lényegesen alacsonyabb személyi alapbérnek tekinteni, valamint arra vonatkozó eljárási rendelkezés felvételét, hogy a foglalkoztatás megghiúsulása esetén a hatóság milyen intézkedést tehet. A javaslattal a Gazdasági Minisztérium egyetértett.

e) Több megyei főügyészség vizsgálta, hogy az egyes gazdálkodó szervezetek megtartják-e a Munka Törvénykönyvének a munkaszerződések megkötésére, módosítására és a munkaviszony megszüntetésére vonatkozó szabályait, valamint azt, hogy a munkáltatók miként tesznek eleget a munkavédelemről szóló törvényben előírt kötelezettségüknek és a balesetekkel kapcsolatos jogszabályi előírásoknak.

A vizsgálat megállapításai szerint gyakran volt tapasztalható a munkaviszony létesítésénél és megszüntetésénél az írásbeliség hiánya, a törvényben előírt alaki és kötelező tartalmi követelmények megsértése, a jogorvoslatról történő tájékoztatás elmaradása, a kollektív szerződés egyes rendelkezéseinek jogellenessége.

A munkavédelem területén az ügyészségek kifogásolták a munkavédelmi oktatásra vonatkozó kötelezettség teljesítésének elmaradását, az előírt írásbeli dokumentációk hiányos vezetését.

H.) A társadalmi szervezetek és alapítványok törvényességi felügyelete

Az alapítványok és a társadalmi szervezetek működésének törvényességi felügyeletét a Polgári Törvénykönyv, illetve az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény alapján az ügyészség látja el. Fontos társadalmi érdek fűződik a civil szervezetek törvényes működéséhez, mivel ezek a szervezetek jelentős közösségi feladatokat látnak el, számottevő vagyonnal gazdálkodnak, és tevékenységük közhasznúsági fokozatától függően különböző kedvezményekben részesülnek.

E körülményekre tekintettel az ügyészség megkülönböztetett figyelmet fordít a civil szervezetek nyilvántartásba vételével, működésével és a megszüntetésükkel kapcsolatban felmerülő kérdések törvényes megoldására.

A civil szervezetek bírósági nyilvántartásba vételével, közhasznúsági fokozatba sorolásával kapcsolatos végzések ellen benyújtott ügyészi fellebbezések, illetve azok alapján hozott bírósági határozatok jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy az alapítványok, egyesületek működésüket a törvény előírásainak megfelelő alapító okirat, alapszabály alapján kezdjék meg, illetve folytassák. A nyilvántartásba vétellel kapcsolatos végzések ellen benyújtott ügyészi fellebbezések száma a beszámolási időszakban az előző évi 825-ről 542-re csökkent. A viszonylag nagy mértékű eltérés oka a közhasznúsági nyilvántartásra vonatkozó jogi szabályozás hatályba lépésével összefüggő, ilyen irányú ügyészi aktivitás korábbi években tapasztalható rendkívüli mértékű megnövekedésében illetve ennek, az azóta kialakult joggyakorlat viszonylagos egységessé válása utáni lecsökkenésében keresendő. _

Fontos követelmény, hogy a nyilvántartásba vett civil szervezetek működése megfeleljen a törvényeknek és saját belső szabályzataiknak. Ennek a célnak a szolgálatában az ügyészség – a korábban kialakított gyakorlatnak

megfelelően – folytatta a civil szervezetek egy-egy csoportjának országos vizsgálatát.

Az országos vizsgálatok mellett a főügyészségek a saját munkatervük és törvényességi kérelmek, más szervektől érkező megkeresések alapján is számos civil szervezet működését ellenőrizték.

A civil szervezeteknél folytatott vizsgálatok száma 1999-hez képest mintegy 20%-kal növekedett (az alapítványoknál 747-ről 987-re, egyesületeknél 1.042-ről 1.240-re). A növekedést nagyrészt az ügyészségek által hivatalból indított vizsgálatok számának növekedése okozta.

Általános tapasztalat, hogy a civil szervezetek egy része vagyon hiányában, illetve a tagság érdektelensége miatt ténylegesen nem működik, a bírósági nyilvántartásból való törlésüket azonban nem kérik. Az ügyészségek az elmúlt évben összesen 327 alapítvány és 475 társadalmi szervezet ellen nyújtottak be keresetet, túlnyomó többségében a megszűnés megállapítása iránt. A keresetek száma évek óta folyamatosan emelkedik.

I.) Az ügyészségekhez benyújtott törvényességi kérelmek intézése

A magánjogi és közigazgatási jogi szakterületen a törvényességi kérelmek intézése az állampolgári jogérvényesítés egyik rendkívüli eszköze. Ez a jelleg abból fakad, hogy a más módon már nem orvosolható jogsérelem az ügyészség beavatkozása (pl. óvás) útján esetleg megszüntethető. Az állampolgárok, jogi személyek többnyire a hatóságoktól elszenvedett saját jogsérelmeiket kifogásolják, emellett azonban sok esetben a közérdek védelme érdekében is megkeresik az ügyészségeket.

A beszámolási időszakban a törvényességi kérelmek száma az előző évhez képest számottevően, 2.807-ről 3.497-re emelkedett. Ezen belül a törvényességi kérelmek száma a legmagasabb a szabálysértési ügyekben (962), az építési (351), a más hatósági ügyekben (450), a társadalmi szervezetekkel (352) és földügyekkel (320) kapcsolatban volt. (27. sz. tábla).

A törvényességi kérelmek alapján az ügyészségek a jogsértő határozatok ellen 314 óvást emeltek, 167 esetben a mulasztásban megnyilvánuló törvénysértés, illetve törvénysértő gyakorlat miatt felszólalást nyújtottak be, és kisebb súlyú törvénysértés megszüntetése végett 111 esetben jelzéssel éltek (28. sz. tábla).

A törvényességi kérelmek többsége nem volt megalapozott. Ezekben az esetekben az eljáró ügyészség a kérelmező részére írásban részletesen megindokolt tájékoztatást adott.

Az állampolgárok nemcsak írásban, hanem személyesen is gyakran fordulnak az ügyészi szervekhez jogvédelemért vagy jogi felvilágosításért. Valamennyi ügyészség az erre kijelölt időszakban fogadja az állampolgárokat, és a szóban nyomban el nem intézhető kérelmeket jegyzőkönyvbe foglalás után körültekintően megvizsgálja.

J.) Magánjogi és közigazgatási szakági vizsgálatok

Az ügyészségek magánjogi és közigazgatási jogi szakterületen 2000-ben az alábbi témák országos vizsgálatát végezték:

a) A kulturális célú társadalmi szervezetek működésének törvényességi vizsgálata

A vizsgálat annak megállapítására irányult, hogy a társadalmi szervezetek az alapszabályukban meghatározott kulturális célok érdekében milyen konkrét tevékenységet fejtenek ki, ezen kívül milyen egyéb tevékenységet folytatnak, s ez összhangban van-e az alapszabályukban meghatározott célokkal, figyelemmel a gazdasági vállalkozási tevékenységre is.

A vizsgálat 627 társadalmi szervezet működésének ellenőrzésére terjedt ki. A megállapítások alapján az ügyészségek 788 intézkedést (102 óvás, 428 felszólalás, 252 jelzés 6 figyelmeztetés) tettek. A vizsgálat során feltárt jellemző hibák voltak:

- kooptálást lehetővé tevő alapszabályi rendelkezés,
- határozatképtelen közgyűlésen határozat hozatala,
- éves költségvetés készítésének, különböző szabályzatok készítésének elmulasztása,
- könyvvezetési, beszámoló készítési előírások megsértése,
- közhasznú szervezeteknél a közhasznúsági jelentés készítésének elmulasztása,
- hiányos jelentés készítése.

A vizsgálatot számos társadalmi szervezetnél azért nem lehetett lefolytatni, mert a szervezet ténylegesen már nem működött. Az ügyészek e

vizsgálat alapján 88 keresetet nyújtottak be a megszűnés megállapítása és a bírósági nyilvántartásból való törlés iránt.

A vizsgált társadalmi szervezetek közül 164 közhasznú, 32 pedig kiemelkedően közhasznú jogállású szervezet volt.

A közhasznú jogállást elnyert, illetve azért folyamodó szervezetek alapszabályukban sokféle olyan közhasznú tevékenység folytatását vállalják, amelyek egy részét későbbi működésük során nem tudják teljesíteni.

Az egyesületi célok teljes körű megvalósítását gyakran korlátozzák a szűkülő anyagi lehetőségek. Néhány esetben előfordult, hogy az egyesület tartozásaiért nem tudott helytállni, ellene peres eljárás indult. Esetenként a hitelezők (APEH, áramszolgáltató, vízművek) peren kívül állapodtak meg az adós társadalmi szervezettel a tartozás átütetkezésében.

Viszonylag magas azoknak az egyesületeknek a száma, amelyek az anyagi feltételek hiányában, illetve a tagság érdektelensége miatt abbahagyják működésüket.

b) A gyermekvédelmi alapítványok működésének törvényességi vizsgálata

A gyermekvédelmi alapítványok működése országos törvényességi vizsgálatának alapvető célja annak elemzése volt, hogy a gyermekvédelmi alapítványok és közalapítványok vagyonszerhasználása összhangban van-e a kitűzött közérdekű célokkal, továbbá, hogy a működésük megfelel-e a jogszabályoknak és az alapító okirat rendelkezéseinek.

A bíróságok megközelítőleg 1500 gyermekvédelmi alapítványt vettek nyilvántartásba, ezek közül a vizsgálat 504 alapítványra terjedt ki, ebből 27 volt a közalapítvány. Az alapítványok közül 89 közhasznú, 12 kiemelten közhasznú szervezatként szerepel a bírósági nyilvántartásban.

A vizsgált alapítványok főként az egy-egy betegcsoportban szenvedő gyermekek gyógyintézeti ápolásának, gondozásának anyagi támogatására, hátrányos helyzetű gyermekek segítésére, nevelőotthonban élő gyermekek személyiségének fejlesztésére, a nevelőotthon családias jelleggel való működtetésének elősegítésére jött létre.

Az alapítványok közül 23 tart fenn különböző intézményeket, közöttük drogoterápiás otthont, rehabilitációs védőotthont, szociális és pszichés

veszélyeztetettségben élő, illetve krízishelyzetben lévő gyermekek és kismamák átmeneti otthonát.

Az alapítványok az alapításkor általában nem rendelkeztek jelentős vagyonnal. A vagyongyarapodás részben önkormányzatok, gazdálkodó szervezetek és magánszemélyek adományaiból származott, az utóbbiaknál növekvő arányú a személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlásával történő adományozás. Jelentős bevételhez jutottak az alapítványok pályázatok útján is. A központi költségvetésből pályázat útján elnyert támogatást szigorú feltételekkel kapták. A felhasználás ezekben az esetekben szerződés alapján történt és annak teljesítését a folyósítók rendszeresen ellenőrizték. Néhány alapítvány PHARE támogatáshoz is hozzájutott pályázat útján, és több alapítvány kapott jelentős támogatást külföldi jogi személyektől.

A vagyonfelhasználás alapvető szabályait az alapító okiratok általában megfelelően tartalmazzák. A tényleges vagyonfelhasználás a kitűzött alapítványi célokra történt, az alapítói céloktól eltérő vagyonfelhasználás csak kivételesen fordult elő, ezekben az esetekben az ügyészség a szükséges intézkedést megtette.

Ugyanakkor a vizsgálat az alapító okiratok tartalmát illetően kifogásolta többek között, hogy a szabályozás lehetőséget adott az alapítónak a kuratóriumban döntő befolyás szerzésére, az összeférhetlenségre, a kuratórium döntéshozatalára és a vagyonfelhasználásra vonatkozó szabályozás pedig hiányos volt. Az alapító okirat hibáinak megszüntetésére az ügyészségek felhívták az alapítókat.

Az alapítványok működésében gyakori hiba volt, hogy a kuratórium az alapító okirattal ellentétesen döntött, a vagyonfelhasználásra vonatkozóan törvénysértő határozatot hozott, az éves beszámoló készítési, könyvviteli kötelezettséget elmulasztotta, a közhasznúsági beszámoló nem volt teljes. A feltárt törvénysértések miatt az ügyészségek az alapítvány kezelő szerveihez 515 intézkedést (42 óvás, 294 felszólalás, 178 jelzés, 1 figyelmeztetés) nyújtottak be. Három esetben büntetőeljárást kezdeményeztek magánokirat-hamisítás vétségének alapos gyanúja, gépkocsi üzemanyagköltség és amortizáció szabálytalan elszámolása miatt.

c) A bűnmegelőzési alapítványok törvényességének vizsgálata

Az ügyészségek 255 rendőrséget támogató bűnmegelőzési alapítvány működésének törvényességét vizsgálták meg. E tárgykörben a főügyészségek már korábban is több vizsgálatot folytattak és kifogásolták, hogy sok esetben az alapítvány tevékenysége összefonódott a támogatott rendőri szerv

tevékenységével, továbbá, hogy a rendőri szerv vezetői számos esetben akkor is bekapcsolódtak a döntéshozatalba, ha nem voltak a kuratórium tagjai.

A rendőrség munkáját támogató, bűnmegelőzési, közbiztonsági alapítványok többsége az 1990-es évek elején jött létre. A vizsgált alapítványok általában a megyei vagy helyi rendőri szervek működéséhez szükséges személyi, tárgyi feltételek javítását szolgálták.

Az alapítványok a gyakorlatban a rendőri munka ellátásához feltétlenül szükséges technikai eszközök beszerzését, számítógépes ellátását, a rendőrök szakmai továbbképzését, tanulmányútajait támogatták, tevékenységük elsődlegesen a rendőrség szűkös költségvetési forrásainak kiegészítésére irányult.

A vagyontárgyak egy része a rendőri szerv tulajdonába került, más esetben csak használatba kapta azokat. Használatba adás esetén az üzemeltetést általában az alapítvány finanszírozta. A használatba adott vagyontárgyakról írásbeli megállapodás általában nem, pontos nyilvántartás is csak kivételesen készült.

Az alapítványi támogatások között jelentős volt a személyre szóló juttatás, pl. jutalmat osztottak, túlóradíjat folyósítottak, továbbtanuláshoz tandíjtámogatást, szociális támogatást, beiskolázási segínyt adtak. A kezdeti időszakban a jutalmazásra szánt összeget az érintett rendőri szerv számlájára utalták át és az illetékes vezető osztotta szét. A főügyészségek intézkedései folytán ezt a gyakorlatot megszüntették.

A vizsgálat eredményeként az ügyészségek 313 intézkedést tettek. Óvást nyújtottak be, amiatt, ha az alapító jogkörét elvonva a kuratórium módosította az alapító okiratot, a kuratórium jelölte ki a tagjait, határozatképtelen üléseken hoztak határozatot. Felszólalás benyújtására került sor különböző mulasztásban megnyilvánuló törvénytörések, illetve törvénytörő gyakorlat miatt, így pl. a kuratóriumi üléseket nem tartották meg az alapító okiratban előírt gyakorisággal, nem döntöttek a vagyonfelhasználásról, az éves beszámoló készítése, illetve könyvviteli kötelezettségüknek nem tettek eleget.

d) Az erdészeti hatósági tevékenység törvényességi vizsgálata az állami erdészeti szolgálat területi igazgatóságainál és az országos erdészeti hatóságnál

Az Állami Erdészeti Szolgálatnál az erdőgazdálkodók nyilvántartásba vételét, az egyes engedélyezési és kötelezési eljárásokat és az erdészeti hatóság bírságolási tevékenységét ellenőrző törvényességi vizsgálat tapasztalatai szerint

mind az anyagi jogszabályok alkalmazása körében, főleg azok téves értelmezéséből eredően, mind az eljárási jogi rendelkezések érvényesülésénél – többnyire a jogi szakértelem hiányával magyarázhatóan – fordultak elő jogszabálysértések.

Az erdőgazdálkodók nyilvántartásánál – részben a jogi szabályozás pontatlansága miatt is – a legtöbb gondot az erdőgazdálkodói jogosultság ellenőrzése jelenti, főként, ha az erdőterületnek több tulajdonosa van.

A nem teljesen rendezett, továbbá az ingatlan-nyilvántartáson át nem vezetett tulajdonviszonyokból eredően az erdészeti igazgatásnak az okozza a legnagyobb nehézséget, hogy az erdőtulajdonosok egy részét nem ismerik, jelentős nagyságú erdőterületekre nincs bejegyzett erdőgazdálkodó, így mivel azokon jellemzően nem folyik erdőgazdálkodás, fennáll a veszélye annak, hogy szabad prédává válnak.

Ennek meggátolására az erdészeti hatóságok minden lehetséges eszközzel próbálják az erdőterületek tulajdonosait felkutatni, és az erdőgazdálkodó kijelölésére intézkedni. A földhivataloktól történő adatbeszerzés azonban jelentős többletköltséggel jár, amit az erdészeti hatóságok nem, vagy csak nagy nehézségekkel tudnak finanszírozni. Megfontolandó volna jogszabállyal lehetőséget adni az erdészeti hatóságoknak, hogy hivatali feladataik ellátása céljából az ingatlan-nyilvántartási adatokhoz díjmentesen hozzáférjenek.

A fakitermelés és az erdőterület igénybevételét engedélyező határozatok esetenkénti megalapozatlansága a kérelmek hiányosságaira és a szakhatóság bevonásának elmulasztására vezethető vissza.

Az erdőgazdálkodási bírság alkalmazása körében a fizetésre kötelezettek megjelölésénél és a bírságolás szubjektív feltétele (felróhatóság) tisztázásánál bizonytalanság volt tapasztalható. Gondot okoz, hogy a jogszabályok nem minősítik az erdőgazdálkodási bírságot a behajtás szempontjából adórtartozásnak. Ezért a bírság befizetésének elmulasztása esetén csak az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény végrehajtási szabályai szerint lehet eljárni, ami azonban a jelentős összegű hátralékoknál eredményt nem hoz.

A vizsgálat alapján a főügyészségek az erdészeti hatóságokhoz – 57 óvást nyújtottak be a határozatoknak a tényállás tisztázása, a szakhatóságok megkeresése hiányából eredő megalapozatlansága, az erdőgazdálkodási bírság alapjának, összegének téves megállapítása miatt,

- 11 felszólalással éltek a különböző eljárásjogi mulasztások, illetve jogszabálysértő gyakorlat miatt, valamint
- 9 jelzésben kifogásoltak az ügyekben tapasztalt kisebb jelentőségű jogszabálysértéseket.

A másodfokú eljárásban észlelt jogszabálysértések miatt az Erdészeti Hivatal elnökéhez a Legfőbb Ügyészség nyújtott be felszólalást és jelzést.

A vizsgált szervek – köztük az Erdészeti Hivatal is – az intézkedésekkel egyetértettek.

e) A helyi adók kivetésével és beszedésével kapcsolatos első és másodfokú hatósági eljárások és határozatok törvényességének ellenőrzése a települési önkormányzatok adóhatóságainál

Az ügyészségek megvizsgálták a helyi adók kivetésével és beszedésével kapcsolatos első és másodfokú hatósági eljárások és határozatok törvényességét 433 települési önkormányzati adóhatóságnál és valamennyi közigazgatási hivatalnál.

A helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény (Htv.) alapján, annak keretei között az önkormányzatok illetékességi területükön helyi adókat vezethetnek be. A helyi adót szabályozó rendeletek különböző okokból kifogásolhatók voltak, például a magasabb szintű jogszabállyal ellentétes szabályokat rögzítettek részben amiatt is, hogy nem kísérték figyelemmel a jogszabály – gyakori – változását és rendeletüket nem módosították. Az adó törvénysértő megállapítását eredményezte, hogy a helyi rendelet az egyes adónemeket csak határozott időre vezette be, és annak letelte után, az alapul szolgáló jogszabály hiányában is kivetették az adót.

Az adóhatósági eljárásokban tapasztalt gyakori mulasztások voltak, hogy az adóhatóságok

- nem éltek indokolt esetben hiánypótlással,
- nem alkalmaztak a késedelmes bevallások miatt mulasztási bírságot,
- túllépték az ügyintézési határidőt,
- határozatai esetenként hiányosak és emiatt megalapozatlanok is,
- a jogerős határozattal megállapított helyi adó önkéntes befizetésének hiánya esetén nem éltek az adótartozások végrehajtása iránti haladéktalan intézkedésekkel, illetve nem tették meg a lehetséges valamennyi intézkedést a végrehajtási eljárásokban.

A másodfokú hatóságok határozatai között is előfordult megalapozatlan döntés, észlelhető volt határidő túllépés, megtörtént, hogy a tévesen hozzájuk megküldött jogorvoslati kérelmek áttétele iránt nem intézkedtek.

A vizsgálatok alapján az ügyészségek 179 óvást nyújtottak be a törvénysértő és megalapozatlan határozatok ellen, 295 felszólalással éltek a feltárt eljárási hiányosságok, mulasztások miatt, 158 jelzésben kifogásolták az ügyekben tapasztalt kisebb jelentőségű jogszabálysértéseket. Büntetőeljárást kezdeményeztek a Btk. 249.§-ának (2) bekezdésébe ütköző zártörés vétsége miatt, kettő fegyelmi eljárást kezdeményeztek, mert az adóhatóság 1.516 adózó esetében helyi rendelet hiányában állapított meg adót, illetve az adóhatóság több adóbevallást nem bírált el, 1999. évben az adóhátralékosokkal szemben végrehajtás iránt nem intézkedett, adómérséklés, valamint fizetési könnyítés iránti kérelmeket nem intézte el.

A magasabb szintű jogszabállyal ellentétes önkormányzati rendeletek miatt az ügyészségek a közigazgatási hivatal vezetőjénél 12 esetben kezdeményezték a hatáskörébe tartozó törvényességi ellenőrzés lefolytatását.

f) A hivatásos önkormányzati tűzoltóság tagjai szolgálati viszonyával összefüggő munkáltatói intézkedések törvényességi vizsgálata

A szolgálati viszony létesítése és módosítása körében a törvényben előírt eljárási szabályok egyebek mellett garanciális célokat is szolgálnak és ennek megfelelően jogvita esetén a bizonyítás fontos eszközei. Ezért az ügyészségek helyenként kifogásolták, hogy a kiállított okiratok hitelessége kétségbe vonható volt, vagy az okirat nem volt fellelhető. A figyelmetlenség következményének kell tekinteni pl. azt, ha a kinevezés elfogadásának igazolását jelentő aláírások hiányoznak az okiratról, vagy a szolgálati viszony közös megegyezéssel való módosítása esetén a hivatásos állomány tagjának beleegyezése a hiányos okiratokból nem állapítható meg.

A szolgálati viszony megszüntetése körében olyan jogellenes munkáltatói intézkedéseket, amelyek súlyos joghátrányt okoztak volna, a vizsgálat nem tapasztalt.

A jogszabálysértések orvoslása végett az ügyészségek 23 óvást, 51 felszólalást nyújtottak be, és 51 esetben jelzéssel éltek.

A szolgálatteljesítés beosztásánál törvénysértő gyakorlat nem alakult ki. Az ún. vonuló tűzoltók 24/48 órás szolgálat-teljesítése utáni díjazás azonban egészében nem felelt meg a törvényes előírásoknak. Ezt az állapotot a hivatásos

állomány – feltehetően a délutáni és éjszakai pótlékra való jogosultságra vonatkozó ismerete hiányában – hosszabb időn keresztül tudomásul vette.

g) Az ügyészség által a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló 1997. évi CXLV. törvény alapján kezdeményezett törvényességi felügyeleti eljárások tapasztalatainak elemzése

A főügyészségek elemezték az 1997. évi CXLV. törvény (a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló törvény, a továbbiakban Ctv.) szerinti, az ügyész által a hatálybalépés, (1998. június 16.) és 2000. június 30. napja között kezdeményezett törvényességi felügyeleti eljárások tapasztalatait.

Az elemzés időszakában a Ctv. 52. §-a (1) bekezdésének a) pontja szerinti felhatalmazás alapján az ügyészségek 1.790 törvényességi felügyeleti eljárást kezdeményeztek.

A cégtörvényességi eljárások döntő többsége a Ctv. 50. §-a (1) bekezdésének d) pontja alapján indult (873 ügy), mert a cégek működésük során nem tartották be a szervezetükre és működésükre vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket, illetve a létesítő okiratban foglaltakat. Jellemzően ilyen ügyek voltak, amelyekben a cégek nem helyezték letétbe éves beszámolójukat (mérlegüket, egyszerűsített mérlegüket), a gazdálkodó szervezetek és a gazdasági társaságok átalakulásáról szóló 1989. évi XIII. törvény (Át.) 21.§-ának (1) bekezdése alapján az állami vagyonkezelő szervezet által átutalt privatizációs ellenértékhiányad felhasználása során a törvényi kötelezés ellenére a cég azzal alaptőkéen felüli vagyonát nem növelte és nem bocsátott ki dolgozói részvényeket.

A Ctv. 50. §-a (1) bekezdésének b) pontja is – a cégjegyzékbe bejegyzett adat a bejegyzést követően keletkezett ok folytán vált törvénytörtévé – jelentős számban szolgált alapul az ügyészi eljárás kezdeményezéséhez (647 ügy). Tipikus eset a cég székhelyének, telephelyének, a cég képviselőjének címváltozása, vagy más ok miatti elérhetetlensége.

A főügyészségek eljárást kezdeményező okiratait kevés kivétellel helyes jogszabályi hivatkozást, jogszerű indítványokat tartalmaztak. A cégbíróságok az ügyek túlnyomó többségében az ügyészi indítványnak megfelelő döntést hoztak.

7. A katonai ügyészség tevékenysége

A.) A katonai ügyészség tevékenységéről általában

Az egységes ügyészi szervezet részét képező katonai ügyészség sajátos szervezeti rendben végzi büntetőjogi és büntetőjogon kívüli ügyészi feladatait. Az első fokú területi katonai ügyészségek megyei főügyészségi jogkörben tevékenykednek, irányításukat a Katonai Főügyészség látja el, melynek vezetője a katonai főügyész, a legfőbb ügyész egyik helyettese.

A katonai büntetőeljárás intézménye a tárgyi hatáskörbe utalt katonai és köztörvényi bűncselekmények szakszerű és gyors elbírálását, a személyi hatáskörbe utalt szervezetek, zömében a fegyveres erők fegyelmi helyzetének megóvását szolgálja. A katonai igazságszolgáltatás szerveinek hatáskörét az 1990-es évek elején jelentősen szűkítették, azóta azonban az időszzerűségi mutatók és a szakszerűség javításának szükségessége miatt a jogalkotók azt minden törvényhozási ciklusban bővítették. A hatásköri rendelkezések jelenleg a szakmai szempontok szerint is indokolt, optimális arányban jelölik ki a polgári és a katonai büntető bírászkodás, az ehhez igazodó ügyészi tevékenységek közötti határvonalat.

A katonai ügyészség büntetőjogi feladatait a Be.-ben írt eltérések figyelembe vételével az általános szabályok szerint végzi. A katonai büntetőeljárásban az általános nyomozóhatóság a katonai ügyészség. A kisebb súlyú katonai vétségek esetében a parancsnok által folytatott nyomozások felett a katonai ügyészség felügyeletet gyakorol vagy azokat saját hatáskörébe is vonhatja.

A területi katonai ügyészségek kizárólagos vádhatósági jogköreiket az első fokon eljáró fővárosi és további négy, kijelölt megyei bíróság katonai tanácsai előtt gyakorolják. A másodfokú vádképviselést és egyéb perorvoslati feladatokat a Legfelsőbb Bíróság előtt a Katonai Főügyészség látja el.

A katonai büntetőeljárást a tárgyidőszakban érintő leglényegesebb törvényi változás (1999. évi CX. törvény 99. §) 2000. március 1-jétől módosította a hatásköri szabályokat. E szerint katonai büntetőeljárásnak van helye fegyveres erők (honvédség és határőrség) tényleges állományú tagja által elkövetett bármely bűncselekmény miatt. Az ezzel az aktussal a fegyveres erők tekintetében ismét teljessé váló katonai igazságszolgáltatási hatáskör ezen kívül magában foglalja továbbá a rendőrség, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok és a büntetés-végrehajtás hivatásos állományú tagjai által elkövetett katonai bűncselekményeket, az utóbbi két szervezet esetében a szolgálattal összefüggésben elkövetett köztörvényi bűncselekményeket is.

A katonai szövetséghez tartozás következménye, hogy 2000. március 1-jétől katonai büntetőeljárás hatálya alá tartozik a szövetséges fegyveres erők

kötelékében szolgáló és magyar joghatóság alá tartozó katona köztörvényi bűncselekménye is, ilyen eljárásra azonban eddig alig került sor. A Btk. 1999. évi módosítása (1998. évi LXXXVII. tv.) tette lehetővé az eljárást azon esetekben is, amikor a feljelentett cselekményt szövetséges fegyveres erő katonájával szemben vagy egyébként más állam katonai kötelékében, pl. békefenntartó alakulat tagjaként a magyar katona fenti büntetőjogi fogalma alá tartozó személy követi el.

A katonai ügyészségek sajátos működési területükön ellátják az ügyész magánjogi és közigazgatási feladatait – elsősorban a törvényességi vizsgálatok terén –, s a bűnmegelőzés érdekében egyéb tevékenységet is folytatnak.

A büntető jogszabály változása miatt 2000-ben jelentősen megnövekedő munkateher ellenére a katonai ügyészség a jelenlegi szervezeti és működési feltételei mellett képes a büntetőjogi és a büntetőjogon kívüli ügyészi feladatok hatékony, a színvonalas statisztikai mutatókat is megőrző ellátására itthon és immár a külföldön állomásozó magyar alakulatok vonatkozásában is.

B.) A büntetőjogi katonai ügyészi tevékenység

A katonai ügyészségeken 2000-ben iktatott 3.520 büntetőjogi ügyirat között az új büntető feljelentések száma (2.827) mintegy negyedével nőtt (125,6 %), és az előző évről folyamatban maradt (248) ügyekkel együtt meghaladta a háromezretet. A befejezett büntető ügyekben 3.569 feljelentett (116 %) 4.322 bűncselekménye (115,6 %) ügyében járt el a katonai ügyészség. Az év végén elintézetlen ügyek száma (290) továbbra is az egyhavi ügyérkezésnek felelt meg (35-36. sz. táblák).

A növekedés a feljelentettek (509 fő) és a bűncselekmények számában (590) egyaránt a várakozásoknak megfelelően jelentkezett. A katonák köztörvényes, - ezen belül alapvetően magánéleti – bűncselekményeire is kiterjesztett hatáskör következtében ezen bűncselekmények száma (2.448) összességében kiemelkedően, 58,2 %-kal emelkedett.

A kiemelt köztörvényes bűncselekmények között nem nőtt a kábítószerrel visszaélések (74) és a lőszerrel, lőfegyverrel, robbanóanyaggal visszaélések (32) száma. A vesztegetések száma azonban mintegy harmadával (53-ról 89-re) növekedett. A lopások aránya változatlan (432), az okiratokkal történt visszaélések száma (349) azonban kisebb csökkenést mutatott.

A nyomozások adatai szerint a szándékos bűncselekményekkel okozott 155,8 millió Ft kár mértéke az éves inflációs ráta alatt, csak 4,1 %-kal haladta meg az előző évit.

Az 1.874 katonai bűncselekmény 14,2%-kal volt kevesebb az előző évinél és az összes bűncselekmény 43,4 %-át jelentette. A zömében vétségi eljárásra tartozó katonai bűncselekmények 77,3 %-a szolgálati kötelességszegés és kibúvás volt, 10,2 %-a pedig függelemsértés.

Az előjárók bűncselekményeinek száma (235) mintegy negyedével nőtt és a katonai bűncselekmények 12,7 %-át adta. A tipikusan sorkatonák által elkövetett szolgálati visszaélések és az alárendeltek megsértésében megnyilvánuló hatalommal visszaélések száma (387) ötödével csökkent.

A fegyveres erőkön belül a határőrségnél jobban (36,1 %-kal) a honvédségnél kisebb mértékben (3,2 %-kal) nőtt a feljelentett bűncselekmények száma. Az összes feljelentés 68,8 %-a ezen testületek tagjai ellen irányult és összesen 2.029 főt érintett.

Ugrásszerű növekedés volt tapasztalható a büntetés-végrehajtási testület állománya által elkövetett (74,2 %) bűncselekmények körében, ami a szolgálattal összefüggésben elkövetett cselekmények miatti feljelentések megháromszorozódásának következménye.

A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok esetében a 30 hivatásos állományú taggal szemben tett 20 feljelentés az előző évi négyszerese.

Öröndetes, hogy jelentősebb mértékben csökkent a feljelentett rendőrök (29,7 %-kal) és a katonai büntetőeljárásra tartozó rendőri bűncselekmények (25,7 %-kal) száma.

A közel harmadával több civil (197 fő) feljelentett bűncselekményeinek 73,4 %-os emelkedése tovább erősítette a közös bűnelkövetésben megnyilvánuló kedvezőtlen jelenségeket.

A katonai ügyészség az év során 2.785 büntető ügyet fejezett be érdemben. Ezek közül 189 ügyben (7,8 %) a nyomozás megtagadásáról hoztak határozatot, míg az előző évhez képest 439-cel több, összesen 2245 ügyben nyomozást folytattak. Ezek negyedében a büntető eljárás szabályai szerint kellett eljárni (38. sz. tábla).

A nehezebb ténybeli és jogi megítélésű ügyek számának és az összes ügy mennyiségének növekedésével jellemezhető ügyforgalom ellenére a nyomozásokat az ügyek közel kilenczetedében (85,7 %) továbbra is a két hónapos alaphatáridőn belül befejezték. A hat hónapon túli nyomozások száma ebben az időszakban 8-ról 47-re (2,1 %) nőtt, amelyben jelentős szerepe volt a március 1-je (a kizárólagos katonai ügyészségi nyomozati hatáskörre vonatkozó új szabályok hatályba lépésének napja) után a más hatóságoktól áttett, addig több hónapos időtartamban folytatott nyomozásoknak is (49 sz. tábla).

A katonai ügyészségek által az elmúlt évben nyomozott ügyek 66 %-ában vádemelés történt. A katonai ügyészi eljárásban a nyomozás eredményessége 77 %-os volt. (2000-ben az ügyészségi nyomozóhivatalok nyomozáseredményességi mutatója 71,96-os, az összes nyomozó szervé pedig 48,3 %-os.)

Az előző évhez képest negyvennel kevesebb ismeretlen elkövető (559 fő) ellen tettek feljelentést. Közülük azonban az eljárás során minden második személyt (48,3 %) felderítették. Ennek eredményeként 10,3 %-kal több, összesen 2.417 személlyel szemben állapították meg a feljelentett 4322 bűncselekmény elkövetését, míg a tavalyinál (316 fő) némileg kevesebb, 281 bűncselekmény elkövetője (6,5 %) maradt ismeretlen (33. és 35. sz. tábla).

1999-hez képest 2000-ben lényegesen csökkent a sorállományú katonák száma. A Magyar Honvédség állományába tartozó tíz feljelentett személy közül hét a sorállományú katonák közé tartozik. A Magyar Honvédség állományába tartozó személyek által elkövetett és a katonai ügyészségek által nyomozott bűncselekmények száma azonban mégsem csökkent, hanem nőtt, amely többek között arra vezethető vissza, hogy a magánéleti bűncselekmények kizárólagos katonai ügyészi nyomozati hatáskörbe kerülése folytán nőtt az összes ilyen hatáskörbe tartozó feljelentett bűncselekmények száma.

A számában mintegy harmadával növekedett nyomozás feletti felügyeletet során a katonai ügyészségek következetesen törekedtek a sértettek és a terheltek, valamint a védők büntetőeljárás jogainak maradéktalan érvényesítésére.

A személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedések az ügyek számának növekedésével arányosan, 18,8 %-kal emelkedtek, s az ismert elkövetők 7,6 %-át, összesen 183 gyanúsítottat érintettek. A letartóztatásra irányuló, többségében katonai fegyelmi okra (Be 340. §) alapított 143 katonai ügyészi indítvány nagy részét az illetékes bíróságok megalapozottnak találták, azoknak 135 gyanúsítottal szemben adtak helyt (39. sz. tábla).

Az előzetes letartóztatások indokoltságát szem előtt tartó nyomozati tevékenységek során az érintettek több mint harmadát (57 gyanúsított) még a 2 hónapos nyomozási alaphatáridőben, 84,4 %-át 3 hónapon belül szabadlábra helyezték. 9 hónapnál hosszabb letartóztatás a nyomozások során nem volt (40. sz. tábla).

A jogalkotó új jogintézményként a sorállományú katona esetében a szoros felügyeletet, hivatásos katona esetében a lakhelyelhagyási tilalmat vezette be, mint az előzetes letartóztatás alternatíváját, ezek alkalmazására azonban az eltelt rövid időben még nem került sor.

A nyomozott ügyek 65,8 %-ában (1477 ügy) a területi katonai ügyészségek vádat emeltek és ez 2255 gyanúsítottat érintett. A vádemeléssel érintett gyanúsítottak száma az előző évhez képest 14,2 %-kal emelkedett. (Ld. 48. és 49. tábla)

Az illetékes katonai tanácsok az év során a vádemeléssel bírósági szakba került ügyekben 1972 személy büntetőjogi felelősségéről döntöttek. Ennek során 1885 vádlottat elítéltek, amely az 57 személy felmentése mellett a vádemelési és a vádképviselési tevékenység 97,1 %-os eredményességéről tanúskodik (45. sz. tábla).

Az ítélezés gyorsítását szolgáló törvényi eszközök kihasználásával sikerült tovább növelni az elkövetéstől számított 15 napon belül lehetséges bíróság elé állításos (277 vádlott), illetve a tárgyalás mellőzéses ügyek (448 vádlott) számát.

Annak ellenére, hogy a bírósági határozatok nagy többsége (87,6 %) első fokon jogerőre emelkedett, a bővülő hatáskör már az év során éreztette hatását a fellebbezéssel érintett ügyek (169) és vádlottak (235), mintegy 8 %-kal növekvő számában. A katonai ügyészek 134 vádlott ügyében éltek a rendes perorvoslat eszközével.

A Katonai Főügyészség az első fokon fellebbezett ügyek 95,6 %-át 8 napon belül továbbította a Legfelsőbb Bíróságnak, ahol összesen 132 bűnügyben érintett 171 vádlott terhére vagy javára bejelentett fellebbezésről döntöttek (43. sz. tábla).

Az ítélezés adatai szerint a büntetések négyszeresen (79,3 %) haladják meg az intézkedések számát, ezen belül a legsúlyosabb, a szabadságvesztés büntetést a vádlottak 23,5 %-val, 443 vádlottal szemben alkalmazták.

A szabadságvesztés büntetések azonban a büntetés kiszabásának elveit módosító törvényi rendelkezés (az 1998. évi LXXXVII. tv.-nek a határozott ideig tartó szabadságvesztés középértékére vonatkozó rendelkezést bevezető 18.§-a) hatályba lépése óta nem szigorodtak.. A szabadságvesztés büntetések száma és aránya (3,3 %-kal), ezen belül a végrehajtandó büntetés (12 %-kal) egyaránt tovább csökkent, és az előző évhez hasonlóan nőtt a felfüggesztett szabadságvesztés (12,6 %-kal) és abszolút mértékben emelkedett a pénzbüntetésre ítélek aránya. A pénzbüntetés - 53 %-os arányával - tipikus büntetési nemmé vált. Intézkedésben a vádlottak egyötöde, önálló mellékbüntetésben 2,3 %-a részesült.

A honvédség sorállományának csökkenése is közrehatott abban, hogy mintegy 10 %-kal mérséklődött az elítélt sorkatonák száma (767 fő). Ugyanakkor ilyen arányban nőtt a különböző állományviszonyú jogerősen marasztalt tisztek száma (158 fő), akiknek mintegy fele honvédtiszt volt. Az egyéb állománykategóriába tartozó elítéltek száma és aránya lényegében változatlan maradt.

A fentebb hivatkozott statisztikai adatok igazolják, hogy a katonai ügyészségek sikeresen törekednek eljárásukban a katonai rend és fegyelem szempontjából kiemelkedően fontos időszerecségre, gyorsaságra, és mindez nem megy az eredményesség rovására, és nem jár a garanciális jogok és általában a törvényesség sérelmével.

A Legfelsőbb Bíróság leterheltsége és a rendszeres ítélkezési szünetek következtében a katonai büntetőeljárások időtartamának jelentősebb részét az első fokú bírói döntéstől a jogerős határozatok kihirdetéséig eltelt idő teszi ki, ezért a kiszabott joghátrány mértéke miatt a vádlottak terhére bejelentett fellebbezések – az időmúlás, mint objektív enyhítő körülmény miatt – sok esetben eredménytelenek maradtak. Különösen a sorkatonák által elkövetett katonai bűncselekmények esetében tipikus, hogy a fellebbezések elbírálására a leszerelést követően kerül sor, ezért az első fokú határozathozatal idején a büntetési céloknak még megfelelő, egyébként méltányos büntetéseket is – az ügyészi indítványoktól eltérően – az időmúlás következtében rendre enyhítik, illetve az akkor megalapozott, súlyosítás végett bejelentett ügyészi fellebbezéseket is vissza kell vonni.

Az érintett fegyveres erők és szervezetek szolgálati rendjében a bűncselekmények elkövetése nehezen leküzdhető zavart okoz, ezért a katonai büntetőeljárásban feltétlenül indokolt az elbírálás időtartamának a lerövidítése. A statisztikai adatokban is megmutatkozó további javulás az Országos Ítéltábla

Katonai Tanácsának tervezett bevezetésétől és – különösen a nemzetközi katonai szerepvállalásra tekintettel – a kisebb súlyú katonai bűncselekmények fegyelmi jogkörben történő elbírálása törvényi lehetőségének megteremtésétől várható.

Az 1956-ban elkövetett emberiség elleni illetve háborús bűntett miatt folyamatban lévő ún. sortűz-ügyekben a tárgyévben folytatódtak a Katonai Főügyészség által 1999-ben kezdeményezett – a Legfelsőbb Bíróság joggyakorlatában változást eredményező – felülvizsgálatok során megismételni rendelt másodfokú tárgyalások. Ezek közül a Tiszakécskén és Kecskeméten történt, emberiség elleni bűntettnek minősülő fegyverhasználatok ügyeiben a vádlottakat a katonai ügyészi indítványoknak megfelelően, jogerősen marasztalták. A többi hasonló bűnügyben az eljárások bírói, egy esetben nyomozati szakban tovább folytatódnak.

C.) A magánjogi és a közigazgatási jogi katonai ügyészi tevékenység

A büntetőjogi ügyteher évközi növekedése mellett a tavalyihoz képest 27-tel kevesebb, összesen 167 vizsgálatot végeztek el a különböző szintű katonai ügyészi szervek, ugyanakkor alig kevesebb, 53 ügyészi intézkedést foganatosítottak. Emellett 32-vel több, összesen 232 vizsgálatot, közöttük fegyelmi (139) kártérítési (7) eljárásokat kezdeményeztek az arra illetékes szerveknél (50. és 52. sz. táblák).

A katonai ügyészség az országos bűnügyi tapasztalatok alapján vagy az egyébként aktuális jelenségekkel kapcsolatban a Legfőbb Ügyészség munkatervéhez kapcsolódva, illetve helyi tervezés alapján az alábbi főbb vizsgálatokat írta elő, illetve végezte el.

A honvédség kezelésében lévő, használaton kívüli ingatlanokkal kapcsolatban megnövekedett őrzés-védelmi feladatokat többségében sorkatonák, fegyver nélküli katonai vagyonvédelmi szolgálat során látják el. Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának általános helyettese által feltárt adatok alapján 1999-ben indított büntetőeljárás tapasztalatai szerint egyes szolgálati helyeken az átlagosnál rosszabbak voltak az elhelyezési körülmények, ezért a területi katonai ügyészségek az ilyen szolgálatba vezényelt katonák anyagi és közegészségügyi ellátása színvonalát, a járandóságok biztosítását soron kívül vizsgálták. A feltárt problémák többsége az alakulatok közismerten szűkös anyagi lehetőségeire volt visszavezethető.

A Budapesti Katonai Ügyészség a büntetés-végrehajtás törvényességének ügyészi felügyelete körében rendszeresen ellenőrzi a Magyar Honvédség

Katonai Fogházában az előzetes letartóztatottak és a jogerősen elítéltek jogainak gyakorlati érvényesülését. A tapasztalatok szerint a fogvatartottak alapvető jogait nem sértették, ugyanakkor kevés a foglár és az elítéltek munkával való ellátása sem megoldott.

A hadköteles és hivatásos katonákkal szemben lefolytatott fegyelmi eljárások törvényességének vizsgálata visszatérő elem a katonai ügyészi munkában, amelynek célja a parancsnoki jogalkalmazási gyakorlat egységesítése, irányítása és a hatáskör hiányában fejelemisértésként elbírált bűncselekmények feltárása. A megállapítások lényege szerint a védekezéshez szükséges garanciális jogokat az illetékes előljárók a fegyelmi eljárások során biztosították, azonban a fegyelmi eljárási szabályok értelmezési gondokat okoznak a parancsnoki jogalkalmazásban. E körben kiemelt jelentőségű volt a kiszabott fogságfenyítések végrehajtása törvényességének ellenőrzése.

Évente visszatérő feladatként vizsgálta a katonai ügyészség a lőfegyverek, lőszer, robbanóanyagok, robbantószerkezetek biztonságos tárolásával és felhasználásával, a sorkatonák járandóságainak biztosításával, a munka- és balesetvédelemmel kapcsolatos előírások betartását.

A területi felelős rendszerben dolgozó katonai ügyészek az alakulatoknál rendszeresen, az előző évhez hasonló magas számban tartottak fogadóórákat és jogi ismeretterjesztő előadásokat, illetve vettek részt a parancsnoki fegyelmi elemző és értékelő értekezleteken (50. sz. tábla).

D.) A Katonai Főügyészség vizsgálatai

a) A Katonai Főügyészség a Legfőbb Ügyészség munkatervébe felvett feladat alapján, az egységes országos gyakorlat fenntartása, az ismeretlen elkövetők személyének felderítése érdekében végzett nyomozati cselekmények ellenőrzése céljából vizsgálta a nyomozás megtagadásával és megszüntetésével befejezett, illetve az első fokon jogerőre emelkedett bűnügyek törvényességét. A vizsgálat tapasztalatai szerint az eljárások időszerűek és megalapozottak voltak. Néhány esetben a parancsnokok még mindig a rendőrséget, s nem a katonai ügyészséget értesítik a rendkívüli eseményekről, ezek kisebb késedelemhez is vezettek. A halaszthatatlan nyomozati cselekmények eredményes elvégzése érdekében jobban ki kell használni a katonai ügyészi ügyeleti szolgálatok adta lehetőségeket is.

b) A Katonai Főügyészség a területi katonai ügyészségeken rendszeresen végzett ellenőrzések keretében ezúttal a Debreceni Katonai Ügyészségen tartott vezetésvizsgálatot, amelynek megállapításai kedvezőek voltak.

8. Az ügyészségi informatika

Az elmúlt évek fejlesztésének következtében a Magyar Köztársaság ügyészségein – 2000-ben – több mint ezer számítógép és 40 lokális hálózat működött.

A belső és külső kommunikációs kapcsolatok európai szintűvé tétele és az országos telematikai hálózat kiépítése megköveteli, hogy a személyi feltételekben is lényeges változás következzen be.

A növekvő feladatok ellátása feltétlenül létszám bővítést igényel. A magas szintű ismeretekkel rendelkező munkatársak felvétele azonban rendkívüli nehézségekbe ütközik, mert a külső információ-technológiai piac anyagi megbecsültsége és az ügyészség – törvény által meghatározott, - belső jövedelmi viszonyai között jelentős eltérés mutatható ki.

Napjainkra ez a probléma az üzemszerű működést biztosító munkatársak nagymértékű leterheltségét vonta maga után, amelynek állandósulása nem kívánt hatásokkal járhat.

Információ-technológiai téren jelentős előrelépésként értékelhető, hogy a 2000. október hó 4. napján közzétett ajánlati felhívásunk nyomán szerződéskötésre került sor az új évezred elvárásainak megfelelő ügyészségi informatikai központ kiépítésére és egy országos telekommunikációs hálózat létrehozására a központi adatbázis eléréséhez, ügyészségenként egy munkaállomással. Ez összesen 150 db új munkaállomás telepítését jelenti az ügyészi szervezetben.

Kivételes eszközből természetes munkaeszközzé kell válnia a külső és belső – szervezeten belüli – hálózatokra kapcsolt számítógépnek. Minél hamarabb meg kell valósulnia és a napi munkában kell működnie a számítástechnikai kommunikációnak a szervezeten belül, valamint az ügyészség és más állami szervezetek között.

Ezt fel- és elismerve a Kormány 2000. évi döntésével tartalékkeretéből pótlólagos költségvetési forrást biztosított az ügyészségnek a központi adatforgalom minimális technikai hátterének megvalósításához. A szervezet

több millió Euro értékű PHARE-támogatást nyert el az informatika fejlesztéséhez, és pályázat készül a fejlesztési terv befejezését lehetővé tevő további PHARE-támogatásra is.

A központi költségvetés a 2000. évi PHARE támogatás társfinanszírozása keretében az ügyészségi alkalmazottak továbbképzésére 800 ezer Euro-nak megfelelő pénzügyi keretet biztosított. Az ügyészségi alkalmazottak egyéni tudásszintjének emelése az egyetlen lehetséges útja annak, hogy az ügyészség hasznosítani tudja az információs rendszereibe eddig befektetett és a jövőben befektetendő hatalmas összegeket.

Az egységes, Európai Számítógép-használói Jogosítvány létjogosultságát és bevezetésének szükségességét az ügyészi szervezetben igazolja, hogy az Európai Unió és az ECDL Alapítvány tervei szerint 2001-ig minden európai országban elismertté válik az ECDL bizonyítvány.

A közérdekű információk szolgáltatását az ügyészség tavaly is maradéktalanul teljesítette, lényegében a korábbi években regisztrált mennyiségben és minőségben (1999: 249, 2000: 232). Emellett megjelentek azok az évek óta megszokott statisztikai kiadványok (összesen 15 kötet), amelyek a közvélemény mellett tájékoztatást adnak az Országgyűlés elnökének és alelnökeinek, az Országgyűlés Alkotmány- és Igazságügyi Bizottságának, a parlamenti pártok frakcióvezetőinek, valamint az országgyűlési biztosoknak a bűnözés, a bűnüldözés, a vádképviselet, az ügyészségi ügyforgalom aktuális adatairól.

Az ügyészség 2000-ben is megjelentette, s valamennyi országgyűlési képviselőnek megküldte az elmúlt évek legfontosabb bűnözési, bűnüldözési és igazságszolgáltatási adatait tartalmazó, rövid összeállítást. Ennek angol nyelvű változatát a szervezet a külkapcsolatok felvétele során hasznosítja.

A szervezet kialakította és folyamatosan fejleszti a Magyar Köztársaság ügyészségének honlapját is, amely szintén a tájékoztatás színvonalát hivatott magasabb szintre emelni.

A központilag ellenőrzött és jóváhagyott információs rendszereink változatlanul részesei a Kormány Országos Statisztikai Adatgyűjtési Programjának (OSAP).

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. tv. 13. §-ának (3) és 20. §-ának (4) bekezdésében foglalt kötelezettségeit az ügyészség maradéktalanul teljesítette és tájékoztatta az

adatvédelmi biztost, hogy az ügyészséghez az elmúlt évben 215 személyes adattal kapcsolatos kérelmet nyújtottak be. Ezek közül 171 nem a jogosulttól származott, ezért az ügyészség azokat elutasította.

9 . Az ügyészség nemzetközi tevékenysége

A.) Nemzetközi kapcsolatok

Az ügyészség nemzetközi kapcsolataiban a 90-es évek elején elkezdődött, majd az évtized második felében robbanásszerűvé vált növekedés 2000-ben stabilizálódott. A növekedéssel egyidejűleg a kapcsolatok új struktúrája alakult ki: az ügyészség az ezredfordulón sokrétű, kiterjedt és sokféle szintet magába foglaló nemzetközi kapcsolatrendszerre mondhat magáénak. Noha változatlanul rendkívül jelentősek a legfelső szintű találkozók, mind kiterjedtebbek az alsóbb szintű szakmai kontaktusok, beleértve a vidéki főügyészségek által kiépített és ápolott nemzetközi kapcsolatokat is. E mind szélesebbé váló bázison 2000-ben ittthon és külföldön az előző év kiugróan magas számával közel azonos számú – köztük egyre több fiatal – ügyész kapcsolódott be a szakmai és tudományos kapcsolatok "nemzetközi vérkeringésébe", hozzájárulva ezzel a változó világban a magyar ügyészség ismertségéhez és elismertségéhez, segítve a hatékony bűnügyi együttműködéshez olyannyira szükséges jó szakmai és kollegiális kapcsolatok kiépítését.

Megjegyzés [DL1]: A Beszámoló címében viseli, hogy az ügyészség 1999. évi tevékenységéről szól. Ehhez képest az "ez év" 1999-et jelent. A "tárgyév" kissé bürokratikus hangzik.

Az ügyészség a harmadik évezredben címmel az ügyészségi szervezeti reformot felvázoló program nem hagyott kétséget afelől, hogy a harmadik évezred kihívásaira az ügyészség által adandó válasz nem nélkülözheti a tág horizontú megközelítést, az ügyészi munka nemzetközi aspektusainak figyelembe vételét. E téren különösen fontos tekintetbe venni azt, hogy az ezredfordulón mind a szélesebb értelemben vett Európában, mind az Európai Unió (EU) belül az ügyészségek nemzetközi együttműködésének merőben új, az eddigiektől minőségileg különböző formái látszanak kirajzolódni. _

A nemzetközi kapcsolatok ugyanakkor a magyar külpolitika tartós törekvéseivel összhangban alakultak. Ez évben is prioritást élvezett az EU tagországainak ügyészségeivel való – a csatlakozásra felkészülés által vezérelt – jó kapcsolatok fenntartása és elmélyítése. Változatlanul nagy jelentőséget tulajdonítunk a jó munkakapcsolatok ápolásának és lehetséges továbbfejlesztésének a szomszédos országokkal, mivel a nemzetközi jogsegélyforgalom jelentős része ezekkel az országokkal bonyolódik. A nemzetközi szervezett bűnözés és a korrupció elleni harcban vitt globális

szerepe folytán fontosnak tartjuk a jó szakmai kapcsolatokat az Amerikai Egyesült Államok illetékes szerveivel.

A nemzetközi aktivitás köre magában foglalja a felső és alsóbb szintű két- és többoldalú találkozókat, a különböző kormányközi és egyéb nemzetközi szervezetek munkájában való – elsősorban szakértői – közreműködést, a nemzetközi tudományos közéletben való ügyészi részvételt, illetve a nemzetközi bűnözés elleni hatékony fellépés érdekében a jó nemzetközi munkakapcsolatok és kollegiális viszony előmozdítását és fenntartását. A nemzetközi kapcsolatok minőségének egyik emelője az a számos tanulmányút és tapasztalatcsere-látogatás, amelyet a főként az EU-hoz tartozó országok, illetve nemzetközi szervezetek ajánlanak fel elsősorban nyelveket jól beszélő ügyészeknek.

Az itt felsoroltak keretében a 2000. év folyamán a külföldi munkatalálkozóknak és egyéb rendezvényeknek 122 – a teljes ügyészi létszám közel 10 %-át kitevő – magyar ügyész résztvevője volt. Hasonlóan magas volt azoknak az ügyészeknek a száma, akik a nemzetközi szakmai érintkezés magyarországi eseményeinek résztvevői voltak.

A fenti tendenciák és főbb vonások által jellemzett nemzetközi kapcsolatok körében kiemelésre érdemesnek a következők:

Hivatalba lépése után a legfőbb ügyész első külföldi útja 2000. májusában Strasbourgba vezetett, ahol részt vett az Európa Tanács által *Milyen ügyészséget Európának a XXI. századra?* címmel szervezett konferencián. E konferencia az Európa Tanács történetében első ízben hozta össze Európa legfőbb ügyészeit, fórumot teremtve a 43 tagország valamennyi legfőbb ügyésze számára. .

A legfőbb ügyész ugyancsak részt vett 2000. szeptemberében az említett konferenciának az olaszországi Caserta-ban tartott utókonferenciáján, amelynek speciális témája a szervezett bűnözés elleni küzdelem volt. A rendezvény alkalmat adott az olasz maffia-ellenes ügyészség vezetőjével való személyes kapcsolatfelvételre és az együttműködés lehetséges további irányainak számbavételére is.

A legfőbb ügyész meghívottként résztvevője volt az EU tagországok legfőbb ügyészei számára évente megrendezett EUROJUSTICE elnevezésű konferenciának. A 2000. októberében Spanyolországban lezajlott konferencia nyilvánvalóvá tette, hogy az EU állam- és kormányfőinek 1999 őszi Tamperében tartott csúcstalálkozója nyomán az EU tagországok ügyészségei között az igazságügyi együttműködés új formáinak kiépítése rendkívül felgyorsult és előrehaladt. A konferencia evidenciaként kezelte, hogy az EU

tagállamokat összekötő igazságügyi hálózat (*Judicial Network*) kontaktpontjai az ügyészséghez telepítendők, továbbá a tagállamok által egymáshoz akkreditált összekötő magisztrátusok (*liaison magistrates*) intézménye nem más, mint az ügyési együttműködés kiemelkedően fontos eszköze.

A leglátványosabb fejlemény a tamperei csúcs által elhatározott EUROJUST elnevezésű EU intézmény felállításának előrehaladott volta. A tamperei döntés értelmében 2001 végéig létrehozandó EUROJUST – amelybe a magyarhoz hasonló igazságszolgáltatási rendszerrel rendelkező tagországok ügyészt delegálnak – fő feladata a konkrét ügyekben folytatott nyomozások és vádemelések uniós szintű koordinációja lesz. Az EUROJUSTICE konferencia záródokumentuma felhívta a csatlakozásra váró országokat, hogy minél hamarabb építsék ki kapcsolataikat az EUROJUST-tal.

A legfőbb ügyész szintén résztvevője volt a francia EU elnökség alkalmából a francia Semmitőszék és a Semmitőszék melletti főügyészség által az igazságügyi együttműködésről 2000. decemberében Párizsban rendezett kollokviumnak.

A közép-európai régió és a szomszédos országok közötti kapcsolatok továbbfejlesztése jegyében két felső szintű hivatalos látogatásra került sor. A legfőbb ügyész 2000. októberében eleget tett M. Hanzel szlovák legfőbb ügyész meghívásának, továbbá az osztrák Igazságügyminisztérium illetékesének meghívására 2000. decemberében hivatalos látogatást tett Ausztriában.

A legfőbb ügyész a közép- és kelet-európai országok legfőbb ügyészei számára az Európa Tanács által Bulgáriában szervezett konferencián legfőbb ügyész helyettesi szinten képviseltette magát. Hasonlóképpen legfőbb ügyész helyettes vett részt előadóként Szlovákiában az ügyész és az ombudsman viszonyáról rendezett konferencián.

Az ENSZ égisze alatt az Amerikai Egyesült Államok kormánya szervezésében Washingtonban tartott Korrupcióellenes Világkonferencia állásfoglalásainak végrehajtása érdekében és a szervezett bűnözés témakörében a legfőbb ügyész hivatalba lépése után röviddel – amerikai kezdeményezésre – megbeszélést folytatott az amerikai nagykövettel, amelynek nyomán számos ügyész speciális képzésben részesült az év során itthon és külföldön, 2001-ben pedig sor kerül a legfőbb ügyész amerikai látogatására.

A nemzetközi szervezetek munkájában való szakértői ügyészi közreműködés szempontjából elsősorban az Európa Tanács érdemel kiemelés. A korábbi évek gyakorlatának megfelelően az Európa Tanács bűnügyi

problémákkal foglalkozó bizottsága (CDPC) 2000-ben is igénybe vette magyar ügyész közreműködését (az ügyészségnek a büntető igazságszolgáltatás rendszerében elfoglalt szerepéről elfogadott ajánlás kidolgozásában). Magyar ügyész előadója is volt továbbá az Európa Tanács casertai konferenciájának. Számos ügyész fejtett ki szakmai tevékenységet az Európa Tanács és az Európai Bizottság Polip II. elnevezésű, szervezett bűnözés- és korrupcióellenes horizontális programjában, amely két konferenciát, 8 szemináriumot és ennél is nagyobb számú, EU-tagországokba tett tanulmányutat foglalt magába. E program célja az EU tagországok és a közép- és kelet európai országok között folyó bűnügyi együttműködés megerősítése, egymás jogi szabályozásának és gyakorlatának megismerése és fejlesztése volt. A 2000 végén elhatározott Polip III. program célja az igazságügyi hálózat (*Judicial Network*) létrehozása a 43 tagország között.

Az Európa Tanáccsal való együttműködés speciális területe a kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult Bizottsággal (CPT) való legfőbb ügyészségi kapcsolat. 2000-ben a Bizottságnak az előző év végi magyarországi látogatása nyomán tett ajánlásai végrehajtását a Legfőbb Ügyészség koordinálta valamennyi érintett minisztériumnál és egyéb szervnél. Aktív közreműködésének is köszönhetően a Kormány időben eljuttatta a Magyarország válaszáat tartalmazó jelentését az Európa Tanácsnak.

Az ENSZ-szel való együttműködés keretében az UNICRI-nak a sértettek helyzetét vizsgáló programjához az ügyészség adta a magyarországi koordinátort. Az ENSZ-szel való együttműködés speciális szakmai területe a Jugoszlávia területén elkövetett bűncselekmények ügyében eljáró Nemzetközi Törvényszék megkereséseinek teljesítése. A legfőbb ügyész 2000. márciusában hivatalos munkalátogatáson fogadta Carla del Ponté-t, a Nemzetközi Törvényszék főügyészét.

A bilaterális kapcsolatok igen széles körűek: tudományos konferenciák, szemináriumok, tanulmányutak, tapasztalatcsere-látogatások. Ezek szervezői közül kiemelést érdemelnek a német tartományok igazságügyminisztériumai, a Német Alapítvány a Nemzetközi Együttműködésért, a francia bírák és ügyészek posztgraduális képzését végző Ecole Nationale de la Magistrature, a holland Igazságügyminisztérium, a trier-i Európai Jogi, valamint Bírói Akadémia. Az általuk felajánlott nagyszámú lehetőséget elsősorban fiatal, nyelveket beszélő ügyészek veszik igénybe, akik gyakran referátumokkal, előadásokkal járulnak hozzá e rendezvények sikeréhez. A bilaterális kapcsolatokban új jelenség a főügyészségek valamely EU-tagország (pl. Hollandia, Franciaország, stb.) egy régiójának főügyészségével kiépített kapcsolata. A határmenti

főügyészségek hagyományosan jó munka- és kollegiális kapcsolatokat tartanak fenn a szomszédos országok határmenti ügyészségeivel.

A Katonai Főügyészség nemzetközi kapcsolatai gazdagítják az ügyészi szervezet kapcsolatrendszerét. A katonai főügyész a 2000. évben a hagyományos kétoldalú katonai ügyészi kapcsolatok keretében a Svájci Államszövetségben és a Szlovák Köztársaságban tett hivatalos látogatást, illetve Budapesten hivatalos látogatáson fogadta a görög katonai igazságszolgáltatási delegációt, valamint az Amerikai Egyesült Államok katonai jogi szolgálatának vezetőjét. A katonai főügyész magas szinten képviseltette magát Washingtonban a hagyományosan megrendezésre kerülő Nemzetközi Katonai Büntetőjogi Konferencián.

Az Ügyészek Országos Egyesületének tevékenysége a nemzetközi és tudományos kapcsolatok szélesítésének és elmélyítésének egyik katalizátora. Az Ügyészek Nemzetközi Egyesületének létrehozásában játszott kezdeményező szerepe, illetve az évente immár hagyományosan megrendezett – tudományos tanácskozást is magába foglaló – budapesti KRIMINÁLEXPO oly mértékben hozott nemzetközi téren ismertséget és jó személyes kapcsolatokat a magyar ügyészeknek, hogy abból az ügyészség hivatalos kapcsolataiban is gyakran profitál. Az Ügyészek Nemzetközi Egyesülete Végrehajtó Bizottságának magyar tagja is van, egy katonai főügyészségi ügyész, a magyar Ügyészek Országos Egyesületének alelnöke személyében.

A Katonai Főügyészség közreműködött – előadók biztosításával – az Alkotmány- és Jogpolitikai Intézet (COLPI) által szervezett regionális katonai igazságszolgáltatási programban Lettországon, Moldáviában és Azerbajdzsánban.

B.) Jogsegély-ügyek

A bűnözés nemzetközi jellege a korábbi időkhez hasonlóan, az elmúlt évet is jellemezte, ami változatlan intenzitású nemzetközi együttműködést tett szükségessé.

Az együttműködés megnyilvánulása a kölcsönösen jelentős számú jogsegély; a Legfőbb Ügyészség 360 (1999-ben 361) ügyben kért jogsegélyt külföldi hatóságoktól, míg a Legfőbb Ügyészséghez külföldi hatóságoktól 322 (1999-ben 281) ilyen kérelem érkezett. A Lengyel, a Cseh és a Szlovák Köztársasággal a jogsegélyforgalomban a főügyészségek közvetlenül érintkeznek, ezért az előbbi számok az általuk bonyolított jogsegélyeket nem

foglalják magukban. A megyei illetve a fővárosi főügyészségekhez külföldi hatóságtól érkezett megkeresések száma 2000-ben 415 volt, a megyei (fővárosi) főügyészségektől külföldi hatósághoz irányuló megkereséseké pedig 659.

A jogsegély-kérelmek túlnyomórészt hagyományos eljárási cselekmények (tanúkihallgatás, okiratok beszerezése) elvégzésére irányulnak, de gyakori a pénzügyesetek által kezelt adatok beszerzését célzó kérelmek száma is.

A jogsegély másik területe a büntetőeljárásnak a külállam részére történő átadása, illetve a külállamtól az ilyen eljárás átvétele.

Az elmúlt évben külföldi hatóságtól történt átvétel alapján indult 120 ügyben fejeztük be a büntetőeljárás vádemelés előtti részét, egyben 72 feljelentést és 63 folyamatban lévő nyomozást adtunk át külföldi hatóságoknak. Továbbra is arra törekszünk, hogy a nem magyar állampolgár által Magyarországon elkövetett bűncselekmény miatt a büntetőeljárást lehetőleg itt folytassuk le, aminek gyors befejezésére lehetőséget ad a biztosíték letétbe helyezésének kiterjedt alkalmazása, továbbá a bíróság elé állítás és a bírósági út elkerülésével alkalmazott megrovás, amihez elkobzás is kapcsolódhat.

A jogsegély körébe tartozó legnagyobb számú intézkedés a kézbesítés. Ez azzal magyarázható, hogy a Magyarországon külföldiek sérelmére elkövetett bűncselekmények külföldön élő sértettjeinek a hatóságok különböző iratait kézbesíteni kell. A kézbesítések száma a megelőző években 10 ezer fölött volt, ami jelentős költséggel járt. Miután a Németországi Szövetségi Köztársasággal és az Osztrák Szövetségi Köztársasággal kötött megállapodás lehetővé teszi közvetlen postai úton való kézbesítést, a Legfőbb Ügyészség általi iratkézbesítések száma az elmúlt évben mintegy felére (5.500) esett vissza, ami jelentős munka és költségmegtakarítást eredményezett.

C.) Az Európai Unióhoz való csatlakozás előkészületei

A 2000. év az uniós csatlakozásra felkészülés szempontjából az áttörés évének tekinthető. Komoly előkészítő munka nyomán jelentős programok zajlottak le, továbbá megteremtődött az esély a felkészülésbe való szélesebb körű, az ügyészség tényleges szerepével és az uniós bűnügyi együttműködésben reá háruló feladatokkal összhangban álló bekapcsolódásra.

Ahhoz, hogy az ügyészség a csatlakozás idejére képessé váljék a közösségi és uniós joganyag, az *acquis communautaire* tagállamtól elvárt szinten történő alkalmazására, három tényező kulcsfontosságú:

- a közösségi és uniós joganyag kellő szintű elsajátítása,

– az ügyészek munkájához általában, különösen pedig az *acquis* alkalmazásához az európai normáknak megfelelő infrastrukturális feltételek megteremtése,

c – az ügyészek általános nyelvtudási szintjének emelése.

d

e E területeken a következők történtek:

a) 2000. februárja és novembere között lezajlott az ügyészek szisztematikus jogi felkészítését célzó első Phare projektum végrehajtása, amelynek keretében 400 ügyész részesült képzésben. E célra az Európai Bizottság még 1997-ben 500.000 ECU-t irányzott elő, jóllehet technikailag a BM átfogó Phare programjának részeként. Szakmai szempontból azonban a projekt önálló volt: a Legfőbb Ügyészség a képzést nyújtó uniós tagországbeli partnerrel – a francia bírák és ügyészek képzését végző *Ecole Nationale de la Magistrature*-rel – együtt dolgozta ki a képzés koncepcióját és tematikáját, illetve szervezte a gyakorlati lebonyolítást.

A képzés több szintet foglalt magába. 400 ügyész általános alapképzésben részesült a közösségi jogról és az uniós keretekben folyó bűnügyi együttműködésről. Erre kétirányú speciális képzés épült. A büntető szakági specializáció keretében 120 ügyész részletes ismereteket szerzett az EU harmadik pillére keretében folyó bűnügyi együttműködésről, illetve közülük további 80 ügyész mélyebb ismeretekre tett szert az EU tagországok büntető igazságszolgáltatási rendszeréről és a szervezett bűnözés elleni küzdelem speciális eszközeiről és módszereiről. A közigazgatási-magánjogi szakági specializáció keretében 40 ügyész szerzett mélyebb közösségi jogi ismereteket.

Mindez 16 – túlnyomórészt egyhetes – szeminárium és 4 csoportos tanulmányút keretében bonyolódott le, amelyet jelentős mennyiségű magyar nyelvre fordított szakmai anyag egészített ki. A program keretében összesen 45 ügyész tett egyhetes tanulmányutat Olaszországban, Franciaországban és Németországban, illetve az Európai Közösségek Bíróságán Luxemburgban.

Összességében a feszített ütemű képzés igen sikeres volt. Eredményként az ügyészi állomány közel egyharmada tett szert továbbfejleszhető európai jogi ismeretekre, továbbá minden megyei főügyészségen számos ügyész szerzett a napi munkában hasznosítható speciális szakismeretet az európai bűnügyi együttműködés, illetve a közösségi jog területén.

A 2000. évben a Legfőbb Ügyészség – az Országos Igazságszolgáltatási Tanács (OIT) Hivatalával közösen – további Phare támogatásra pályázott az ügyészek európai uniós jogi felkészítésének folytatása érdekében. E pályázat

már előirányozza magyar ügyészek (ún. nemzeti trénerek) kiképzését is abból a célból, hogy az ügyészek az európai uniós ismereteket a magyar jogrendszer kereteiben elhelyezni tudó kollégáiktól is megkaphassák. Távolatilag mindenképpen kívánatos, hogy az ügyészség rendelkezzen olyan saját előadó gárdával, amely az európai uniós jog ügyészi szempontból releváns elméletét és gyakorlatát oly mélységben ismeri, hogy azt képes oktatni mind a hazai ügyészi kar, mind a csatlakozásra felkészülésnek még kevésbé előrehaladott stádiumában levő környező országok ügyészei számára. A megpályázott támogatás elnyerése döntő fontosságú ahhoz, hogy az uniós csatlakozás várható időpontjára a teljes magyar ügyészi kar felkészült legyen az *acquis* alkalmazására.

Az egyes szakterületekre specializálódott ügyészek meghívás alapján más szervek Phare programjaiban is részt vesznek. 2000-ben ilyen volt pl. a Belügyminisztérium szervezett bűnözéssel foglalkozó programja, amelyben néhány meghívott ügyész elsősorban német és olasz kollégákkal folytatott konzultáció-sorozat formájában működött közre.

Az év során megindultak az előkészületek *A jog uralmának megszilárdítása* elnevezésű Phare horizontális program beindítására is. A program keretében érdekelték vagyunk *Az ügyészek jogállása és szerepe* címet viselő modulban, amelyet Hollandia gondoz, továbbá *A sértettek, bírák, ügyészek, védők és laikus elemek biztonsága* című modulban, amely Olaszország és az Egyesült Királyság vezetésével valósul meg.

Meghívás alapján az ügyészség rendszeresen képviselteti magát a TAIEX (A Technikai Segítségnyújtási Információcsere Hivatalát [angol rövidítéssel TAIEX Hivatal] az Európai Bizottság a Fehér Könyv alapján hozta létre a jogharmonizációs lépések elősegítése céljából.) rendezvényein csakúgy, mint a Grotius program keretében szervezett tanácskozásokon.

b) Az uniós csatlakozásra felkészülés másik fontos területe az európai standardoknak megfelelő, korszerű infrastrukturális feltételek megteremtése az ügyészi szervezetben. Ez közelebbről az ügyészségi számítógépes informatikai hálózat létrehozásának szükségességét jelenti, amely lehetővé teszi az információcserét nem csupán az ügyészségen belül, valamint az ügyészség és az érintett valamennyi magyar szerv között, de kompatibilitása folytán bekapcsolja az ügyészséget az információcsere európai hálózatába is.

E célból a Legfőbb Ügyészség 1999 őszén az 1998-as sikertelen pályázat után ismét Phare támogatásra pályázott, összhangban azzal az 1997-es kormányhatározattal, amely felkérte a legfőbb ügyészt, hogy tegyen lépéseket az

ügyészség informatikai rendszerének – lehetőleg Phare támogatással történő – kiépítése érdekében. Az Európai Bizottság 2000. májusi döntése értelmében az ügyészség a Phare támogatást elnyerte, az erről szóló Pénzügyi Emlékeztető aláírása szeptemberben megtörtént. Az év hátralévő részében a végrehajtás technikai előkészületei zajlottak. A megfelelő Phare tendereztetés 2001 nyarára megtörténik: a projektet 2002 végére kell befejezni. Az ügyészség elsődleges érdeke a gyors befejezés, a rendszer mielőbbi teljes kiépítése és használatba vétele. A program tartalmazza mintegy 1300 ügyész kiképzését is a rendszer használatára.

A teljes kiépítettség érdekében a Legfőbb Ügyészség 2000 nyarán további Phare támogatásra sikertelenül nyújtott be pályázatot. Mivel a rendszer teljes kiépítése az ügyészségi reform egyik sarkköve, 2001-ben a Legfőbb Ügyészség ismét pályázni fog Phare támogatásra.

Addig is az ügyészség minden tőle telhetőt megtesz, hogy a rendelkezésre álló Phare és hazai források felhasználása megfeleljen az EU Bizottság által támasztott igen szigorú követelményeknek, és hogy a meglévő forrásokból minél nagyobb részben teremtdjék meg az ügyészi munka napjainkra létkérdéssé váló informatikai támogatottsága.

c) Az uniós csatlakozásra felkészülést szolgálta a Phare finanszírozásban, technikailag ugyancsak a BM programjának részeként a 2000. január-november között megvalósult nyelvoktatási projekt. Ennek keretében országosan 17 csoportban összesen 194 ügyész nagyobb részben angol, kisebb részben német nyelvi oktatása zajlott. A projekt elsősorban a nyelvtudás alapjainak tömeges megszerzését célozta, de a kellő alapokkal már rendelkező ügyészeknek speciális jogi szaknyelvi képzést is nyújtott.

A nyelvi képzés sikerének köszönhetően a különösen a középgenerációhoz tartozó ügyészek idegennyelv-ismerete javult. 2000 végén legfőbb ügyészi döntés született arról, hogy a képzés a 2001. évben ügyészségi finanszírozással folytatódjék, figyelemmel arra is, hogy ilyen célra Phare támogatás már nem vehető igénybe. Megjegyzendő, hogy az ügyészek fiatalabb generációja többnyire már rendelkezik egy vagy több idegen nyelv ismeretével, így számukra a szaknyelvi képzés bír jelentőséggel.

A nemzetközi kapcsolatok és ügyek példátlan méretű növekedéséhez, az ügyészi szervezetben újdonságot jelentő Phare projektek kidolgozásához, illetve a végrehajtásához szükséges személyi és dologi feltételek 2000-ben változatlanul rendkívül szűkösek voltak. Ahhoz, hogy ennek ellenére a 2000. év mégis eredményes volt, nagyban hozzájárultak azok a korrekt és kooperatív

munkakapcsolatok, amelyeket az Európai Bizottság Delegációjával, a Miniszterelnöki Hivatal Segélykoordinációs Titkárságával, az Igazságügyminisztériummal, a Belügyminisztériummal, a Külügyminisztériummal, az OIT Hivatalával és más szervekkel az ügyészség közös céljainak érdekében sikerült kialakítani.

d) Az EU tagországok ügyészségeinek az EU harmadik pillére keretében megvalósuló bűnügyi együttműködésben vitt kulcsszerepével ellentmondásban áll a tény, hogy a Legfőbb Ügyészség 2000-ben nem kapott meghívást – szakértői minőségben sem – azokra az előkészítő megbeszélésekre, amelyek Magyarország csatlakozási tárgyalásokon képviselendő álláspontjának és érvrendszerének kialakítását voltak hivatva szolgálni az *acquis-nak megfelelést*, illetve az *acquis átvételét* illetően.

Hasonlóképpen nem volt lehetősége az ügyészségnek a harmadik pilléres joganyag bilaterális átvilágításának munkálataiban sem részt venni. Így fordulhatott elő, hogy az átvilágításról készült belügyminisztériumi jelentésben az "ügyész" szó elő sem fordul, a dokumentum csupán a magyar jogi terminológiában egészen mást jelentő "igazságügyi tisztviselőket" említi. Semmilyen formában nem működhetett közre a Legfőbb Ügyészség az Európai Unió Közösségi Vívmányainak átvételéről szóló nemzeti program rendszeres felülvizsgálatában sem.

A 2000. év során e területen is az áttörés jelei mutatkoztak. A legjelentősebb ilyen szempontból a 2319/2000. (XII. 21.) Korm. határozat a Európai Unióhoz való csatlakozásnak a magyar jogrendszert érintő egyes kérdéseivel kapcsolatos feladatokról, amely legalább két területen – az EK Szerződés 234. cikke szerinti előzetes döntési eljárás, illetve a harmadik pilléres igazságügyi/igazságszolgáltatási együttműködéssel összefüggő feladatok és intézkedések területén – a Legfőbb Ügyészség bevonását is előírja az előkészítő munkába.

Az ügyészség széleskörű európai kapcsolatainak és a napi munkához kapcsolódó nemzetközi kontaktusainak köszönhetően tisztában van annak a feladatnak a tartalmával és nagyságával, amelynek a csatlakozás megtörténtekeor eleget kell tennie. Elsődleges szakmai érdeke tehát, hogy a magyar jogalkotást segítse a hazai és nemzetközi ügyészi gyakorlat, valamint az EU tagállamokkal való igazságügyi/igazságszolgáltatási együttműködés tapasztalataival. Az ügyészségi szakmai potenciált és speciális ügyészségi EU ismereteket tehát a Legfőbb Ügyészség az illetékes kormányzervek rendelkezésére bocsátja annak érdekében, hogy az igazságügyi/igazságszolgáltatási együttműködés belső jogi szabályozása minél inkább megfeleljen a magyar nemzeti érdekeknek, egyben

hazai és európai dimenziókban egyaránt hatékonyan szolgálja a bűnözés elleni küzdelmet.

10. Az ügyészség személyügyi helyzete

A.) Az ügyészségek személyügyi helyzete

A Magyar Köztársaság ügyészségének személyügyi helyzetét az elmúlt évben is az előző évtized második felében kialakult folyamatok jellemezték: az ügyészi hivatás tekintélye – a társadalom véleményformáló többsége által értékelt szakmai és etikai szempontok alapján – állandó; a létszámhiány – természetes és a szervezet szempontjából objektív okokra visszavezethetően – elviselhető mértékű; az utánpótlási helyzet – a pályakezdő és a pályázatokra jelentkező jogászok között egyaránt – kedvező.

Az ügyészi szervezet munkaerő megtartó képessége változatlanul jó. Az ügyészi kinevezések száma (91) közel kétszerese a szolgálati viszony megszűnések számának (52). A jelentősen megnőtt létszámú titkári és fogalmazói állományban szintén alacsony a munkaerőmozgás. 2000-ben 58 ügyészségi titkári és 66 ügyészségi fogalmazói kinevezés mellett 3 titkári és 11 fogalmazói szolgálati jogviszony szűnt meg. Ezek az arányok megfelelnek az utóbbi évek tendenciáinak.

Az ügyészi létszámhiány az előző évhez képest 4,6%-ról 8,4%-ra emelkedett. Ezt a viszonylag magas eltérést az okozta, hogy a beszámolási időszakban a büntetőeljárás törvény módosításával kapcsolatban 92 ügyészi álláshely létesítésére kapott a szervezet lehetőséget, aminek betöltése – a természetes okokra visszavezethető létszámmozgásokkal párhuzamosan – folyamatosan történik.

2000-ben az ügyészi szervezet vezetésében alapvető változás következett be: a május 16. napján hivatalba lépett új legfőbb ügyész mellett június 5-i hatállyal két legfőbb ügyész helyettes személye változott meg.

Öregségi nyugállományba vonulás miatt nyolc megyei főügyész munkavégzés alóli felmentésére került sor a második félév folyamán. Szolgálati viszonyuk 2001-ben szűnik meg; utánpótlásuk – eredményes pályázatok elfogadását követően – megtörtént.

Ugyancsak a főügyészi állományt érintette, hogy a Fejér megyei főügyész 70. életéve betöltésére való tekintettel nyugállományba vonult. Sikeres pályázat alapján helyét betöltötték.

A 2000. évben átlagos mértékű, a folyamatos utánpótlást biztosító fogalmazói felvételre került sor. A több mint 200 pályázatból, illetve egyéni kérelemből 65 fogalmazó nyert kinevezést. (1999-ben a hasonló mennyiségű pályázatból 76 fogalmazó kinevezésére került sor.)

A kinevezett fogalmazók körében – az 1999. évi kinevezésekhez képest – a férfiak javára változott a nemek aránya. A pályázók számát figyelembe véve megállapítható, hogy évek óta változatlanul nagy az érdeklődés az ügyészi pálya iránt, annak ellenére, hogy az ügyésszé válás feltételei megszigorodtak. (Az egyetem elvégzését követően, majdnem öt év elteltével kerülhet sor ügyészi kinevezésre.)

B.) Az ügyészek képzése, továbbképzése

2000-ben az ügyészi szervezet továbbképzése elsősorban az európai uniós felkészülésre és a szakmai ismeretek bővítésére irányult.

A képzés súlypontja a Belügyminisztérium programcsomagjának részeként elfogadott, az ügyészek európai uniós jogi képzésére szolgáló, mintegy 16 szemináriumból és 4 külföldi tanulmányútból álló programsorozat, továbbá a 20 ügyészségi szervezésű nyelvtanfolyam volt, amely összességében mintegy 580 ügyészt, titkárt, fogalmazót érintett.

Mivel a Phare szerződés szerinti programokat február és december között kellett lebonyolítani, így a korábbi évekkel összehasonlítva kevesebb egyéb témájú tanfolyamot szerveztünk. Az ügyészség oktatási központjában öt, 3-5 napos tanfolyamot szerveztek: szakágat vezető főügyész-helyettesek, nyomozás felügyeleti, magánjogi és közigazgatási jogi, büntetés-végrehajtási felügyeleti szakügyészek részesültek ilyen továbbképzésben. A bentlakásos tanfolyamokat egynapos szakmai konferenciák egészítették ki.

Az OIT, a Belügyminisztérium, a Pénzügyminisztérium, továbbá más hazai és külföldi intézmények rendezvényein mintegy 120 ügyésznek volt módja 2-5 napos – továbbképzést is szolgáló – konferencián, tanácskozáson, szemináriumon részt venni. Külön említést érdemel a Pénzügyminisztérium és az Európa Tanács Pénzmosás Elleni Bizottsága szervezésében magyar bírák, ügyészek részére rendezett nemzetközi konferencia, amelyen 10 ügyész; a Brit-Magyar Jogász Egyesület és az OIT közös szervezésű emberi jogi szemináriuma, amelyen 13 ügyész; a Német Alapítvány a Nemzetközi Jogi Együttműködésért, a TAIEX és a Legfőbb Ügyészség közös szervezésében a

határokat átlépő bűnözés időszerű kérdései, a környezet büntetőjogi védelme, az Internet-bűnözés témakörében tartott nemzetközi konferencia, amelyen 30 magyar ügyész vehetett részt. Sikeres volt az a szemináriumsorozat is, amelyet az USA kormányzat pályázatának elnyerésével, amerikai szakértők közreműködésével az ügyészi etikáról és a korrupció elleni küzdelemről tartottak 35 ügyész és ügyészségi nyomozó számára. A korrupció és a szervezett bűnözés elleni harc témakörében - a Belügyminisztérium koordinációjában - Phare pályázat keretében további programoknak volt jelentős számú ügyész résztvevője.

A külföldi ösztöndíjas tanulmányutakon, tapasztalatcseréken, konferenciákon való részvétel ma már az ügyészek továbbképzésének fontos része. Kétoldalú kormányközi és ügyészségi kapcsolatok, nemzetközi intézmények, Európa tanácsi rendezvények, európai uniós felkészülést célzó programok alapján váltak lehetővé külföldi utazások. 90 ügyésznek volt alkalma külföldön tanulmányúton, rendezvényen elmélyítenie ismereteit és képviselni az ügyészi szervezetet.

Az idegennyelv-tudással rendelkezők arányának emelkedése módot nyújt arra, hogy a külföldi programokra a korábbinál szélesebb körből történjék a kiválasztás. Ehhez jelentősen hozzájárultak azok a nyelvtanfolyamok, amelyeket a Phare COP '97 keretében, külön alprogramként szervezhetett az ügyészség: 20 ügyészségi nyelvtanfolyam volt angol és német nyelvből, különböző nyelvi szinteken, Budapesten és 7 megyeszékhelyen. Összesen 160 ügyész (titkár, fogalmazó) kapott bizonyítványt a képzésben való részvételről. Ezek a tanfolyamok 2001-ben saját költségvetési keretből folytatódnak. 2000-ben a legfőbb ügyészségi ügyészek 32%-a, a területi ügyészségeken dolgozó ügyészek (titkárok, fogalmazók) 36%-a rendelkezett idegennyelv-tudással, ugyanakkor csak a fogalmazókat tekintve ez az arány már 68%.

A szakmai továbbképzés része az ügyészek posztgraduális tanulmányainak támogatása is. A tudományosan megalapozott speciális ismeretek segítik a magas színvonalú ügyészi munka végzését.

A tárgyév végéig az ELTE Jogi Továbbképző Intézet kétéves szakjogász tagozatának közlekedési szakán 10, jogi informatikus szakán 7, környezetvédelmi szakán 6 ügyész szerzett diplomát. A legnagyobb számú beiskolázás a gazdasági büntetőjogi szakjogász tagozatra történt. 2000. decemberéig 35 ügyésznek adtak ki diplomát, 15 további ügyész befejezte tanulmányait, 24 pedig folytatta azokat. 7 ügyész szerzett Európa jogi szakjogász diplomát, további 15 folytatja tanulmányait.

2000-ben az ügyészek 12%-a szerzett speciális szakjogász képesítést vagy ilyen tanulmányokat folytatott. Mintegy 25 ügyész (titkár, fogalmazó, OKRI munkatárs) vett részt tudományos fokozat megszerzését célzó szervezett továbbképzésben.

2000-ben az ügyészek háromnegyede volt részese szervezett továbbképzésnek.

C) A katonai ügyészségek személyügyi helyzete

A katonai ügyészi szervezet működésének személyi feltételei az elmúlt évben is biztosítottak voltak. Ezt az évet is – a megelőző négy-öt évhez hasonlóan – a kiegyensúlyozottság, a stabilitás jellemezte. Létszámhiány sem az ügyészi, sem pedig az egyéb állománykategóriákba tartozóknál nem volt. Az évközi minimális létszámmozgás (egy fő ügyész és öt fő egyéb alkalmazott) nem volt befolyással a katonai ügyészség folyamatos, zökkenőmentes munkavégzésére.

Mintegy öt évvel ezelőtt kezdett kialakulni az az ügyészi, tisztviselői és ügykezelői állomány, amely a velük szemben támasztott szakmai követelményeknek szinte kifogástalanul megfelel. Ennek eredménye az is, hogy az évközi hatásköri változások következtében lényegesen megnövekedett munkateher ellenére az eredményes és színvonalas katonai ügyészi munkát folyamatosan biztosítani lehetett.

2000-ben is alapvető feladat volt elsősorban az ügyészi, majd a tisztviselői és ügykezelői állomány szakmai ismereteinek bővítése, továbbképzése. A különböző tanfolyamok és továbbképzések valamelyikén a teljes katonai ügyészi állomány részt vett. (Például közlekedési bűncselekményeket, a közigazgatási ügyköröket, a büntetés-végrehajtási szakterületet, EU integrációt felölelő stb. tanfolyamokon.)

A szervezet tovább folytatta az ügyészek posztgraduális képzését, melynek eredményeként valamennyi elsőfokú katonai ügyészségen legalább egy-egy katonai ügyész rendelkezik gazdasági büntetőjogi szakjogász diplomával. Jelenleg két katonai ügyész folytat tanulmányokat az ELTE Jogi Továbbképző Intézet környezetvédelmi, illetve Európa jogi szakjogász képzésein, további két ügyész pedig intenzív angol nyelvtanfolyamon vesz részt.

Az ügyészség személyügyi helyzetét az 53-56. sz. tábla mutatja be.

11 . Az ügyészség működésének gazdasági feltételei

Az ügyészi szervezet szakmai feladataihoz szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosítására a 2000. évben 12.191 millió forint eredeti előirányzat állt rendelkezésre (57. sz. tábla).

Ez az összeg év végére 13.773,2 millió forintra változott a pótelőirányzatok és zárolások egyenlegének következtében.

A pénzügyi fedezet lényegében a gazdálkodás minden területén biztosította a működési feltételeket a korábbi évek szintjén, de az ellátási színvonal javítására nem adott lehetőséget.

A költségvetési beszámoló vagyonszármazékok adatai alapján az év közben elvégzett beruházások és felújítások eredményeként az ügyészség tárgyi eszközeinek nettó értéke az év végére együttesen közel 3,3 milliárd forintra nőtt, amelyből a 2000. évi gyarapodás 537,7 millió forint. A növekedés megoszlása épületenként a következő: Veszprémi Városi Ügyészség – az előző évek felhasználására is figyelemmel – 100,8 millió forint, a Debreceni Városi Ügyészség 32,6 millió forint, a Fővárosi Főügyészség Akadémia u. 13. sz. alatti épülete 226,8 millió forint, az OKRI 76,8 millió forint; a különböző épület-felújítások összege 100,7 millió forint.

Az immateriális javak értéke az év folyamán 6 millió forinttal csökkent, mivel az éves értékcsökkenés meghaladta az új beszerzések értékét.

A gépek, berendezések és felszerelések értéke 120,2 millió forinttal növekedett, főként az ingatlanokhoz kapcsolódó beszerzések miatt. A gépjárművek nettó értéke 19,4 millió forinttal csökkent annak következtében, hogy a beszerzett új járművek értéke kevesebb volt az elszámolható éves amortizáció összegénél. Az éves költségvetésben tervezhető beruházási előirányzat növekedéseként a folyamatban lévő beruházások állománya az előző évihez viszonyítva 236 millió forinttal nőtt.

A költségvetés módosított előirányzatának jelentős hányadát (75,2 %-át), továbbra is a személyi jellegű kiadások és a munkáltatót terhelő járulékok tették ki, míg a dologi, a felújítási és beruházási feladatokra, valamint átadott pénzeszközökre 3.417,6 millió forint (24,8 %) fedezet állt rendelkezésre, ami az elmúlt évben azonos jogcímen felhasználható összeget 608,2 millió forinttal haladta meg.

A személyi juttatások pénzügyi feltételei körében meg kell említeni, hogy a helyi ügyészségi ügyészek 10 %-os beosztási pótlékának fedezetére engedélyezett 185,3 millió forint összegű pótelőirányzat kedvezően hatott az átlagkeresetek alakulására és az érintettek közérzetére.

A jubileumi jutalom, segély és albérleti hozzájárulás, valamint az étkezési költségtérítés összege az előző évi 166 millió forinttal szemben 180.2 millió forint összegű felhasználást jelentett.

Az ügyészségi alkalmazottak lakáshoz jutásának feltételeit 17,9 millió forintos támogatás folyósításával segítette az ügyészi szervezet. Az e célra elkülönített alap bevételi forrása az elmúlt évben a korábban folyósított kölcsönök törlesztő összege volt.

Kölcsönre átlagosan 365 ezer forint jutott, ami ugyan az előző évit 70 ezer forinttal meghaladta, de a különbség lényegesen kevesebb a piaci lakásárak növekedésénél és a más költségvetési szervek által biztosított összegeknél.

Az épület-felújítási előirányzatot kedvezőtlenül érintették a természeti csapások miatt szükségszerűen végrehajtott központi elvonások. A 20 millió forintos csökkentés a pécsi ügyészségi irodaház felújítása 2000. évi ütemének egy esztendővel való elhalasztását eredményezte. Tovább folytatódott a Markó u. 16. sz. alatti Igazságügyi Palota felújítása, melyre – az előzetes számításoknak megfelelően – közel 100 millió forint felhasználás történt.

Ezen a több esztendőn át tartó munkán felül a Fővárosi Ügyészségi Nyomozó Hivatal saját kezelésű épületének további korszerűsítésére, az egyre fokozódó biztonsági követelmények miatt összesen mintegy 3 millió forintot kellett fordítani.

A kisebb összegű, jellemzően kárelhárítási, kármegelőzési célú beavatkozásokon kívül a Szerencsi, az Ózdi, a Békéscsabai Városi Ügyészségek és a Pest Megyei Főügyészség épületein történt jelentősebb mértékű felújítás, összességében mintegy 22 millió forint felhasználásával.

A központi és az intézményi beruházási keret terhére megvalósuló építési beruházások lebonyolítása – különös tekintettel az ugyanezen keretből finanszírozott, a rendeltetésszerű működéshez elengedhetetlen hírközlési, informatikai, egyéb gyengeáramú eszközök, valamint az első készletek beszerzésére – általában több esztendőn keresztül történik.

Az előző években kezdődött és 2000-ben befejeződött beruházások közül a szervezet a Veszprémi Városi Ügyészségre 75,7 millió, a Debreceni Városi Ügyészségre 52,3 millió, a Fővárosi Főügyészség új Akadémia utcai székházára 361,1 millió forintot használt fel.

A tárgyévben indult és várhatóan 2001-ben fejeződik be a nyíregyházi új ügyészségi székház, valamint a Pápai Városi Ügyészség új irodaházának építése. E két – önkormányzati segítséggel megszerzett telken – megkezdett építkezésre 362,5, illetve 11,5 millió forintot használt fel az ügyészség.

Irodatechnikai eszközökre – írógépek, diktafonok, iratmegsemmisítők, másológépek – informatikai, távközlési eszközökre és műszaki színvonalat növelő más beruházásokra összesen 68,4 millió forintot használt fel az ügyészség.

Mindezek eredményeként az említett városokban érzékelhetően javultak az ügyészek elhelyezési körülményei és munkafeltételei.

12. Az ügyészek tudományos tevékenysége és az OKRI

Az ügyészek megbecsült résztvevői a jogi tudományos közéletnek. A Jogtudományi Közlönyben, a Magyar Jogban, a Belügyi Szemlében és más szakmai tudományos folyóiratokban rendszeresen jelennek meg cikkeik, tanulmányaik. Az ügyészek és az OKRI kutatói közül 26-an rendelkeznek tudományos fokozattal.

Az egyetemek állam- és jogtudományi karain, a Rendőrtiszti Főiskolán és néhány más felsőoktatási intézményben, illetőleg posztgraduális karon, közel 60 ügyész oktat, vezet szemináriumot, speciális kollégiumot.

Az OKRI Magyarország egyetlen, a bűnözés okaival, a megelőzés lehetőségeivel és a bűnüldözés aktuális elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozó kutatóintézete. Munkáját tudományos tanács segíti és ellenőrzi, amelyben helyet foglalnak a Magyar Tudományos Akadémia, az egyetemek jogi karai és a bűnüldözéssel közvetlenül vagy közvetve érintett központi közigazgatási szervek magas rangú képviselői. Az Intézet a magyarországi bűnmegelőzés szervezetének tudományos háttérintézménye. Az új jogalkotási munkálatok egyik műhelye és vitafóruma. Megállapításait a különböző főhatóságok rendszeresen használják.

Az OKRI-ban – a teljesség igénye nélkül – a következő főbb kutatásokra és rendezvényekre került sor:

a) Magyarországon először végeztük el a büntető eljárás összes szakaszának költség-elemzését.

b) A bűnmegelőzés témakörében – a Belügyminisztérium, valamint a Fővárosi Önkormányzat anyagi támogatásával – elkészült Budapest V., IX. és XXII. kerületei helyi bűnmegelőzési modelljeinek kialakítása.

c) Folytattuk a felderítés és a nyomozás hatályos jogi szabályozásának elemző vizsgálatát, ennek során különös figyelmet szenteltünk az ügyészi hatáskörökre.

d) Lezárult a "Vizsgálat a büntetőeljárás alternatívájaként alkalmazott gyógyító-megelőző kezelés eredményességéről kábítószer-bűncselekmények esetén" c. kutatás, melynek kutatási beszámolóját az érintett szervek is megkapták.

e) Elkészült "A nemzetközi büntetőjogi együttműködés rendszerének sajátosságai, különös tekintettel az Európai Unió III. pilléres együttműködési rendszerére" című kutatási beszámoló.

f) Befejeződött "A büntetőeljárás alá vont és a letartóztatott személyek jogai a Strasbourgi Emberi Jogi Bíróság és az Európai Emberi Jogi Bizottság jogértelmezésének és esetjogának a fényében" c. kutatás, melynek zárójelentése publikálásra került.

g) A Legfőbb Ügyészség felkérésére javaslatok készültek a mentelmi jog és a büntetőeljárás szabályok összhangjának megteremtésére, a hatóság és a hivatalos személy tekintélyének és becsületének jogi védelmére, valamint a magánnyomozás hatályos szabályozásának értékelésére.

h) Holland irányítással, finn, olasz, magyar, ENSZ-UNICRI és EUROPOL közreműködéssel nemzetközi kutatásban veszünk részt. Résztanulmánnyal közreműködtünk a szervezett bűnözés elleni küzdelem nemzetközi összefüggései és a hazai helyzet tanulmányozásában. A kutatás 2001-ben zárul le.

i) A Gallup Intézettel kötött megállapodás alapján eset- és résztanulmányok elkészítésével közreműködtünk az Igazságügyi Minisztérium által kezdeményezett és az ENSZ által finanszírozott korrupciós kutatási programban.

j) Lezárult a "Nők a börtönben" c. empirikus kutatás.

k) Javaslat készült a műkincsek és a kulturális javak hatékonyabb védelmét szolgáló jogszabály-változtatásokra, illetve a szükséges végrehajtási rendeletek kiadására.

l) Tovább folyt a környezetvédelem büntetőjogi és közigazgatási eszközeinek tanulmányozása. E tárgyban az európai megoldásokat összefoglaló tanulmány készült.

m) Az OKRI fennállásának 40. évfordulója alkalmából tartandó, ünnepi üléssel egybekötött tudományos konferenciára került sor "A szegénybűnözéstől a pénzmosásig" címmel.

n) A tilburgi egyetemmel közösen 2000. szeptember 25-26-án nemzetközi konferenciát rendeztünk a szervezett bűnözésről.

* * *

Az elmúlt évben – amint azt az adatok is alátámasztják – az ügyészség helyt állt a bűnözés elleni küzdelemben; hatékonyan felügyelte és szükség szerint irányította a nyomozó hatóságok tevékenységét, közreműködött az igazságszolgáltatás feladatának eredményes ellátásában; hozzájárult ahhoz, hogy az Európai Unióhoz való csatlakozással Magyarország is részesévé váljék a szabadság, biztonság és igazságosság egységes európai térségének; ennél fogva teljesítette a Magyar Köztársaság Alkotmányában előírt kötelezettségét.

Ezért kérem a Tisztelt Országgyűlést, hogy beszámolómat fogadja el.

Budapest, 2001. augusztus

(Dr. Polt Péter)

1.számú melléklet

A Fellebbviteli Főügyészség és a Katonai Fellebbviteli Ügyészség létesítéséhez és működéséhez szükséges intézkedések és azok ütemezése

Az Országos Ítéltábla és a fellebbviteli feladatokat ellátó ügyészi szervek felállításával, valamint az igazságszolgáltatási reform folytatásával kapcsolatos feladatokról szóló 102/1999. (XII.18.) OGY határozat 4. a) pontja alapján a Fellebbviteli Főügyészség és a Katonai Fellebbviteli Ügyészség létesítéséhez és működéséhez szükséges intézkedések és azok ütemezése a következő:

1. A Fellebbviteli Főügyészség tervezett létszáma 115 fő, ebből 54 ügyész, a Katonai Fellebbviteli Ügyészség létszáma 11 fő, ebből 5 ügyész. Az

ügyérkezésre figyelemmel 2003. január 1-jétől 2004. december 31-éig a két fellebbviteli főügyészség 70 %-os létszámmal működik.

2. Az 1. pontban foglalt létszám tehát 2003. január 1-jétől a Fellebbviteli Főügyészségen 81 fő, a Katonai Fellebbviteli Ügyészségen 8 fő.

3. A 89 fős létszám bérvonzata és dologi szükséglete a Fellebbviteli Főügyészség vonatkozásában 414 millió forint, ezt megelőzően a működési feltételek megteremtése további 737 millió forintot igényel. A Katonai Fellebbviteli Ügyészség vonatkozásában 55 millió forint, amelyet a 2003. évi költségvetésben kell biztosítani.

4. A 3. pontban megjelölt létszám elhelyezésére a Fővárosi Főügyészség volt Budapest, V. Markó u. 27. szám alatti épületének III. emelete elegendő. (Az elhelyezés tárgyában az Igazságügyi Minisztérium a Kormány számára többvariációs külön előterjesztést készít.)

5. A Fellebbviteli Főügyészség és a Katonai Fellebbviteli Ügyészség létrehozásához a Magyar Köztársaság ügyészi szervezetéről szóló 143/1997. (IX.30.) KE határozat módosítása szükséges. A határozat-tervezet benyújtására a Köztársaság elnökéhez 2002. augusztusában kerül sor.

6. A 2. pontban említett álláshelyek betöltéséhez az Üsztv. szerint szükséges pályázatok kiírására 2002. szeptember-október hónapjában kerül sor.

2. számú melléklet

Az ügyészségi informatika fejlesztésének rövidtávú terve

Az informatikai stratégiai tervnek megfelelően az elmúlt évben megkezdtuk az ügyészségi telekommunikációs hálózat kiépítését.

Az országos informatikai hálózat megvalósítása komplex feladatok ellátását teszi majd lehetővé az ügyészség valamennyi szervezeti egységére kiterjedően, mert biztosítja az elektronikus adatkapcsolat kialakításának lehetőségét más állami szervekkel és az Európai Unió szervezeteivel.

A megvalósuló hálózat fő jellemzői az alábbiakban foglalhatók össze:

- on-line elérési lehetőség az ügyészségi alkalmazások, országos nyilvántartások, statisztikai rendszerek frissítéséhez, lekérdezéséhez, adatszolgáltatás belső és - jogszabályok hatálybalépését követően - külső felhasználóknak,
- külső adattárak elérésének biztosítása (más állami és egyéb szervezetek nyilvántartásai, EU joganyagok, adatbázisok),
- országos elektronikus levelezés (belső-külső),
- belső információk közzétételéhez Intranet rendszer,
- nyilvánosság tájékoztatása Interneten,
- az ügyészségi munkát hatékonyan segítő irodai informatikai környezet biztosítása.

A 2159/2000.(VII.11.) Korm. határozat 800 millió forint támogatást biztosított a bünydözés és az igazságszolgáltatás hatékonyságát segítő Büntetőjogi Központi Nyilvántartás on-line működtetéséhez szükséges országos ügyészségi hálózat létrehozásához.

A kormányzati támogatás fedezetet nyújt a fejlesztés első fázisának megvalósítására, amelynek célja:

- a büntetőjogi szakterület összesített adatállományának működtetéséhez szükséges szerverpark kialakítása,
- országos ügyészségi ISDN hálózat létrehozása,
- a központi adatbázisok eléréséhez egy munkaállomás és nyomtató telepítése 131 ügyészségi telephelyen,
- a zárt hálózat védelmét, menedzselését, működtetését biztosító ügyészségi informatikai központ kiépítése,
- az infrastruktúra elhelyezéséhez és működtetéséhez a Számítóközpont épületének bővítése.

A terv megvalósulása kiváltja a központi nyilvántartás off-line működtetéséhez hetenként forgalmazott több száz mágneses adathordozót és papír alapú output terméket.

Biztosítja a naprakész nyilvántartási adatbázis létrehozását, a lekérdezési lehetőséget ügyészi és – a jogszabályi háttér megteremtése után – nem ügyészi szervek számára, ezzel nagymértékben növelve a bűnüldözés hatékonyságát.

A projektet 2000. október 4-én közzétett nyílt közbeszerzési pályázat kiírásával indítottuk.

A tender eredményeként a Legfőbb Ügyészség 2001. január 9-én szerződést kötött a hálózat létrehozására.

A megvalósítás forrásigénye 760 millió forint.

A 2001. és 2002. évi informatikai fejlesztések:

Az országos hálózat alapkiépítését követő további fejlesztés forrása a 2000. évben elnyert Phare támogatás.

A fejlesztés e fázisának célja:

- hálózati szolgáltatások bővítése,
- országos elektronikus levelezés (belső-külső),
- belső információk közzétételéhez Intranet rendszer,
- telekommunikációs kapcsolatok sávszélességének növelése,
- lokális hálózatok (LAN) létesítése ,
- strukturált hálózat kiépítése minden 20 főnél több érdemi munkatársat foglalkoztató ügyészségen,
- szerverek, hálózati nyomtatók telepítése, munkaállomások számának növelése.

A megvalósításhoz szükséges forrás összetétele:

2,5 millió Euro

673 millió forint + 168 millió forint (ÁFA) társfinanszírozás.

A Phare tender kibocsátására, az előzetes tervek szerint, 2001. I. félévében kerül sor.

A Phare szabályoknak megfelelő bonyolítás eredményeként, várhatóan 2001. augusztusában lehet a nyertes pályázóval a szerződést megkötni. A

fejlesztés második fázisának megvalósítása a 2002. év második felében fejeződik be.